

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра публічного управління, адміністрування та права

Кваліфікаційна робота

на тему: **«УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ
ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА НА ПРИКЛАДІ М. ПОЛТАВА»**

Виконав:

студент академічної групи 202м – ДС
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 281

«Публічне управління та адміністрування»

_____ Ю. М. Стеценко

Науковий керівник:

професор кафедри публічного управління,
адміністрування та права, доктор наук з
державного управління, професор

_____ М. І. Лахижа

Полтава – 2021 рік

Бібліографічний опис та анотація кваліфікаційної магістерської роботи

Бібліографічний опис: Удосконалення управління комунальною інфраструктурою міста. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Кафедра публічного управління, адміністрування та права. Науковий керівник: Лахижа Микола Іванович, кафедра публічного управління, адміністрування та права, доктор наук з державного управління, професор. Полтава. 2021 рік.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

Анотація. У роботі проведено дослідження сутності та особливостей організації комунального господарства міста; описано наукові складники розробки стратегії розвитку комунального господарства міста; вивчено зарубіжний досвід забезпечення розвитку комунального господарства міста; здійснено загальну характеристику передумов та тенденцій розвитку комунального господарства міст України; проведено аналіз основних показників розвитку комунального господарства міста Полтава; здійснено оцінку результативності стратегічного планування комунального господарства міста Полтава; обґрунтовано напрями стратегічного планування розвитку комунального господарства; запропоновано задачі управління інноваційним потенціалом комунального господарства міста; обґрунтовано можливості адаптації зарубіжного досвіду, зокрема в контексті розвитку смарт сіті.

Ключові слова: комунальне господарство, стратегічне планування, державна політика, інноваційний потенціал, інфраструктура.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АДС – Аварійно-диспетчерська служба КП «ЖЕО №2»

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD)

ЄС – Європейський Союз

ЖБК – житлово-будівельний кооператив

ЖКГ – житлово-комунальне господарство

ЗУ – Закон України

ІКБСС – Інспекція по контролю за благоустроєм, екологічним та санітарним станом міста

ІТ – інформаційні технології

КМУ – Кабінет Міністрів України

КП – комунальні підприємства

МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (IBRD)

Мінекономіки – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (до 29 серпня 2014 року — Міністерство економічного розвитку і торгівлі України)

Мінрегіон – Міністерство розвитку громад та територій України (до 29 серпня 2014 року — Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України)

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

ОСН – органи самоорганізації населення

ОТГ – об'єднані територіальні громади

ТПВ – тверді побутові відходи

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА	12
1.1. Сутність, структура та особливості комунальної інфраструктури міста.....	12
1.2. Теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою міста	21
1.3. Методичні підходи до аналізу розвитку комунальної інфраструктури міста	31
Висновки до розділу 1	50
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА	52
2.1. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава	52
2.2. Аналіз звернень громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства, щодо комунальної інфраструктури міста Полтава.....	71
2.3. Кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста Полтава.....	88
Висновки до розділу 2	106
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА	108
3.1. Основні напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава.....	108

3.2. Впровадження екосистеми «Полтава – смарт сіті».....	117
3.3. Стратегічні напрями управління розвитком комунальної інфраструктури міста Полтава.....	126
Висновки до розділу 3	137
ВИСНОВКИ.....	139
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	143
ДОДАТКИ.....	161

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні міста України живуть і розвиваються в непростих умовах — політичних, економічних, демографічних. Водночас ці умови ускладнюються глобальними викликами, значною динамікою змін і високою конкуренцією: з пришвидшенням темпів глобалізації міста конкурують за ресурси вже не тільки в локальному чи національному, а й у міжнародному вимірі. Одним з основних завдань за таких умов є реалізація економічних можливостей міст і забезпечення їхнього сталого розвитку. У цьому сенсі сталий розвиток є комплексом інтегрованих заходів, спрямованих на створення чи вдосконалення системи економічних зв'язків у поєднанні із забезпеченням соціальної стабільності та безпечного довкілля, на певній території.

Зважаючи на закордонний досвід, сьогодні органи місцевого самоврядування в Україні мають можливість скористатися певним набором інструментів розвитку, апробованих в економічно успішних країнах. Чинне українське законодавство й адміністративна практика уможливають залучення більшості цих інструментів для забезпечення прискорення процесів місцевого розвитку. Однак використання цих інструментів в Україні є непорядкованим і безсистемним, а посадовцям органів місцевого самоврядування бракує знань і практичних навичок.

Досвід країн, які планомірно почали займатися розвитком територій у 60-х роках ХХ століття, свідчить про те, що на різних етапах суспільного розвитку підходи до місцевого економічного розвитку змінюються залежно від актуальних потреб і наявного досвіду, а тому змінюється і практика застосування інструментів його фінансування. Набір інструментів місцевого економічного розвитку — це гнучка система, використання якої потребує аналізу наявних ресурсів, визначення основних цілей розвитку, урахування можливостей і обмежень для тієї чи іншої громади. Важливо зазначити, що

ефективне застосування певних інструментів місцевого економічного розвитку потребує правильної ідентифікації та залучення відповідних джерел фінансування, які, своєю чергою, мають певні особливості й можуть задовольняти різні потреби та виконувати різні завдання щодо розвитку місцевої економіки.

Забезпечення якості життя населення держави виступає головною передумовою зменшення соціальних ризиків та загроз, зокрема, загострення соціальної напруженості та житлових проблем та головним чинником зміцнення національної безпеки. Зважаючи на це в центрі наукових дискусій опинився складний пошук шляхів модернізації соціальної інфраструктури в оперативних цілях забезпечення економічної безпеки держави шляхом задоволення потреб населення в достойних умовах життя, підвищення якості й оснащеності житлового фонду та високого рівня забезпеченості умов проживання громадян.

Велику роль в соціально-економічному розвитку України відіграє управління розвитком комунальної інфраструктури, реалізація основних завдань якої спрямована на забезпечення ефективного функціонування господарства та економіки України в цілому, створення умов для якісного життя населення. Комунальна інфраструктура більшості регіонів України знаходиться у важкому та занедбаному стані через неефективне використання основних засобів та фінансових ресурсів, бо всі отримані кошти спрямовані на задоволення поточних потреб. Одним із актуальних питань сьогодення є створення сприятливих умов, за допомогою ефективних напрямів та інструментів, забезпечення сталого розвитку для комунальної інфраструктури.

Проте за останні десятиліття поступово знижується рівень розвитку житлово- комунальної інфраструктури, що зумовлено ендегенними та екзогенними загрозами, зокрема, низьким рівнем якості моніторингу технічного стану й технологічною застарілістю житлового фонду та об'єктів інженерної інфраструктури, високим рівнем монополізації та неефективністю державної політики щодо формування конкурентного середовища ринку житлово-

комунальних послуг, недостатністю фінансової підтримки процесу модернізації соціального комплексу держави та низькими темпами енергоефективної модернізації житлових будинків. Так, майже 60 % тонкостінних панельних житлових будинків було збудовано протягом 1946 -1980 рр., термін придатності яких складає 50-60 років.

Зволікання з реформуванням та розвитком комунальної інфраструктури призводить до погіршення і так вкрай кризової ситуації в ній, що характеризується відсутністю ринкових перетворень, закритістю та корумпованістю, погіршенням фінансово-майнового стану об'єктів. На сьогодні важливим є ефективне функціонування діяльності комунальної інфраструктури, забезпечення споживачів якісними послугами, перетворення її у високопрофесійну та енергоощадливу інституцію, що підвищить прибутковість та створить умови для економічного зростання суб'єктів житлово-комунального господарства.

Подолання проблем низької ефективності діяльності комунальної інфраструктури, дефіциту бюджетних коштів на її розвиток, повільного узгодження нормативно-законодавчих актів, демонополізації та створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, зацікавлення держави в енергозберігаючих технологіях, підтримка центральних і місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування організаційних форм та систем регіонального управління розвитком комунальної інфраструктури вимагає посиленої уваги щодо дослідження управління цією структурою.

Питаннями розвитку житлово-комунального господарства та комунальної інфраструктури займалися такі науковці як В. Бутиріна [7], А. Григорович [16; 17], О. Димченко [19], Т. Качала [28], Ю. Лега [34], Н. Олійник [41], Я. Остафійчук [44], В. Полуянов [64], І. Салуквадзе [107; 108], В. Філатов [124], І. Яремко [129] та інші. Разом з тим, незважаючи на посилену увагу науковців до проблем комунальної інфраструктури, недостатньо повно досліджені питання управління. На сьогодні не розроблено універсальних підходів до підвищення

ефективності діяльності комунальної інфраструктури, а комплекс проблем щодо забезпечення її розвитку є одним з основних потенційних напрямів вітчизняної наукової думки. Все це зумовлює потребу в належній увазі до теоретичних надбань та практичних розробок проблем управління комунальною інфраструктурою на рівні міст. Необхідність вирішення окреслених проблем зумовила вибір теми, визначення мети, завдань та структури магістерської роботи.

Мета й завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретико-практичних аспектів, розробка шляхів та напрямів удосконалення управління комунальною інфраструктурою міста.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури міста;
- розкрити теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою міста;
- висвітлити особливості існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури міста;
- дати оцінку умовам та факторам розвитку комунальної інфраструктури міста;
- Проаналізувати звернення громадян, що стосуються комунальної інфраструктури;
- дослідити кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста;
- визначити напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою міста;
- змодельовати загрози розвитку комунальної інфраструктури міста з метою їх усунення та попередження;
- сформулювати стратегічні засади управління комунальною інфраструктурою міста.

Об'єктом дослідження є процес управління комунальною інфраструктурою міста Полтава.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розробки і реалізації заходів удосконалення управління комунальною інфраструктурою м. Полтава.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження сформували фундаментальні положення провідних сучасних дослідників проблем розвитку комунальної інфраструктури, законодавчі та нормативні документи органів державної влади. Методичною основою дослідження є системний підхід, що застосовується під час визначення сутності поняття «комунальна інфраструктура». Методологічною базою дослідження є загальнонаукові методи пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, діалектичний та абстрактно-логічний методи. Дослідження проводилось із застосуванням: абстрактно-логічного методу – при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків; економіко-статистичного – при аналізі фактичного стану та розвитку комунальної інфраструктури; монографічного – при вивченні літературних джерел і дослідженні розвитку поставлених проблем; розрахунково-аналітичного методу – для аналізу умов та факторів, кількісних і якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури; методу ієрархій і графічного – при моделюванні загроз розвитку комунальної інфраструктури і зіставленні показників діяльності та ефективності його роботи.

Інформаційною базою дослідження були: законодавчі акти та нормативно-правові документи, концепції та програми з питань державної соціальної політики у сфері житлово-комунальної інфраструктури та стратегічні документи забезпечення національної безпеки; офіційні матеріали Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; інформація Державної служби статистики України; управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету

Полтавської міської ради; аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень; звітно-аналітична інформація вітчизняних та міжнародних статистичних організацій; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених; інформаційно-аналітичні бюлетені; власні розрахунки; Інтернет-ресурси; дослідження та спостереження автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних висновків і практичних результатів магістерської роботи в управлінні комунальною інфраструктурою міст.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 137 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 17 таблиць, 16 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 135 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА

1.1. Сутність, структура та особливості комунальної інфраструктури міста

Одним із найбільш проблемних секторів розвитку сучасної економіки України є комунальна інфраструктура, а тому постає питання її ефективної діяльності як однієї із важливих сукупностей видів діяльності. Зволікання з її реформуванням призвело до того, що підприємства цієї сукупності неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах, і, відповідно, якість надання послуг знаходиться на неналежному рівні. Тому насамперед потрібно визначити сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури міста.

Законодавчо, науковими і навчальними літературними джерелами та з практичної точки зору сутність і зміст поняття «комунальна інфраструктура» трактується по-різному. Першочергово це обумовлюється еволюційними процесами.

Спробу з'ясувати таке явище як комунальна інфраструктура на території сучасної Східної Європи можна знайти ще із середини XVII століття. Так, у своїй праці «Про збереження народу» граф Шувалов згадує про добробут населення та відповідальність суспільства за нього. Він зазначає, що тодішня влада усвідомлювала необхідність піклування про фізичний, моральний стан та потреби свого населення, які вона зможе задовольнити тільки сама.

На кожному історичному етапі розвитку нашої країни як до, так і після отримання незалежності, понятійний апарат, який характеризує сутність, місце, роль, завдання, функції, ефективність комунальної інфраструктури, наповнювався новим змістом та значенням. Комунальна інфраструктура є

складовою житлово-комунального господарства міста і являє собою комплекс установ, підприємств та організацій, які здійснюють надання комунальних послуг населенню.

Українська вчена Н. Олійник висвітлює комунальну інфраструктуру як багатогалузевий комплекс, розмежовує її на підгалузі – природні монополії та конкурентні підгалузі, де «продуктом життєдіяльності є передусім послуги, які надаються у виробничій і невиробничій сферах» [41, с. 15]. Перш за все позиція Н. Олійник не враховує соціального аспекту. По-друге, ставить на один щабель природні монополії та конкурентні підгалузі. І, по-третє, не дозволяє скласти загального уявлення комунальну інфраструктуру в цілому, а відтак, на наш погляд, є недосконалою. Наведене Н. Олійник трактування поняття «комунальної інфраструктури» узагальнене та може бути застосоване як для самого комунальної інфраструктури, так я житлово-комунального господарства в цілому.

В. Бутиріна досліджує комунальну інфраструктуру з точки зору соціальної спрямованості та вважає, що вона «є невід’ємною частиною системи соціального захисту і підтримки населення» [7, с. 12]. З таким визначенням також можна не погодитись, тому що кожне підприємство комунальної інфраструктури повинно отримувати прибуток, а соціальна підтримка незахищених верств населення є прерогативою держави через надання субсидій.

С. Юр’єва розглядає комунальну інфраструктуру в розрізі поділу на сфери діяльності – матеріального виробництва і невиробничої сфери. До сфери матеріального виробництва «варто включати галузі комунального господарства, в яких праця є продуктивною незалежно від форми її втілення (у матеріальній продукції або послугах) і результатом якої є заново створена вартість (водо-, електро-, теплозабезпечення, розсадники зеленого господарства та ін.)». До невиробничої сфери включаються складові комунальної інфраструктури, котрі надають послуги населенню, які споживаються ним же в момент їх надання (послуги перукарень, готелів, пляжів, парків та ін.) [104, с. 22].

А. Скорик висвітлює комунальну інфраструктуру к галузь, яка визначає задоволення потреб життєдіяльності людини в якості й надійності послуг транспорту, зв'язку, побутових та інших послуг, від яких залежить стан здоров'я, якість життя і соціальний клімат в населених пунктах [111, с. 6].

Бачення С. Юр'євої та А. Скорик, на наш погляд, несе більш глибокий зміст щодо визначення комунальної інфраструктури. Вони включають галузі які надають послуги населенню для забезпечення його життєдіяльності. Між тим С. Юр'єва не акцентує увагу на соціальній значимості, тоді як А. Скорик висвітлює узагальнене надання послуг.

Аналіз літературних джерел дає підстави зробити висновок, що науковці і практики по різному визначають складові характеристики поняття «комунальної інфраструктури». Отже, питання визначення терміну комунальної інфраструктури міста залишається відкритим. Хоча, разом з тим, зусилля, спрямовані на вдосконалення даного терміну за останні роки, дають відчутні результати, а відтак вивчення даного питання є на сьогодні досить актуальним.

Таким чином, на нашу думку, термін «комунальна інфраструктура міста» слід трактувати як соціально важливу сукупність підприємств, установ та організацій в межах міста, які в повному обсязі забезпечують першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів.

Слід зазначити, що дане трактування охоплює значну кількість структурних частин, які безпосередньо взаємодіють між собою, утворюючи складне системне явище. Тому можна сказати, що комунальна інфраструктура об'єднує сукупність видів діяльності, яка має системний характер і спрямована на задоволення суспільних потреб, функціонування господарського комплексу, задоволення комунально-побутових потреб споживачів відповідно до

нормативів і національних стандартів, підтримання у належному стані житлових будинків і нежитлових приміщень, що задовольняють потреби цих споживачів.

Виходячи з вище наведеного, необхідно виокремити характерні ознаки комунальної інфраструктури:

- спрямування на забезпечення санітарно-гігієнічних і безпечних умов життя, першочергових потреб суспільства, на підтримання у належному стані будинків, споруд, житлових і нежитлових приміщень, на функціонування господарського комплексу;
- це система видів діяльності, яка базується на нормативах і національних стандартах.

Комунальна інфраструктура має найбільшу питому вагу у складі міського господарства, що містить взаємозалежні, але водночас досить автономні підприємства й організації соціальної та виробничої сфери. До неї включаються комунальні підприємства та підприємства міського благоустрою. Склад комунальної інфраструктури міста наведений на рис. 1.1.

Комунальні підприємства – це комплекс підприємств, організацій і споруд, які обслуговують матеріально-побутові потреби населення. Крім того до складу комунальної інфраструктури входить і благоустрій територій населених пунктів, що включає в себе проведення робіт з інженерної підготовки, вертикального планування, облаштування територій вулиць, доріг, проїздів, велосипедних доріжок, озеленення та влаштування елементів дизайну міського середовища, які виконуються на замовлення підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб відповідно до затвердженої проектно-кошторисної документації.

Таким чином, комунальну інфраструктуру можна поділити на два блоки: комунальні підприємства та підприємства благоустрою територій населених пунктів. В свою чергу кожен блок поділяється за видами підприємств.

Рис. 1.1. Склад житлово-комунального господарства України
(розроблено автором на основі [57])

Комунальні підприємства включають:

- санітарно-технічні підприємства, до яких входять підприємства водогінно-каналізаційного господарства (постачання питної води, каналізація та ін.), підприємства по прибиранню територій та санітарному очищенню населених місць;

- транспортні підприємства – міський громадський пасажирський транспорт (метро, трамвай, тролейбус, автобус, таксі, фунікулер, канатна дорога), водний транспорт місцевого призначення;
- енергетичні підприємства – електричні, газові, теплорозподільні мережі, освітлення, об'єкти комунальної енергетики, котельні, електростанції та теплоелектростанції.

Підприємства благоустрою територій населених пунктів поділяється на:

- шляхові підприємства – асфальтобетонні заводи, ремонтно-будівельні, експлуатаційні підприємства, створення пішохідно-транспортних комунікацій та ін.;
- підприємства зеленого господарства – розсадники, тепличні господарства, озеленення прилеглих територій;
- підприємства зовнішнього освітлення – освітлення місць загального користування, підвалів тощо;
- підприємства ритуального обслуговування – надання ритуальних послуг та ін.

Комунальній інфраструктурі притаманні наступні особливості:

- різноманітність галузей і видів підприємств;
- місцевий характер;
- органічний (комплексний) зв'язок підприємств одного з іншим;
- зв'язок більшості підприємств з певною територією (локальність обслуговування);
- значна розгалуженість споруд по території населеного пункту;
- специфічність зв'язку виробництва і споживання [42, с. 9].

Ступінь розвитку комунальної інфраструктури визначається чисельністю населення, а також її зростанням, що, у свою чергу, залежать від темпів розвитку промисловості. Відтак одним із основних містоутворюючих факторів є промисловість, яка прямо впливає на створення нових міст і селищ. За таких

умов комунальна інфраструктура може розвиватися і відповідно буде забезпечена різноманітними матеріалами й обладнанням. Все це свідчить про те, що безпосередньо сама діяльність підприємств комунальної інфраструктури забезпечує нормальну безперебійну роботу промислових підприємств, першочергових життєво-необхідних потреб населення, чітко працюючий транспорт та ін.

Всі види комунальних споруд повинні бути об'єднані в єдиний комплекс, а це дає ще дві досить характерні особливості комунальної інфраструктури, які позначаються як на будівництві, так і на експлуатації даних споруд. Це є надзвичайна розкиданість споруд на території та їх тісний зв'язок з даною територією, щільністю населення, рельєфом місцевості та ін. [104, с. 30].

Всі ці умови відіграють у будівництві та експлуатації комунальних споруд значну роль і вимагають до них досить індивідуального підходу, тому що, наприклад, для будівництва водогону вирішальне значення має ряд таких факторів, як розташування джерела водопостачання, раціональне інженерне прокладання мережі трубопроводів та ін., що в свою чергу, повинно бути тісно пов'язане з будівництвом каналізаційних систем. Все це призводить до ефективності капіталовкладень і скорочення видатків на експлуатацію.

Правильно впливати на доцільність виробничих процесів допомагає ефективно розташування тепло-, енергоцентралей, трамвайних парків, гаражів, електричних підстанцій, сміттєпереробних заводів, схеми міського транспорту і транспортних мереж та ін. А відтак ефективно розраховані потужності комунальних підприємств задовольнятимуть потреби споживачів не тільки на сьогодні, а й за умов швидких темпів зростання як самого населення, так і промисловості.

Характерною рисою комунальної інфраструктури є її розподіл на:

- підприємства, продукція яких існує самостійно між процесом виробництва та процесом споживання;

- підприємства, що надають послуги, для яких притаманне повне співпадіння процесів виробництва та споживання.

Підприємства першої групи можуть накопичувати, зберігати, перевозити на значні відстані свою продукцію, але вони є неоднорідні за характером зв'язку виробництва і споживання (наприклад, водогін, каналізація, підприємства з виробництва та постачання електрики, підприємства газового господарства та ін.). Тому період, що відокремлює виробництво від споживання тут досить короткий. Підприємства другої групи тільки надають послуги, які співпадають з їх споживанням (наприклад, пасажирський транспорт та ін.) [104, с. 32].

Ще однією характерною рисою, що притаманна комунальній інфраструктурі, є неможливість створення запасів продукції, що ставить роботу комунальних підприємств у залежність від попиту споживачів, а також від коливань самого попиту (сезонні коливання навантажень на водопроводи, нерівномірність пасажирських потоків у транспорті).

Разом з цим не можна не звернути увагу на таку досить вагому рису комунальної інфраструктури як кількісне і якісне вираження продукції та послуг. Не підлягає сумніву можливість кількісної оцінки продукції та послуг комунальних підприємств (наприклад, кількість подачі метрів кубічних води, газу та ін.). Однак із встановленням вимірювачів показників якості, що є обов'язковими у своїй роботі, існують ускладнення (наприклад, якість питної води, яка подається споживачеві, потужність електроструму, теплота згорання газу та ін.). Тому першочерговим завданням підприємств комунальної інфраструктури є систематичне підвищення якості продукції та послуг, поліпшення обслуговування споживачів. Відповідно до інтересів суспільства, на задоволення специфічних потреб споживачів повинна бути спрямована якість послуг, які надають підприємства комунальної інфраструктури. Відтак рівень якості має бути соціально та економічно виправданим.

Якісними складовими комунально-побутових послуг, які задовольняють певні потреби споживачів, є:

- соціальні – ті, що забезпечують рівень добробуту мешканців, є максимально зручними, естетичними, придатними для користування, не завдають шкоди навколишньому середовищу та ін.;
- технічні – ті, що забезпечують надійність і довговічність виробів, комплектність та своєчасність виконання робіт, оптимізацію потужностей і т. ін.;
- правові – відповідають договірним умовам між замовником і виконавцем, стандартам, нормативам тощо;
- економічні – максимально використовують зворотні відходи виробництва, мають мінімальну матеріалоємність та енергоємність, впроваджують інноваційні методи і технології та ін.

Неякісне обслуговування в комунальному господарстві обумовлене природним монополізмом надання послуг, застарілими методами управління підприємствами комунального господарства, відсутністю здорової конкуренції на ринку комунальних послуг та відсутністю затверджених вітчизняних стандартів житлово-комунальних послуг.

Комунальна інфраструктура виконує соціальну, екологічну, регуляторну, урбанізаційно-регіональну і фіскальну функції. Всі ці функції є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими одна з одною в економічному просторі України [42, с. 9].

Основною метою розвитку комунальної інфраструктури є розширення номенклатури та підвищення якості надання послуг. Основними шляхами досягнення цієї мети є раціоналізація та оптимізація територіального розміщення об'єктів комунальної інфраструктури, що передбачає врахування: відповідності розміщення об'єктів комунального господарства потребам споживачів; економії витрат праці та компактного розміщення елементів виробництва комунальних послуг; забезпеченості планомірності, керованості процесів розміщення об'єктів, їх орієнтації на досягнення раціональної економічної ефективності господарської діяльності, що, у свою чергу, вимагає розробки стратегічних та

тактичних завдань з боку органів управління на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях.

1.2. Теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою міста

На шляху економічного становлення та реформування незалежної держави одним із найважливіших завдань є конструктивне розв'язання проблем, що існують в українському суспільстві. Основною з таких проблем є управління комунальною інфраструктурою міста. Взагалі державне регулювання є діяльністю держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму відповідно до цілей і пріоритетів державної економічної політики. Раціональне державне регулювання має за мету не протистояти механізму ринкового регулювання й не підміняти його, а свідомо реалізовувати регулюючий потенціал, надавати ринковим регуляторам цілеспрямованого характеру, що сприяє досягненню поставлених державою цілей і пріоритетів з найменшими економічними та соціальними витратами.

В цілому управління комунальною інфраструктурою можна визначити як цілеспрямовану діяльність суб'єкта управління (уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування) на об'єкт управління (підприємства комунальної інфраструктури) з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних об'єктів та надання якісних послуг населенню відповідного регіону.

Державне управління комунальною інфраструктурою базується на основних інструментах впливу на ринок, таких як законодавчі акти, прогнози розвитку національної економіки, цільові комплексні програми, державні замовлення і державні контракти, державні інвестиції, державні і місцеві бюджети, бюджетні дотації, субсидії, податки й податкові пільги, державні

кредити, державні резерви, соціально-економічні нормативи, галузеві загальнодержавні норми і стандарти, норми амортизації, системи фіксованих граничних і вільних цін, індексування цін, встановлення єдиної тарифної системи та ін. Усі ці інструменти державного управління комунальною інфраструктурою можна систематизувати в методи державного управління, зокрема такі як правові, адміністративні, економічні.

Так, правове управління комунальною інфраструктурою здійснюється нормативно-правовими актами такими як Конституція України, кодекси України, закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та ін.

Акти законодавства, що містять засоби і механізми державного управління комунальною інфраструктурою, поділяються на акти ринково-організаційного регулювання та фінансового регулювання. Ринково-організаційне управління здійснюється шляхом правових обмежень суб'єктів господарювання незалежно від їх форм власності. Фінансове управління полягає в прямому втручанні в ринкові відносини через надання субвенцій, субсидій, дотацій, запровадження пільгових режимів.

Функціями управління комунальною інфраструктурою є [26, с. 14]:

- визначення мети та стратегії розвитку;
- стимулювання;
- регламентуюча функція;
- коригування;
- управління неринковим сектором економіки;
- контролююча функція;
- регулювання діяльності монополій.

Відповідно до вищеперерахованих функцій цілі і стратегії розвитку комунальної інфраструктури сформовані у ряді програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства кожного окремо взятого регіону.

Разом з тим Бюджетним кодексом [8] не передбачається обов'язковість фінансування у повному обсязі завдань Програми навіть якщо вони затверджені законами України. Парадоксальним є те, що регіональні програми не завжди включаються до державних бюджетів на поточний рік, а якщо і включаються, то не передбачають відповідного виділення коштів на реалізацію заходів, передбачених загальнодержавною або державною цільовою програмами. Існує дублювання заходів у таких програмах, що унеможлиблює виконання Державного та місцевих бюджетів.

Стимулююча функція управління комунальною інфраструктурою здійснюється за допомогою регуляторів, які ефективно впливають на діяльність підприємств комунальної інфраструктури. Це досягається шляхом стимулювання заходів для реалізації стратегічної мети і пріоритетів держави. Однак стимулююча функція законодавчо не забезпечена наданням податкових та митних пільг. Також потребують детального розгляду питання удосконалення бюджетного регулювання в частині застосування програмно-цільового механізму виконання бюджету та процедур надання державних гарантій для реалізації відповідних проектів. Є необхідність законодавчого затвердження заходів щодо проведення модернізації та енергоефективності, Національних нормативів та стандартів якості надання житлово-комунальних послуг.

Регламентуюча функція управління комунальною інфраструктурою полягає в законодавчому визначенні поведінки для суб'єктів ринкових відносин. Дана функція може бути жорсткою та високозарегульованою, бо суб'єктами на ринку є природні монополії, та простою для конкурентних ринків. Регламентуюча функція потребує удосконалення нормативно-законодавчої бази в частині врегулювання конфліктуючих питань в положеннях законодавства, визначення постійної термінології та правових режимів діяльності суб'єктів ринку. Залишаються неврегульованими питання джерел та порядку фінансування капітальних ремонтів будівель, стимулювання заходів з

підвищення енергоефективності будівель, врегулювання питань обліку наданих послуг та їх якості.

Коригуюча функція управління комунальною інфраструктурою полягає у коригуванні перерозподілу ресурсів у економіці. Це відбувається для досягнення визначеної суспільно значимої мети і забезпечення нормальних соціально-економічних умов життя громадян. Реалізація коригуючої функції повинна бути забезпечена через удосконалення державних бюджетів України в частині погашення різниці в тарифах, дотаціях державою тарифів на житлово-комунальні послуги тощо.

Контролююча функція управління комунальною інфраструктурою полягає у моніторингу і контролі за дотриманням чинного законодавства та відповідних стандартів. Контролююча функція повинна законодавчо удосконалюватись в частині захисту прав споживачів, визначення нормативно-правовими актами стандартів окремих житлово-комунальних послуг та запровадження механізму оцінки якості цих послуг.

Функція управління неринковим сектором полягає у здійсненні контролю і управління державним сектором економіки, оскільки практично всі об'єкти комунальної інфраструктури знаходяться в комунальній або приватній власності, державне управління там майже не здійснюється. Функція управління неринковим сектором економіки повинна бути забезпечена засобами та механізмами реалізації державної підтримки у формі державно-приватного партнерства, але в чинному законодавстві (Бюджетний та Податковий кодекси України) відсутні засоби цього регулювання. Тому є потреба в удосконаленні і розробленні відповідного правового регулювання діяльності та трансформації житлово-експлуатаційних організацій.

Регулювання діяльності природних монополій є функцією, яка захищає ринок та ринкові відносини від деструктивного впливу монополій та регулює діяльність природних монополій. Регулювання діяльності природних монополій

повинно бути удосконалено через систему ліцензування та формування тарифної політики.

З огляду на викладене вище, нормативно-правова база, яка регулює та визначає державну політику в сфері управління комунальною інфраструктурою сформована недосконало. Актами непрямої дії є значна частка нормативно-правової бази, їх зміст має загальний, популістичний характер, а відтак спостерігається неврегульованість суспільних відносин та незабезпеченість фінансування у житлово-комунальному господарстві. Разом з тим слід зазначити, що органи, які несуть відповідальність за державну політику у житлово-комунальному господарстві розвиваються безсистемно [11, с. 202].

Адміністративне державне управління комунальною інфраструктурою передбачає використання сили державної влади і є інструментами прямого впливу на діяльність суб'єктів комунальної інфраструктури. Воно передбачає здійснювати державний моніторинг за цінами природних монополістів, особливо що стосується соціальної складової вартості житлово-комунальних послуг. Тут здійснюється встановлення норм і стандартів, які регламентують вимоги до якості робіт і послуг, продукції та організації виробничих процесів, а також в охороні навколишнього середовища та створенні мінімальних побутових умов для соціально незахищених споживачів комунальних послуг. Адміністративними інструментами, що регулюють функціонування об'єктів комунальної інфраструктури, є ліцензії, стандарти, квоти, нормативи, норми, які затверджуються правовими актами виконавчих органів влади, що дозволяють, забороняють, обмежують чи нормують окремі види діяльності (наприклад, затвердження стандартів якості послуг, екологічних норм та ін.).

Економічне управління комунальною інфраструктурою здійснюється засобами бюджетної, податкової, інвестиційної та амортизаційної, цінової політики і цінового регулювання. Однак економічне управління комунальною інфраструктурою тісно взаємопов'язане із адміністративними державним управлінням, бо не можливо впроваджувати економічний регулятор без його

адміністративного затвердження. У межах бюджетної політики управління комунальною інфраструктурою реалізовується шляхом формування і використання коштів державного і місцевого бюджетів у частині реалізації і фінансування загальнодержавних та регіональних програм розвитку комунальної інфраструктури, де статтями державних витрат будуть субсидії, дотації, субвенції. У межах податкової політики це відбувається шляхом застосування податкових пільг. Здійснення амортизаційної політики спрямоване на регулювання процесу формування витрат об'єктів комунальної інфраструктури з установленням норм амортизації, перерозподілу амортизаційних відрахувань і механізмів прискореної амортизації, що забезпечує певну кількість видатків для здійснення інвестиційної політики. Роль економічного управління також полягає в застосуванні методів непрямого впливу держави на ціноутворення, що передбачається проведенням активної антимонопольної політики.

Окремо слід зупинитися на управлінні такими специфічними суб'єктами в комунальної інфраструктури як природні монополії. Головною особливістю комунальної інфраструктури є те, що воно включає в себе як підприємства, що є суб'єктами монополії, так і підприємства, які можуть ефективно функціонувати в конкурентному середовищі. На тлі змін законотворчої діяльності державних органів, яка спрямована на створення ефективної системи контролю природних монополій, все ж таки зростають ціни на товари, роботи, послуги підприємств комунальної інфраструктури, що не завжди є економічно обґрунтованим. Виникають часті випадки порушення прав споживачів і, як наслідок, обсяг інвестицій в цю дуже важливу сферу діяльності є досить незначним.

Основні засоби, які використовують підприємства комунальної інфраструктури, складаються із основних засобів, що формують інженерну інфраструктуру міст (водо-, тепло- і газозабезпечення) і основних засобів, які забезпечують обслуговування об'єктів інженерної інфраструктури. Слід зазначити, що перша група основних засобів технологічно обумовлює

монополізм більшості підприємств комунальної інфраструктури. Безпосередньо все це обумовлено тим, що такі сфери діяльності як передача і розподіл електричної енергії, централізоване водовідведення і водогін, централізоване забезпечення тепловою енергією відносяться до природних монополій, що регламентовано Законом України «Про природні монополії» [94]. Сюди також відноситься постачання природного газу та інших речовин, транспортування яких забезпечується трубопровідним транспортом, і постачання електроенергії.

Відповідно, діяльність підприємств, які визнаються суб'єктами природних монополій, у житлово-комунальному господарстві підпадає під державне регулювання. Державне регулювання суб'єктів природних монополій, відповідно до ст. 8 Закону України «Про природні монополії» [94] полягає в регулюванні:

- пені (тарифів) на товари, які виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- доступу споживачів до товарів, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- інших умов здійснення підприємницької діяльності у випадках, передбачених законодавством.

Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у відповідних сферах здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій, які утворюються і функціонують відповідно до Закону «Про природні монополії». У випадках, встановлених законом, регулювання діяльності суб'єктів природних монополій може здійснюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [94].

Здійснення державного регулювання передбачає державний контроль за діяльністю суб'єктів природних монополій. Це регламентується ст. 4 Закону України «Про природні монополії», де сказано, що державний контроль за

додержанням законодавства про захист економічної конкуренції у сферах природних монополій здійснюється Антимонопольним комітетом України відповідно до його компетенції. Також цим законом передбачено, що органи, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій, сприяють здійсненню об'єднаннями споживачів громадського контролю за їх діяльністю. Впровадження та здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій передбачає створення при регулюючих комісіях рад споживачів або включення в склад наглядових рад підприємств-монополістів представників місцевого самоврядування [94].

Разом з тим слід зазначити, що Законом України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» [72] передбачені завдання Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері комунальних послуг, а саме здійснення державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках шляхом [90]:

- збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави;
- забезпечення прозорості та відкритості діяльності на ринках природних монополій та на суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення;
- захисту прав споживачів товарів і послуг у частині отримання товарів і послуг належної якості та в достатньому обсязі за економічно обґрунтованими цінами, а також стимулювання підвищення їх якості і задоволення попиту на них;
- формування і забезпечення прогнозованості цінової і тарифної політики на ринках, які перебувають у стані природної монополії, та суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, сприяння впровадженню стимулюючих методів регулювання цін;
- забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;

- забезпечення рівних можливостей для доступу споживачів до товарів (послуг) на ринках, які перебувають у стані природної монополії;
- обмеження впливу суб'єктів природних монополій на державну політику та сприяння конкуренції на суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних галузей [72].

Також в Законі «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» [72] наведені:

- основні принципи діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг;
- засоби регуляторного впливу на діяльність суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг;
- порядок формування та встановлення тарифів на комунальні послуги для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- державний нагляд (контроль) за ринком комунальних послуг.

Вивчення особливостей управління такою виробничою системою, як комунальна інфраструктура, призводить до висновку про те, що ефективно управління цією сферою повинно базуватися на урахуванні її виробничих завдань в галузевому і територіальному розрізах з обов'язковим забезпеченням їхньої єдності. Комунальна інфраструктура виступає ланкою національної економіки, елементом системи управління суспільним виробництвом, роль і значення якої зумовлюються виробничо-технічними, науковими, організаційно-економічними зв'язками, кількістю, розмірами та територіальним розміщенням підприємств, трудомісткістю послуг, рівнем концентрації, спеціалізації, механізації та автоматизації виробництва та управління. Галузевий принцип

управління комунальною інфраструктурою послуг забезпечує технічне вдосконалення та розвиток виробництва, надання послуг, координацію зі структурними підрозділами. Однак вирішувати дані завдання можна лише при раціональному територіальному розміщенні її структурних підрозділів з урахуванням ефективності виробництва та соціальної інфраструктури.

Концепція територіального розвитку була сформована в першій половині 80-х років минулого століття. У зв'язку з тим, що комунальна інфраструктура є складовою частиною невиробничої сфери регіону і в той же час виступає ключовим компонентом економічної системи в цілому, економічний механізм повинен бути спрямований на позитивну динаміку рівня та якості життя населення, забезпечувати стійкий, збалансований й соціально-орієнтований розвиток територій.

Відповідно до ст. 2 «Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг» Закону України «Про житлово-комунальні послуги» [74] державна політика у сфері житлово-комунальних послуг базується на таких принципах:

- 1) забезпечення раціонального використання наявних ресурсів та сталого розвитку населених пунктів;
- 2) створення та підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні житлово-комунальних послуг, забезпечення контролю у сфері діяльності природних монополій;
- 3) забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги, на умовах самофінансування та досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво;
- 4) регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, перелік яких визначено цим Законом [74], з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей;

5) забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм житлово-комунальних послуг для споживачів незалежно від соціального, майнового стану, віку, місцеперебування та форми власності юридичних осіб тощо;

б) дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил щодо кількості та якості житлово-комунальних послуг;

7) забезпечення соціального захисту малозабезпечених громадян.

Аналіз існуючих теоретичних підходів до управління комунальною інфраструктурою показав, що специфічні особливості управління цим комплексом обумовлені його соціальним та економічним значенням. З одного боку, підприємства комунальної інфраструктури виробляють послуги, що є за своєю природою є масовими, і створюють необхідні умови комфортного середовища життєзабезпечення громадян. З іншого боку, будучи сферою з нескінченим споживчим попитом, ця сфера володіє практично необмеженим потенціалом для розвитку бізнесу.

1.3. Методичні підходи до аналізу розвитку комунальної інфраструктури міста

Діяльність комунальної інфраструктури потребує наявності необхідної кількості знань і вмінь для організації та підтримки конкурентоспроможності і розвитку в умовах зміни та реформації внутрішнього економічного середовища, що потребує відповідних аналітичних досліджень. Методика аналізу розвитку комунальної інфраструктури на сьогодні є складною і багатогранною проблемою, потребує обґрунтування окремих підходів у зв'язку з існуванням нагальної потреби в розвитку комунальної інфраструктури в цілому та дасть можливість ефективно працювати в сучасних економічних умовах.

Відповідно, аналіз розвитку комунальної інфраструктури повинен ґрунтуватися на основних принципах діалектики через пізнання всього: в

динаміці та розвитку, взаємозв'язках, взаємозалежності і взаємозумовленості; у причинно-наслідковій підпорядкованості зміни та розвитку; у пізнанні проявів необхідності та випадковості негативних і позитивних характеристик, кількісних та якісних змін, дії механізмів мотивації та інтересу [38, с. 188].

Аналіз комунальної інфраструктури має свої особливості, що витікають із специфіки його комплексу видів діяльності. Такими особливостями є:

- склад та зміст завдань аналізу комунальної інфраструктури;
- специфічна система економічних, технічних та фінансових чинників діяльності комунальної інфраструктури;
- жорстка регламентація процесу надання житлово-комунальних та комунальних послуг споживачам;
- оптимізація житлово-комунальних та комунальних послуг через модернізацію задля поліпшення існуючих механізмів досягнення ефективної функціонування за всіма видами діяльності;
- визначення специфічних резервів та способів оцінки їх впливу за допомогою факторного аналізу узагальнених показників діяльності комунальної інфраструктури;
- аналіз якості наданих послуг житлово-комунального та комунального господарства споживачам;
- аналіз обсягів виробництва послуг об'єктами комунальної інфраструктури в натуральному, вартісному, умовному вимірюванні.

Відповідно, об'єктами дослідження є економічна система, в якій функціонують об'єкти комунальної інфраструктури, їх середовище господарювання та господарська діяльність. Окрім того, об'єктами поглибленого аналітичного дослідження виступають: виробнича, фінансова, інвестиційна та інші види діяльності підприємств комунальної інфраструктури, їх ресурси, виробничі та управлінські структурні підрозділи; організація праці, виробництва та надання послуг; форми господарювання. Предметом аналізу розвитку

комунальної інфраструктури є реальна господарська діяльність підприємств, її причинно-наслідкові зв'язки між різними економічними процесами.

Вибір методів для аналізу розвитку комунальної інфраструктури визначається: метою аналізу та його завданнями; характером явищ та процесів у комунальній інфраструктурі; видами аналізу; умовами виконання та часом його проведення; наявними засобами; вимогами користувачів результатів аналізу тощо. До складу спеціальних методів, які слід широко застосовувати під час проведення аналізу розвитку комунальної інфраструктури, входять методи збору та узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно-цільові та евристичні методи.

Вчені класифікують методи аналізу за різними ознаками, та це не змінює суті проведення самого аналізу комунальної інфраструктури. І. Ф. Прокопенко та В. І. Ганін виділяють загальнонаукові та конкретно-наукові методи аналізу [100, с. 31]. На нашу думку, такий поділ є досить вузьким і не охоплює більш детальних методів аналізу. Є. В. Мних при класифікації методів аналізу поділяє останні на методи якісного аналізу, до яких відносить загальнонаукові методи, та методи експертних оцінок і кількісного аналізу, до яких належать традиційні (логічні) методи, методи дослідження детермінованих факторних зв'язків, методи комплексної економічної оцінки, графічні методи, економіко-математичні методи та моделі, фонетричні методи та моделі [38, с.25], але виключає аналіз прогнозування показників у майбутніх періодах.

В. О. Подольська, О. В. Яріш та Н. В. Тарасенко [120, с.37] поділяють думку В. В. Ковальова [28, с.19], щодо класифікації методів аналізу на неформалізовані (логічні) та формалізовані (математичні). Це ж підтримує і колектив авторів М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [4, с.29], доповнюючи вже існуючу класифікацію більш детальними методами.

Дані класифікації Є. В. Мниха та В. В. Ковальова є більш широкими та все ж не можуть охопити аналіз всіх напрямів та видів діяльності комунальної

інфраструктури, а саме щодо соціально-економічних досліджень, планування стратегії, оцінки стратегічних альтернатив та прийняття рішень стосовно впровадження отриманих результатів і формування сценаріїв майбутнього тренду фінансово-господарської діяльності житлово-комунального господарства.

Тому, на нашу думку, разом із наведеними вище методами доцільно при аналізі комунальної інфраструктури застосовувати і методи соціально-економічних досліджень (щоденниковий метод вимірювання доходів та витрат населення, згадуваний метод вимірювання доходів та витрат населення, метод соціальної оцінки, метод кореспондентів, методику вимірювання бідності, методику вимірювання соціального самопочуття, методику непрямой оцінки міграції) і Омнібус, які використовуються вченими Київського міжнародного інституту соціології [49], та власні (прикладні) методи стратегічного аналізу, що описані К. І. Редченком [101, с. 41-44], П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідківською, Н. В. Яшкіною, Г. М. Давидовим, В. М. Малаховим, О. А. Магопець [18, с. 54-56, 168-202].

Багато авторів публікували свої роботи, де з різних позицій розглядався аналіз комунальної інфраструктури. Так, В. П. Полуянов та Н. С. Попович для аналізу стану комунальної інфраструктури пропонують порівнювати середньорічну чисельність працюючих всієї комунальної інфраструктури із загальною чисельністю працюючих по країні, оцінкою виробленої доданої вартості за видами економічної діяльності та на підприємствах комунальної інфраструктури порівнянням середньомісячної номінальної заробітної плати працівників у цілому і за всіма видами діяльності комунальної інфраструктури, рівнем освіти працівників і працевлаштуванням на підприємствах комунальної інфраструктури [64, с. 39].

Такий перелік показників досить вузько висвітлює діяльність комунальної інфраструктури та показує стан комунальної інфраструктури за обсягом розвитку та ефективністю системи управління, не висвітлюючи аналіз стану

об'єктів благоустрою, транспортного забезпечення, інженерних мереж комунальної інфраструктури.

О. В. Димченко аналізує стан комунальної інфраструктури через ряд показників фінансово-економічного стану підприємств, використовуючи рентабельність виробництва, рівень відшкодування собівартості тарифом, рівень відшкодування скоригованої собівартості тарифом, рівень оплати послуг споживачами, рівень покриття витрат отриманими доходами, загальну заборгованість споживачів, рівень оплати послуг споживачами та дебіторську заборгованість населення за надані житлово-комунальні послуги [19, с. 42-50].

Даний перелік аналізованих показників, на нашу думку, не дає повного уявлення про стан підприємств комунальної інфраструктури, а лише вузько висвітлює їх діяльність з позиції рівня оплати послуг населенням, хоча цей показник є одним із основних індикаторів прибуткової роботи підприємств комунальної інфраструктури як окремо взятих, так і в розрізі міст, регіонів та країни в цілому.

Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова розглядають комунальну інфраструктуру з позиції його сучасного стану та територіальної організації за рівнем благоустрою житла, інженерними мережами, кількістю реалізованих житлово-комунальних послуг, ремонтом житлового фонду, рівнем комунального обслуговування, якістю наданих послуг, станом оплати та рівнем заборгованості за надані послуги, основними фінансово-економічними показниками діяльності комунальної інфраструктури [34, с. 104-124, 185-218].

Також Т. М. Качала пропонує оцінювати ефективність функціонування комунальної інфраструктури через абсолютну ефективність, яка визначається відношенням загального результату діяльності комунальної інфраструктури до її виробничих ресурсів, та відносну ефективність комунальної інфраструктури, що визначається відношенням значень показника абсолютної ефективності. Далі наводиться оцінка ефективності діяльності підприємств комунальної інфраструктури за адаптованою до діяльності вітчизняних підприємств

закордонною методикою через чисту приведену вартість, внутрішню норму прибутку, відношення результатів до витрат, відношення прибутку до витрат, терміну окупності інвестицій та оцінка порівняння ефективності двох альтернативних проектів розвитку комунальної інфраструктури. [28, с. 175-176]. Для аналізу функціонування підприємств комунальної інфраструктури Т. М. Качала пропонує це розглядати через ефективність впровадження заходів щодо реформування управління організацією комунальної інфраструктури як відношення приросту прибутку від впровадження заходів із реформування комунальної інфраструктури до витрат на впровадження та визначати бюджетну економічну ефективність через розрахунок річного бюджетного ефекту від реалізації запропонованих в проекті механізмів реформування комунальної інфраструктури [28, с. 178].

Така система приведених показників досить щільно охоплює сукупність видів діяльності комунальної інфраструктури, але не показує прогнозованих показників його діяльності на майбутні періоди.

Найбільш значною розробкою в цьому напрямі, на нашу думку, є робота А. В. Григоровича, який наводить досить змістовний перелік показників щодо аналізу сфери житлово-комунального господарства та комунальної інфраструктури, а саме пропонує проводити його аналіз через детальний аналіз стану житлово-комунального господарства в розрізі підгалузей, а також згідно територіального поділу підприємств щодо населених пунктів та регіонів. Ним запропоновано п'ять елементів комплексного аналізу, таких як [16, с. 363]:

1. Загальна характеристика житлово-комунального господарства.
2. Характеристика системи управління.
3. Аналіз технічного стану житлового фонду, об'єктів благоустрою, міськелектротранспорту, систем водо-, теплопостачання та водовідведення тощо.
4. Оцінка фінансово-економічних показників діяльності підприємств житлово-комунального господарства та чинної тарифної політики.

5. Визначення якості житлово-комунальних послуг та рівня задоволення ними потреб населення.

Запропонований А. В. Григоровичем досить цікавий підхід щодо формування комплексу показників заслуговує особливої уваги. Згідно, з ним цей комплекс розподіляється на 5 основних груп, а саме: житловий фонд, системи водопостачання та водовідведення, системи тепlopостачання, об'єкти благоустрою та інженерного захисту територій, міський наземний електротранспорт. Окремо вивчаються фінансово-економічні показники діяльності житлово-комунального господарства, показники чинної тарифної політики, зайнятості та продуктивності праці на його підприємствах використання амортизаційних нарахувань і оцінка якості житлово-комунальних послуг та рівня задоволення ними потреб населення [16, с. 365-366]. Разом з тим в цьому переліку відсутні індикатори стратегічних прогнозованих показників діяльності житлово-комунального господарства в цілому.

На сайті Міністерства розвитку громад та територій України оприлюднені паспорт житлово-комунального господарства України [59] та паспорти за регіонами [60], де висвітлені показники, що характеризують стан житлово-комунального господарства. Відповідно до даного паспорта показники, які відносяться до житлово-комунального господарства, можна розбити на 6 блоків [59]:

Блок 1 – фінансово-економічний стан житлово-комунального господарства України:

- тарифна політика;
- заборгованість із виплати заробітної плати;
- фінансово-економічні показники роботи підприємств житлово-комунального господарства комунальної форми власності.

Блок 2 – житлове господарство:

- ліфтове господарство;
- забезпечення розв'язання проблем мешканців гуртожитків;

– фінансово-економічні показники роботи підприємств житлового господарства комунальної форми власності.

Блок 3 – водопровідно-каналізаційне господарство:

– фінансово-економічні показники роботи підприємств водопровідно-каналізаційного господарства комунальної форми власності.

Блок 4 – комунальна теплоенергетика:

– фінансово-економічні показники роботи підприємств комунальної теплоенергетики.

Блок 5 – благоустрій та комунальне обслуговування:

– стан сфери дорожньо-мостового господарства;

– стан галузі поховання;

– стан сфери зовнішнього освітлення;

– стан сфери зеленого господарства.

Блок 6 – розвиток державно-приватного партнерства.

Водночас, питання комплексного, системного аналізу житлово-комунального господарства залишається відкритим. Досить значний ряд показників не врахований, а відтак, відсутні систематизація та загальна класифікація показників. Відсутніми залишаються комплексні дослідження впливу факторів на процеси, що відбуваються у сукупності видів діяльності житлово-комунального господарства в ринкових умовах та реаліях сьогодення. Досить значних зусиль потребує розробка питання щодо вдосконалення комплексного, системного дослідження аналізу всіх видів діяльності житлово-комунального господарства.

Відтак, спираючись на аналіз наукових праць вітчизняних учених, можемо запропонувати власну систему показників аналізу комунальної інфраструктури з використанням інформації офіційної та відомчої державної статистики, даних вибіркового обстежень і опитувань населення та спеціалістів житлово-комунального господарства, яка включає в себе такі групи (рис. 1.2):

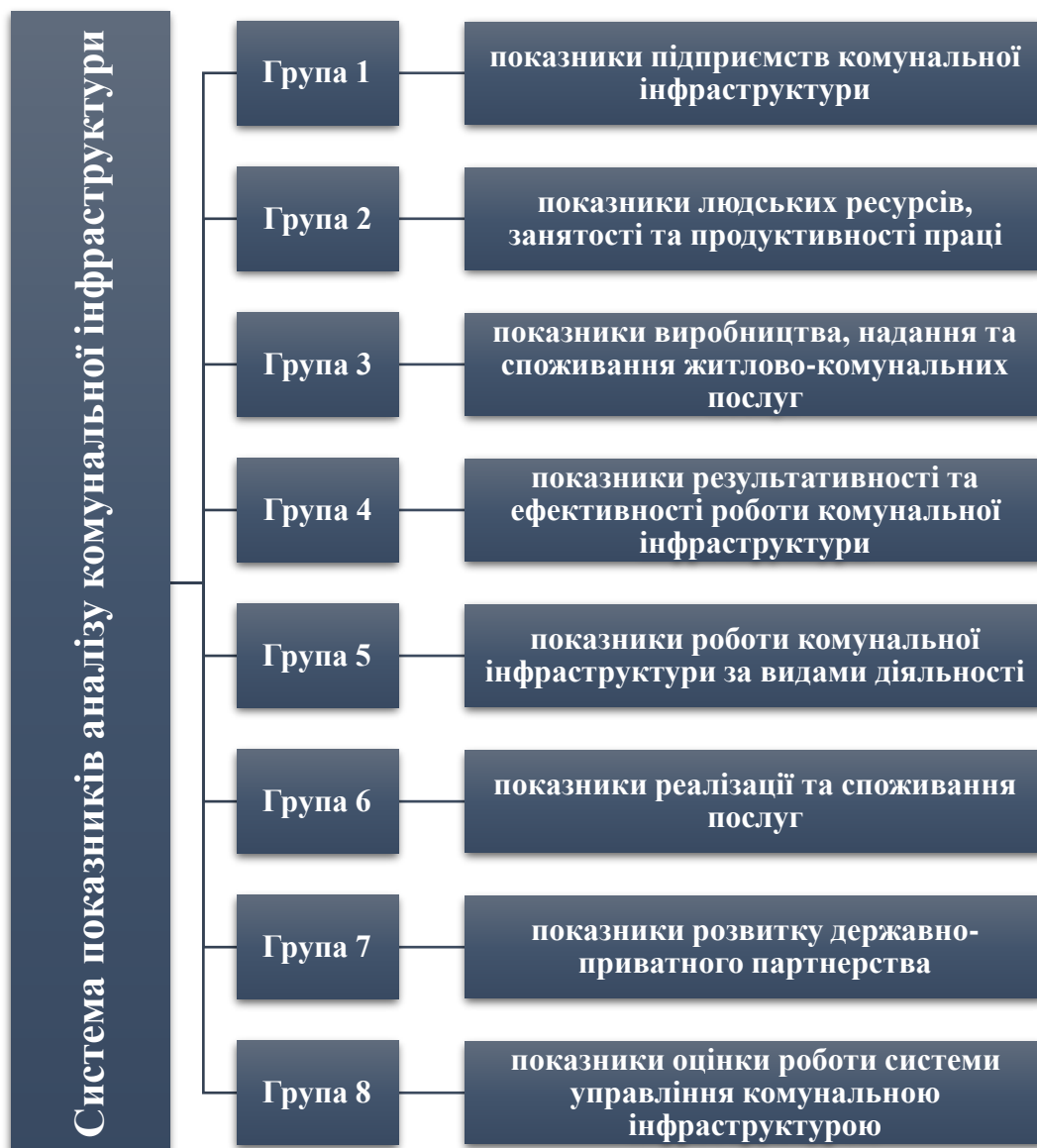

Рис. 1.2. Система показників аналізу комунальної інфраструктури
(розроблено автором)

Група 1 – показники підприємств комунальної інфраструктури – це група показників, що характеризують наявність підприємств, які надають житлово-комунальні послуги, їх структуру, потужність, рівень спеціалізації, забезпеченість цими підприємствами кількості споживачів та ступінь навантаження, а також оцінюють рівень їх територіальної диференціації та розвитку:

– кількість підприємств комунальної інфраструктури, од.;

– рівень спеціалізації підприємств комунальної інфраструктури (%) – визначається як співвідношення кількості спеціалізованих підприємств комунальної інфраструктури до загальної їх кількості або обсягу наданих послуг спеціалізованих підприємств до загальної кількості наданих послуг [108, с. 141–145];

– забезпеченість споживачів житлово-комунальних послуг (кількість споживачів) об'єктами, що надають ці послуги (одиниць);

– радіус обслуговування споживачів житлово-комунальних послуг, км;

– рівень забезпеченості споживачів житлово-комунальними послугами або ступінь задоволення попиту споживачів житлово-комунальних послуг (%) – визначається відношенням кількості фактично не забезпечених споживачів житлово-комунальними послугами до кількості забезпечених ними споживачів;

– рівень забезпеченості споживачів надавачами житлово-комунальних послуг (%) – визначається відношенням кількості надавачів житлово-комунальних послуг до кількості не забезпечених ними споживачів;

– рівень обслуговування житлово-комунальними послугами – це вимірник ступеня своєчасного задоволення попиту на житлово-комунальні послуги для задоволення потреб споживачів цих послуг – визначається діленням обсягу наданих житлово-комунальних послуг на попит цих послуг, %.

Група 2 – показники людських ресурсів, зайнятості та продуктивності праці. Ця група показників показує стан зайнятості населення на підприємствах комунальної інфраструктури, розмір заробітної плати працівників цієї сукупності видів діяльності та дає можливість оцінити продуктивність праці, територіальну диференціацію та розвиток цих показників:

– середньооблікова чисельність працівників підприємств комунальної інфраструктури, осіб;

– середньооблікова чисельність працівників підприємств комунальної інфраструктури із відповідною кваліфікацією та освітою, осіб;

- середньомісячна заробітна плата працівників підприємств комунальної інфраструктури, грн.;

- частка заробітної плати у собівартості послуг комунальної інфраструктури, %;

- рівень продуктивності праці – характеризує ефективність використання робочої сили в сукупності видів діяльності комунальної інфраструктури, який визначається відношенням загальної кількості наданих послуг у вартісному вираженні вироблених за одиницю часу, або витратою робочого часу до загальної кількості наданих послуг (продуктивність праці і трудомісткість праці) [122, с. 257];

- показники руху чисельності працівників підприємств комунальної інфраструктури, такі як коефіцієнт обороту з прийому та звільнення, коефіцієнт плинності, постійності кадрів [122, с. 255; 72, с. 128-133].

Група 3 – показники виробництва, надання та споживання житлово-комунальних послуг, що характеризують обсяг, структуру, регіональну диференціацію та розвиток житлово-комунального господарства:

- обсяг реалізованих послуг комунальної інфраструктури всього та населенню зокрема, грн.;

- загальний обсяг споживання послуг комунальної інфраструктури, який визначається відношенням річного обсягу споживання послуг до середньорічної чисельності населення, що у свою чергу, залежить від рівня душевого споживання обсягу послуг, ціни на ці послуги та чисельності споживачів послуг, грн. [122, с. 65];

- структура наданих послуг комунальної інфраструктури, %;

Група 4 – показники результативності та ефективності роботи комунальної інфраструктури:

- фінансові результати підприємств комунальної інфраструктури, грн.;

– обсяг дебіторської заборгованості роботи підприємств комунальної інфраструктури та у розрізі категорій споживачів житлово-комунальних послуг, грн.;

– сума кредиторської заборгованості роботи підприємств комунальної інфраструктури, грн.;

– обсяг інвестицій, грн.;

– собівартість житлово-комунальних послуг, грн.;

– рівень відшкодування витрат за тарифами;

– рівень заборгованості із заробітної плати в сукупності видів діяльності комунальної інфраструктури;

– нарахування населенню до оплати за житлово-комунальні послуги, грн.;

– оплата населенням за житлово-комунальні послуги, грн.;

– рівень оплати населенням за житлово-комунальні послуги, %;

– середній термін заборгованості населення за всі послуги, місяці;

– кількість сімей, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, од.;

– загальна сума субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, грн.;

– рентабельність операційної діяльності при наданні житлово-комунальних послуг, %;

– інтегрований показник відносного приросту рівня благоустрою житлового фонду – визначається як добуток величин, таких як відносний приріст питомої ваги загальної площі, обладнаної водогоном, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням, ваннами, підлоговими електроплитами, який визначається за формулою (1.1):

$$K^b = \prod_{i=1}^n b_i,$$

(1.1)

де b – відносний приріст питомої ваги загальної площі, обладнаної водогоном, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням, ваннами, підлоговими електроплитами;

– інтегрований показник ефективності діяльності комунальної інфраструктури – розраховується на підставі статистичних даних. Для розрахунку використовується формула (1.2):

$$K^{ef} = \prod_{i=1}^5 C_i \cdot \frac{K^{(b)}}{C_6},$$

(1.2)

де C_1 – відносний приріст загального обсягу послуг, реалізованих комунальною інфраструктурою;

C_2 – відносний приріст обсягу послуг, реалізованих житлово-комунальним господарством населенню;

C_3 – відносний приріст середньомісячної заробітної плати в комунальній інфраструктурі;

C_4 – відносний приріст загальної площі житлового фонду;

C_5 – відносний приріст видатків з бюджету на комунальну інфраструктуру;

C_6 – відносний приріст ветхого та аварійного житлового фонду;

K^b – інтегрований показник відносного приросту рівня благоустрою.

Група 5 – показники роботи комунальної інфраструктури за видами діяльності (водогінно-каналізаційне господарство, комунальна теплоенергетика, благоустрій та комунальне обслуговування) [59]:

1. Водогінно-каналізаційне господарство:

1.1. Стан забезпечення питним водопостачанням:

– забезпечення питним водопостачанням;

– загальна протяжність водогінних мереж (одиначна протяжність водогонів, водогінних мереж), з них знаходяться в аварійному та ветхому стані, км;

– наявність водогінних споруд (водогонів, окремих водогінних мереж, свердловин, вуличних колективних установок), од.;

- кількість споживачів питної води, тис. од.;
- встановлена виробнича потужність насосних станцій, очисних споруд, водопроводу, тис. м³ за добу;
- стан витоків та неврахованих витрат води у системах водопостачання, %;
- подача води в мережу та очищення на очисних спорудах, тис. м³;
- відпущено води усім споживачам, тис. м³;
- кількість населених пунктів, що отримують питну воду за графіками;
- кількість населених пунктів, що отримують питну воду з місцевих джерел.

1.2. Стан централізованих систем водовідведення:

- забезпечення централізованими системами водовідведення окремо населених пунктів та України в цілому (кількість населених пунктів);
- кількість населених пунктів, які не мають централізованих систем водовідведення;
- загальна протяжність каналізаційних мереж, з них знаходяться в аварійному та ветхому стані, км.

2. Комунальна теплоенергетика:

- загальна кількість котелень (тис. од.) із сумарною потужністю (Гкал/год), з них на твердому, рідкому паливі та на газу;
- загальна кількість котелень, що працюють на альтернативних видах палива, од.;
- загальна кількість котлів, тис. од.;
- кількість котлів, що експлуатуються понад 20 років, од.;
- кількість капітально відремонтованих котелень та котлів, од.;
- протяжність теплових мереж у двотрубному обчисленні, з них ветхих та аварійних, км;
- кількість заміненних теплових мереж у двотрубному обчисленні, км;
- загальні обсяги теплопостачання, млн. Гкал;

- обсяги теплопостачання населенню, на комунально-побутові потреби, на виробничі потреби, іншим підприємствам, млн. Гкал;
- витрати умовного палива на відпуск теплової енергії, тис. т;
- втрати теплової енергії в інженерних мережах, млн. Гкал;
- кількість джерел теплової енергії, на які встановлено засоби обліку відпуску теплової енергії, од.;
- рівень оснащення будинків засобами обліку холодної, гарячої води, теплової енергії, будинків;
- кількість підприємств комунальної теплоенергетики, на яких проведено енергоаудит, од.

3. Благоустрій та комунальне обслуговування.

3.1. Побутові відходи:

- загальна кількість утворених побутових відходів, тис. м³ або тис. т;
- стан охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів, %;
- стан роздільного збирання побутових відходів;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, тис. од.;
- загальна площа сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, тис. га;
- кількість перевантажених сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, од.;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які не відповідають нормам екологічної безпеки, од.;
- кількість паспортизованих сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, од.;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які потребують рекультивації та санації, од.;

- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які рекультивовані та сановані, од.;

- потреба у будівництві нових полігонів для захоронення побутових відходів, од.;

- кількість виявлених несанкціонованих звалищ побутових відходів (од.) та їх загальна площа (тис. га);

- кількість ліквідованих несанкціонованих звалищ побутових відходів (од.) та їх загальна площа (тис га);

- кількість організацій, які надають послуги із санітарної очистки всіх форм власності, од.

3.2. Транспортне господарство (автобуси, тролейбуси, трамваї, метро, літаки та ін.):

- наявність, рух, динаміка, склад та структура транспортних засобів;

- технічний стан транспортних засобів;

- використання транспортних засобів;

- технічний стан дорожнього покриття, трамвайних та залізничних колій, колій метрополітену, контактних мереж;

- надійність та комфортність транспортних засобів.

3.3. Дорожньо-мостове господарство:

- загальна протяжність вулично-дорожньої мережі, км;

- загальна площа вулично-дорожньої мережі, м²;

- загальна протяжність вулично-дорожньої мережі з твердим покриттям, км;

- загальна протяжність вулично-дорожньої мережі з удосконаленими покриттям, км;

- загальна протяжність вулично-дорожньої мережі обладнаною дощовою каналізацією, км;

- загальна протяжність вулично-дорожньої мережі зі штучним освітленням, км;
- загальна площа автомобільних вуличних паркінгів, з них обладнаних інженерними та допоміжними спорудами, м²;
- загальна кількість автомобільних, пішохідних мостів та шляхопроводів, од.;
- протяжність автомобільних, пішохідних мостів та шляхопроводів, км;
- загальна кількість мостів та шляхопроводів, що має обмежену несучу спроможність або знаходиться в аварійному стані, од.;
- загальна кількість підприємств, що працюють у дорожньо-мостовому господарстві та за різними формами власності, од.;
- витрати з будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об'єктів дорожньо-мостового господарства разом та за складовими, тис. грн.;
- загальна площа будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об'єктів дорожньо-мостового господарства, тис. м²;
- витрати на утримання об'єктів дорожньо-мостового господарства, тис. грн.

3.4. Стан зовнішнього освітлення:

- загальна протяжність електромереж зовнішнього освітлення, км;
- загальна кількість світлоточок зовнішнього освітлення, од.;
- загальна кількість енергозберігаючих джерел світла, од.;
- загальна кількість автоматизованих систем дистанційного управління зовнішнім освітленням, од.;
- загальна кількість приладів обліку електричної енергії, приладів;
- загальна кількість приладів диференційованого обліку електричної енергії, приладів;
- середня собівартість витрат на утримання однієї світлоточки, грн.;

- обсяг фінансування підприємств зовнішнього освітлення, тис. грн.;
- обсяг виконаних робіт та наданих послуг підприємствами зовнішнього освітлення, тис. грн.;

– загальна кількість підприємств, що здійснюють експлуатацію електричних мереж зовнішнього освітлення та за формами власності, од.

3.5. Стан зеленого господарства:

– загальна площа зелених насаджень усіх видів у межах території міста, тис га;

- площа зелених насаджень загального користування, га;
- площа зелених насаджень на одну тисячу мешканців України, га;
- площа зелених насаджень загального користування, охоплених доглядом, га;

– площа міських лісів, га;

– площа парків культури та відпочинку і набережних та бульварів, га;

– площа скверів, га;

– площа гідропарків, лугопарків, лісопарків, га;

– площа зелених насаджень обмеженого користування, га;

– площа зелених насаджень спеціального призначення, га;

– площа зелених насаджень, уражених фітозахворюваннями, м²;

– обсяг витрат на утримання зелених насаджень, тис. грн.;

– загальна кількість підприємств, що здійснюють догляд за зеленим господарством разом та за формами власності, од.

3.6. Стан ритуального обслуговування:

– загальна кількість ритуальних суб'єктів господарювання, од.;

– загальна кількість похованих осіб ритуальними службами та суб'єктами господарювання, померлих осіб;

– загальна кількість похованих осіб шляхом кремації, померлих осіб;

- обсяг наданих населенню ритуальних послуг та реалізованих предметів ритуальної належності, тис. грн;

- кількість суб'єктів господарювання, що надають ритуальні послуги населенню за формами власності, од.;

- загальна кількість місць поховань (од.), з них благоустроєні (од.);

- обсяг коштів, виділених органами місцевого самоврядування на благоустрій місць поховань, тис. грн.;

- кількість необхідних місць поховань, од.;

- середня вартість одного поховання, грн.

Група 6 – показники реалізації та споживання послуг житлово-комунального господарства:

- дебіторська заборгованість за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

- кредиторська заборгованість за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

- стан оплати населенням за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

- середні тарифи та рівень відшкодування собівартості за тарифом для населення за послуги житлово-комунального господарства;

- середні тарифи за послуги житлово-комунального господарства для комерційних споживачів.

Група 7 – показники розвитку державно-приватного партнерства:

- кількість об'єктів, залучених до державно-приватного партнерства, які здані в концесію, од.;

- кількість об'єктів, залучених до державно-приватного партнерства, які знаходяться в оренді, од.;

- кількість укладених угод спільної діяльності підприємств, залучених до державно-приватного партнерства, од.

Група 8 – показники оцінки роботи системи управління комунальної інфраструктури:

– загальна кількість приватних підприємств, які надають послуги з утримання будників і споруд та прибудинкових територій, од.;

– загальна кількість служб єдиного замовника, од.

Наведений нами перелік показників не є повним та досконалим. В цьому напрямі є ще багато недоопрацьованих моментів. Та разом з тим впровадження в практику запропонованої системи показників комплексного, системного аналізу дасть можливість значно доповнити наукові розробки та допоможе, на нашу думку, не тільки проаналізувати та порівняти результати, а й виявити резерви діяльності та розвитку комунальної інфраструктури, спрогнозувати її діяльність, розвиток з урахуванням економічних змін в країні, визначити стратегічні напрями.

Висновки до розділу 1

У першому розділі «Теоретичні аспекти управління комунальною інфраструктурою міста» визначено сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури міста; розкрито теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою міста; висвітлено особливості існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури міста.

Проведено порівняльний аналіз підходів до визначення «комунальна інфраструктура» як комплексу установ та організацій і сукупність матеріальних об'єктів, які забезпечують умови життєдіяльності населення, сприяють суспільному соціально-економічному розвитку країни та підтримують достойний рівень та якість життя населення.

Аналіз літературних джерел дає підстави зробити висновок, що науковці і практики по різному визначають складові характеристики поняття «комунальної інфраструктури». Отже, питання визначення терміну комунальної

інфраструктури міста залишається відкритим. Хоча, разом з тим, зусилля, спрямовані на вдосконалення даного терміну за останні роки, дають відчутні результати, а відтак вивчення даного питання є на сьогодні досить актуальним.

Таким чином, на нашу думку, термін «комунальна інфраструктура міста» слід трактувати як соціально важливу сукупність підприємств, установ та організацій в межах міста, які в повному обсязі забезпечують першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів.

Розгляд житлово-комунальної інфраструктури в системі забезпечення удосконалення управління довів необхідність дослідження системних ризиків та загроз розвитку житлово-комунальної інфраструктури. При цьому, опрацювання системних ризиків та загроз дозволило виокремити наступні функціональні складові розвитку житлово-комунальної інфраструктури:

1) забезпеченість житлового фонду (формування та ефективне функціонування житлового фонду, а також економічне стимулювання населення в забезпеченні житлово-комунальних послуг);

2) оснащеність житлового фонду (забезпеченість та ефективне функціонування мережі об'єктів та інженерних споруд житлового фонду, які створюють умови для забезпечення населення послугами тепло-, газо-, водопостачання та водовідведення із врахуванням об'єктів обліку комунальних ресурсів);

3) благоустрій прибудинкових територій (забезпечення населення комфортним зовнішнім благоустроєм прибудинкових територій, зокрема санітарна очистка прибудинкових територій, створення інженерних об'єктів для паркування особистих транспортних засобів, створення на прибудинкових територіях зон відпочинку, якісне освітлення тощо).

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА

2.1. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава

Комунальна інфраструктура – специфічна сфера державного управління, діяльність якої регламентується нормативно-правовими актами різних галузей права – адміністративного, цивільного, житлового, фінансового тощо. Ефективність функціонування вказаної сфери національної економіки значною мірою залежить від діяльності суб'єктів та методів управління. Протягом останнього часу відбувається реорганізація органів управління житлово-комунальним господарством, у тому числі і комунальною інфраструктурою, перехід підприємств з комунальної власності у приватну. Як наслідок, у системі управління цією сферою розподіляються організаційні і господарські функції, а система управління комунальною інфраструктурою відтворюється по-новому.

Безпосереднє управління комунальною інфраструктурою покладено на Міністерство розвитку громад та територій (далі – Мінрегіон), яке здійснює свої повноваження відповідно до Положення про Міністерство розвитку громад та територій України (далі – Положення), затвердженого Указом Президента України від 30 квітня 2014 року №197 [80]. Так, основними завданнями Мінрегіону у сфері управління комунальною інфраструктурою є формування та забезпечення реалізації державної політики, пріоритетними напрямками якої виступає прискорення реформування галузі без зростання тарифів. Слід зауважити, що це невід'ємна складова стратегічної програми розвитку України, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення, забезпечення його якісним і комфортним житлом. Тут йдеться про об'єднання в один предмет управлінського і регулюючого впливу сфер будівництва і житлово-

комунального господарства та комунальної інфраструктури. Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної житлової політики і політики у сфері будівництва, архітектури, містобудування та житлово-комунального господарства.

З 27 серпня 2014 року в Україні Указом Президента створено Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [89] шляхом ліквідації Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері енергетики [84] та Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері комунальних послуг [90]. Комісія діє відповідно до затвердженого Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [68].

Одну із провідних ролей в регулюванні комунальної інфраструктури займають органи місцевого самоврядування, повноваження яких регламентовані Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [86]. Так, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [86] регламентуються повноваження виконкомів сільських, селищних, місцевих рад (у т.ч. виконкому Полтавської міської ради) у встановленні тарифів на оплату побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствам та організаціям комунальної власності відповідної територіальної громади, і погодженні цих питань у встановленому порядку з підприємствами, установами, організаціями, які не належать до комунальної власності.

Міська рада є органами місцевого самоврядування, що представляє відповідну територіальну громаду та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України [30], Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» [86] та іншими законами.

Міська рада правомочна розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами до її відання.

Виконавчими органами міських рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

Виконавчі органи міських рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. На даний момент до виконавчого комітету Полтавської міської ради входить 29 членів (міський голова, секретар міської ради, перший заступник та заступники міського голови, голови районних у м. Полтава рад, старости старостинських округів (10 округів) та представники політичних партій.

Міський голова має 7 заступників, яким безпосередньо підпорядковані профільні департаменти, управління та відділи.

Виконавчий комітет Полтавської міської ради в своєму складі також має дорадчі органи:

- Архітектурно-містобудівна рада
- Комісія з питань найменування
- Художня рада
- Рада підприємців
- Рада директорів підприємств
- Рада з питань безпечної життєдіяльності населення
- Рада з питань виставково-ярмаркової діяльності
- Рада з питань сім'ї, дітей, молоді та спорту

Спрощена організаційна структура Полтавської міської ради наведена на рис. 2.1.

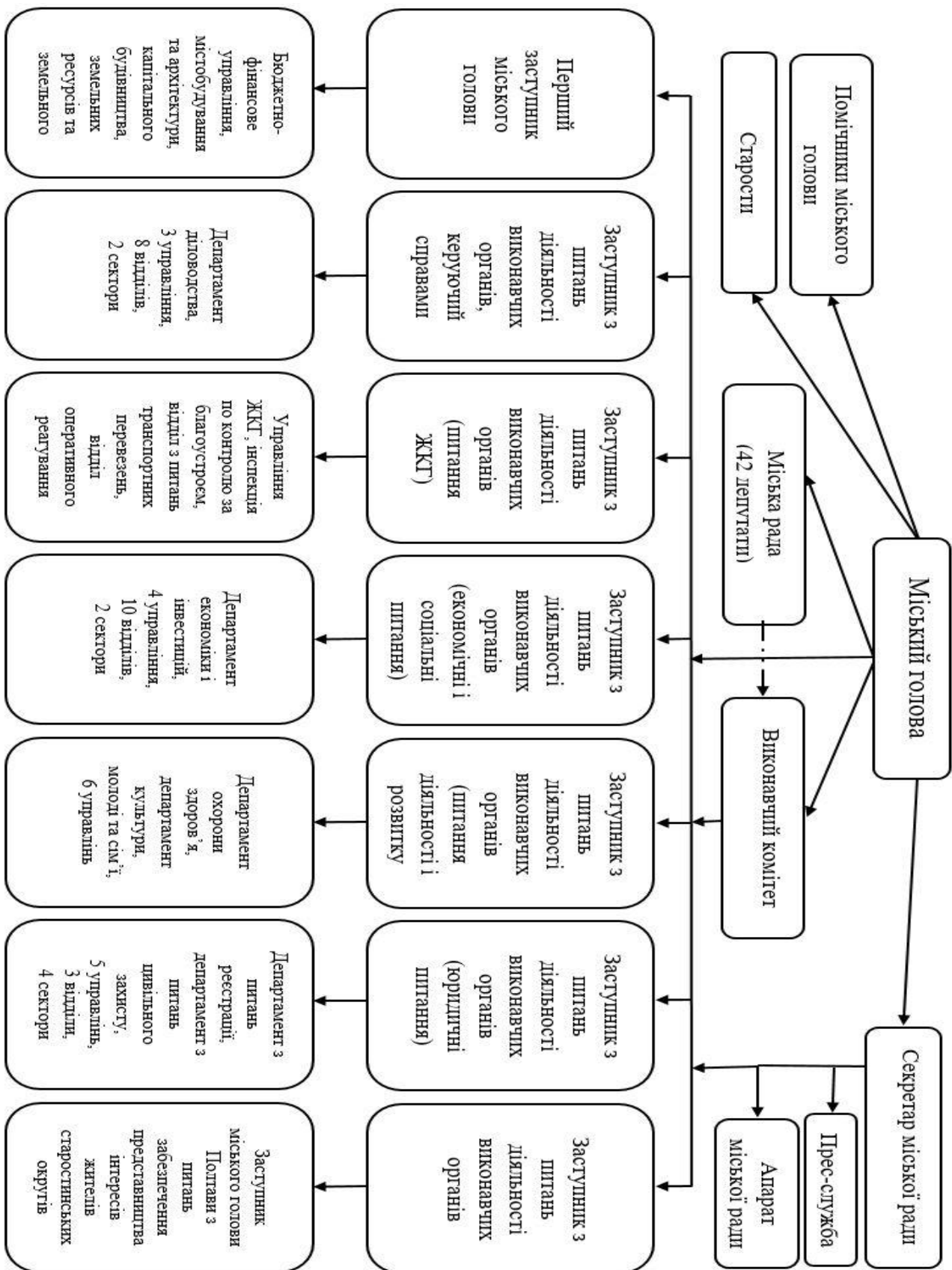

Рис. 2.1 – Спрощена організаційна структура Полтавської міської ради (розроблено автором на основі [57])

До повноважень виконавчого комітету Полтавської міської ради можна віднести регулювання цін і тарифів на виконання робіт і послуг підприємств комунальної інфраструктури міста, а також визначення та затвердження норм використання та здійснення контролю за їх дотриманням.

Безпосереднє управління комунальною інфраструктурою міста здійснює управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради (далі – Управління), яке є виконавчим органом Полтавської міської ради, їй підконтрольне і підзвітне, підпорядковане заступнику міського голови з питань діяльності виконавчих органів. Управління утворюється відповідно до чинного законодавства на підставі рішення Полтавської міської ради.

Управління в своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, нормативними актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, рішеннями Полтавської обласної ради, розпорядженнями голови Полтавської обласної державної адміністрації, рішеннями Полтавської міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, іншими нормативно-правовими актами, а також Положенням про Управління.

До сфери діяльності і координації Управління входять комунальні підприємства, які здійснюють свою діяльність у сфері житлово-комунального господарства. Управління утворено для здійснення в межах чинного законодавства України організаційно-функціональних повноважень щодо створення сприятливих умов для функціонування житлово-комунального господарства міста, забезпечення прав членів територіальної громади міста на сприятливі умови проживання, забезпечення необхідного рівня і якості житлово-комунальних послуг населенню, координації реалізації державної політики, комплексного розвитку житлово-комунального господарства щодо експлуатації та ремонту житла, дорожнього та зеленого господарства, благоустрою території міста, організація надання інших послуг для населення, здійснює координацію

діяльності комунальних підприємств Полтавської міської ради, якщо це передбачено статутами підприємств.

Основними завданнями Управління є:

- Забезпечення реалізації програм і планів перспективного розвитку та удосконалення роботи житлово-комунального господарства міста;
- Участь у розробці проектів нормативно-правових актів, програм економічного, екологічного та соціального розвитку міста, цільових програм спрямованих на підвищення рівня забезпеченості житлово-комунальними послугами та поліпшення їх якості, в тому числі з питань житлової політики, енергозабезпечення, підвищення рівня безпечних умов праці, реформування сфери житлово-комунального господарства;
- Забезпечення виконання завдань по утриманню, експлуатації, поточному ремонту, капітальному ремонту, будівництву і реконструкції об'єктів міського благоустрою, житлового фонду та інших об'єктів;
- Розробка заходів щодо забезпечення роботи житлово-комунального господарства з метою найповнішого задоволення потреб населення у всіх видах житлових та комунальних послуг.

Виходячи із основних завдань Управління виконує такі функції:

- Надає пропозиції щодо створення та припинення діяльності комунальних підприємств для обслуговування території міста;
- Управління є органом управління для підпорядкованих комунальних підприємств. Начальник управління, як керівник органу до сфери управління якого належать комунальні підприємства, призначає (обирає) керівників комунальних підприємств шляхом укладення з ними договорів (контрактів), в яких визначаються строки найму, права, обов'язки і відповідальність керівників, умови матеріального забезпечення, умови звільнення з посади, інші умови найму;
- Розробляє плани фінансування робіт по поточному, капітальному ремонту, будівництву, реконструкції об'єктів міського комунального

господарства та інших об'єктів;

- Оприлюднює у визначеному законом порядку публічну інформацію, що була отримана чи створена в процесі виконання основних завдань та функцій Управління;

- Надає відповіді на запити на інформацію, що надійшли до Управління, чи направляє цей запит належному розпоряднику інформації у визначений законом термін;

- Сприяє депутатам міської ради, громадським організаціям, громадській раді, громадянам у здійсненні громадського контролю за забезпеченням органами місцевого самоврядування доступу до публічної інформації шляхом проведення громадських слухань, громадської експертизи тощо;

- Приймає участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень у межах, визначених Законом України «Про запобігання корупції» [76] ;

- Забезпечує розгляд, опрацювання, облік, систематизацію, аналіз та надання відповідей на запити на інформацію, що надходить в Управління;

- Надає безоплатну первинну правову допомогу відповідно до вимог Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [67] та в межах повноважень;

- Готує проекти рішень Полтавської міської ради, виконавчого комітету Полтавської міської ради та розпоряджень міського голови стосовно фінансування, проектування, поточного ремонту, капітального ремонту, будівництва та реконструкції, утримання житлово-комунального господарства, зняття та списання житлового фонду з балансу житлово-експлуатаційних організацій, передачі житлового фонду на баланси юридичних осіб, та з інших питань, віднесених до повноважень Управління;

- Відповідно до розроблених планів здійснює підбір підрядників, у встановленому законодавством порядку, на поточний, капітальний ремонт, будівництво та реконструкцію житла, елементів благоустрою та інших об'єктів;

- Погоджує завдання по проектуванню та видачі технічних умов на будівництво комунальних об'єктів, по яких Управління виступає замовником;

- Здійснює контроль за виконанням робіт по поточному, капітальному ремонту, будівництву та реконструкції елементів благоустрою і капітальному ремонту, будівництву, реконструкції житла та інших об'єктів, по яких Управління виступає замовником. Укладає угоди та приймає виконані роботи в межах ліміту затверджених асигнувань;

- Здійснює контроль за виконанням робіт по поточному утриманню елементів благоустрою, кладовищ, санітарній очистці та озелененню міста, забезпечує використання виділених коштів на утримання міста;

Для забезпечення контролю за якістю та обсягами проведення поточних (середніх) ремонтів та утримання об'єктів благоустрою Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради, що виступає замовником, здійснює технічний нагляд за виконанням вказаних послуг;

- Здійснює в межах своєї компетенції контроль за станом експлуатації та утримання житлового фонду і об'єктів комунального господарства, місць парковки автотранспорту;

- Розробляє та реалізує місцеві програми у сфері житлово-комунального господарства, приймає участь у розробленні та реалізації відповідних державних і регіональних програм;

- Розробляє систему заходів щодо роботи житлово-комунального господарства в умовах стихійного лиха, аварій, катастроф. В разі потреби забезпечує їх безумовне виконання;

- Приймає участь у розробці та погодженні цін/тарифів на житлово-комунальні послуги відповідно до законодавства України;

- Приймає участь у затвердженні норм споживання та якості житлово-комунальних послуг, контроль за їх дотриманням;

- Надає пропозиції щодо визначення виконавця житлово-комунальних

послуг;

- Здійснює управління об'єктами у сфері житлово-комунальних послуг, що перебувають у комунальній власності, забезпечує їх належне утримання та ефективну експлуатацію;

- Погоджує, як суміжник, межі земельних ділянок у випадках коли земельні ділянки є суміжними із землями Полтавської міської ради;

- З метою надання повноцінних послуг по утриманню житлового господарства координує роботу підпорядкованих комунальних підприємств;

- Інформує населення про реалізацію місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, а також щодо відповідності якості житлово-комунальних послуг нормативам, нормам, стандартам та правилам;

- Укладає договори з підпорядкованими підприємствами на вироблення та/або виконання житлово-комунальних послуг;

- Сприяє уповноваженим органам у здійсненні контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів у сфері житлово-комунальних послуг;

- Приймає участь у проведенні моніторингу виконання місцевих програм розвитку житлово-комунального господарства;

- Приймає участь у розробці і затвердженні стандартів, нормативів, норм, порядків, правил у сфері житлово-комунальних послуг;

- Приймає участь у здійсненні контролю за дотриманням стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері житлово-комунальних послуг органів самоорганізації населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, молодіжних житлових комплексів тощо;

- Розглядає пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань;

- Погоджує графіки проведення ремонтних і профілактичних робіт виконавцем/виробником згідно з діючими будівельними нормами і правилами технічної експлуатації і користування, положеннями про проведення поточного

і капітального ремонтів та іншими нормативними документами;

- Приймає участь у визначенні переліку житлово-комунальних послуг, право на здійснення яких виборюється на конкурсних засадах;

- Разом з Управлінням патрульної поліції у м. Полтаві та спеціалізованими комунальними підприємствами здійснює контроль щодо обладнання автомобільних доріг, вулиць об'єктами автомобільного сервісу згідно із затвердженими нормативами проектування, планами будівництва і генеральними схемами розміщення таких об'єктів, з дотриманням екологічно безпечних умов підпорядкованих комунальних підприємств;

- Затверджує, разом з відповідними органами державного нагляду і контролю, представницькими органами, плани спільних заходів щодо взаємодії в умовах надзвичайного стану;

- Сприяє у вирішенні питань щодо розміщення на території міста підприємств, які здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, в тому числі сприяє у прийнятті рішень про відведення земельних ділянок для розміщення цих підприємств, а також здійснює інші повноваження відповідно до законів України;

- За погодженням з власником сприяє у здійсненні державного управління в галузі використання і забезпечення схоронності житлового фонду в Україні;

- Сприяє у здійсненні державного контролю за використанням і схоронністю житлового фонду;

- Здійснює керівництво житловим господарством, забезпечення належного технічного стану, капітального ремонту житлового фонду, що є у віданні Ради;

- Здійснює придбання квартир або майнових прав на квартири за бюджетні кошти в порядку передбаченому чинним законодавством згідно програм затверджених Полтавською міською радою;

- Надає пропозиції щодо визначення територій складування, розміщення, зберігання або транспортування промислових та побутових відходів, які є джерелами забруднення атмосферного повітря забруднюючими речовинами та

речовинами з неприємним запахом або іншого шкідливого впливу;

- Контролює заходи подальшого поліпшення умов праці та їх дотримання, вимог виробничої санітарії;

- Надає рекомендації по укладанню колективних договорів на підвідомчих підприємствах;

- Організовує роз'яснення серед працівників і населення житлового законодавства;

- Здійснює контроль за реалізацією державної політики щодо охорони праці на підпорядкованих підприємствах та попередження невикористаного травматизму серед населення міста у комунальній сфері, формуванні програм заходів по їх покращенню, відповідності вимогам законодавства, організаційно-методичне керівництво та здійснення контролю за дотриманням відповідних нормативних актів;

- Управління, як орган місцевого самоврядування в межах наданих повноважень, проводить заходи по передачі безхазяйного майна, розміщеного на території м. Полтави, до відповідних підприємств, установ та організацій;

- Здійснює прийом громадян, своєчасний розгляд заяв та скарг, вживає заходи щодо усунення причин, які породжують скарги;

- Організовує та контролює роботу підпорядкованих підприємств на виконання вимог Кодексу цивільного захисту України, контролює виконання наказів вищестоящих штабів цивільної оборони;

- Розробляє структуру та штатний розпис Управління в межах доведеної чисельності, що затверджується начальником управління та міським головою. Розробляє кошториси на утримання Управління, в межах доведеного ліміту фінансування, які затверджуються заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів (з питань експлуатації та розвитку міського господарства), за його відсутності затверджуються першим заступником міського голови;

- Надає роз'яснення підприємствам і населенню з питань оплати за

користування житлово-комунальними послугами;

- Здійснює співпрацю з громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана з функціями структурного підрозділу; взаємодіє та сприяє у вирішенні питань, пов'язаних з реалізацією основних статутних повноважень громадськими організаціями, які легалізовані у встановленому законом порядку та поширюють свою діяльність на території міста Полтави як адміністративно – територіальній одиниці;

- Отримання та ведення обліку, за встановленим зразком, звернень громадян про надання незадовільних послуг;

- Погоджує проїзд великовагових та великогабаритних транспортних засобів по вулично-дорожній мережі м. Полтави;

- Приймає участь у вирішенні питань стосовно організації дорожнього руху на території міста Полтава, в межах чинного законодавства;

- Управління має право подавати заяви про державну реєстрацію прав на нерухоме майно за територіальною громадою міста в особі Полтавської міської ради та отримувати відповідні документи;

- Управління не несе відповідальності щодо підготовки документів та оформлення свідоцтв про право власності, в порядку визначеному діючим законодавством, підприємствами, установами та організаціями;

- Управління не несе відповідальність за правильність і достовірність земельпорядної документації, яку виготовили земельпорядні організації;

- Забезпечує реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Законом України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [91];

- Забезпечує отримання заяв та протоколів зборів співвласників багатоквартирного будинку, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради, внесення відповідних даних до журналу обліку протоколів зборів співвласників багатоквартирних будинків, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради,

ведення журналу обліку протоколів зборів співвласників багатоквартирних будинків, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради, повідомлення заявнику про факт взяття протоколу на зберігання;

- Проводить перевірку відповідності заяви та протоколу, що надійшов на зберігання, вимогам чинного законодавства та у разі їх невідповідності нормам чинного законодавства повертає їх заявнику із зазначенням конкретних підстав для повернення;

- Забезпечує зберігання протоколів зборів співвласників багатоквартирного будинку та розміщення на офіційному веб-сайті інформації про рішення, прийняті такими зборами;

- Надає засвідчені у встановленому порядку копії протоколу, що знаходиться на зберіганні, за відповідним зверненням співвласника чи управителя багатоквартирного житлового будинку;

- Забезпечує реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Порядком списання з балансу багатоквартирних будинків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 року № 301;

Забезпечує визначення на конкурсних засадах виконавців житлової послуги та комунальних послуг в установленому порядку згідно вимог чинного законодавства.

Організаційна структура Управління житлово-комунального господарства наведена на рис. 2.2.

Управління очолює начальник, який призначається на посаду міським головою.

Начальник управління відповідальний за:

– Розпорядження коштами в межах отриманого фінансування та затвердження кошторису доходів і видатків на утримання апарату Управління і персональна відповідальність начальника управління за їх цільове використання;

– Здійснення платежів та забезпечення ведення бухгалтерського обліку;

Рис. – 2.2. Організаційна структура Управління житлово-комунального господарства (розроблено автором на основі [58])

- Розроблення планів фінансування робіт по поточному, капітальному ремонту, будівництву та реконструкції об'єктів міського комунального господарства та житлового фонду;

- Доробку та вдосконалення програмного забезпечення в Управлінні, обробка вхідної, вихідної кореспонденції та облік її виконання;

- Підготовку проектів рішень Полтавської міської ради, виконавчого комітету Полтавської міської ради та розпоряджень міського голови стосовно фінансування, проектування, поточного ремонту, капітального ремонту, будівництва та реконструкції, утримання житлово-комунального господарства, зняття та списання житлового фонду з балансу житлово-експлуатаційних організацій, передачі житлового фонду на баланси юридичних осіб, та з інших питань, віднесених до повноважень Управління;

- Співпрацю з громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана з функціями структурного підрозділу; взаємодіє та сприяє у вирішенні питань, пов'язаних з реалізацією основних статутних повноважень громадськими організаціями, які легалізовані у встановленому законом порядку та поширюють свою діяльність на території міста Полтава як адміністративно – територіальній одиниці;

- Забезпечення дотримання законодавства в галузі обслуговування населення підприємствами та організаціями житлово-комунального господарства у сфері експлуатації, обслуговування і ремонту житла, міських доріг, міського електротранспорту, благоустрою, надання ритуальних та інших послуг;

- Укладання угод, договорів, відповідає за погодження договірних цін, розрахунків, кошторисів, перевірка актів виконаних робіт підрядних організацій;

- Участь у підготовці пропозицій до проектів програм соціально-економічного розвитку міста, розробляє на основі пропозицій управлінь та відділів виконавчого комітету поточних і перспективних програм поточного, капітального ремонту, будівництва і реконструкції, складає перелік проектів

об'єктів, надає їх на затвердження в установленому порядку;

– Забезпечує надання відповідей на запити на інформацію, що надійшли до Управління, чи направлення цього запиту належному розпоряднику інформації у визначений законом термін;

Начальник управління має 3-х заступників, які йому безпосередньо підпорядковані, підконтрольні і підзвітні. На період відсутності начальника його обов'язки виконує перший заступник.

Відділи Управління підзвітні та підконтрольні начальнику, а також виконавчому комітету Полтавської міської ради та заступнику міського голови.

Утримання управління здійснюється за рахунок міського бюджету. Штатний розпис Управління за погодженням із заступником міського голови відповідно до розподілу обов'язків між першим заступником міського голови, заступниками міського голови, секретарем міської ради та керуючим справами виконавчого комітету міської ради затверджується міським головою в межах установленної штатної чисельності та фонду оплати праці.

В оперативному управлінні перебувають об'єкти комунальної власності, передані міською радою, виконавчим комітетом у встановленому законом порядку, комунальні підприємства міської ради.

Об'єкти комунальної власності м. Полтава, що перебувають в оперативному управлінні УЖКГ наведені на рис. 2.3.

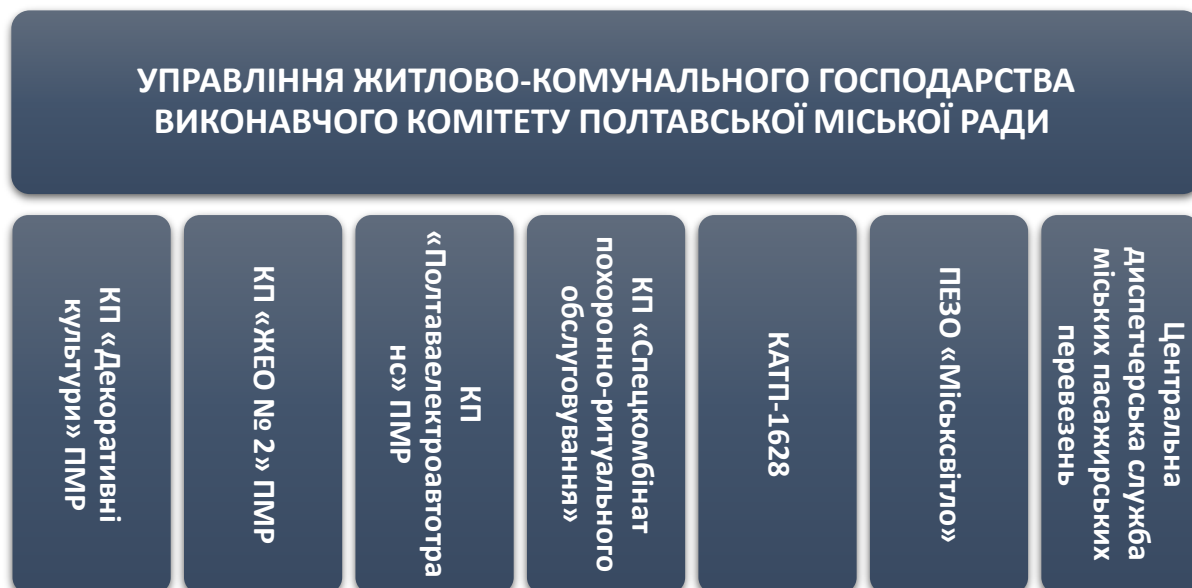

Рис. 2.3. Об'єкти комунальної власності м. Полтава
(розроблено автором на основі [58])

Отже, Управління безпосередньо реалізує всі функції пов'язані з управлінням комунальною інфраструктурою м. Полтава, крім підприємств, які мають обласне підпорядкування: КП ПОР «Полтававодоканал» (Комунальне підприємство Полтавської обласної ради "Полтававодоканал" надає послуги з централізованого водопостачання мешканцям та підприємствам міста Полтава та 5-ти населеним пунктам - м.Карлівка, смт.Шишаки, смт.Опішня, с.Стасі.) та ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» (ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» - це єдиний потужний комплекс, який надає послуги з централізованого опалення та підігріву води населенню, комунально-побутовим та іншим об'єктам, забезпечує стабільне функціонування й експлуатацію котелень, теплових пунктів і теплових мереж, проводить поточний та капітальний ремонт обладнання теплового господарства, розробляє проектно-кошторисну документацію на будівництво, реконструкцію об'єктів теплового господарства, виконує монтаж і ремонт теплотехнічного обладнання тощо.), які надають послуги з водопостачання, водовідведення та теплопостачання відповідно.

В цілому інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава можна представити у вигляді рис. 2.4.

Рис. 2.4. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава (побудовано автором)

Найбільш ефективними заходами державного регулювання у сфері природних монополій є передача в управління, оренду, концесію об'єктів комунальної власності та впровадження договірних відносин між власниками комунальних господарств, виробниками та споживачами послуг. Тому необхідно посилити державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій шляхом впровадження регулювання цінової політики, інвестиційних процесів,

ліцензування, публікації щорічних звітів про результати діяльності, контролю за дотриманням умов і правил здійснення підприємницької діяльності.

Разом з тим не можна оминати і таку нову організаційну форму суб'єктів господарювання в Україні як об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, виникнення якої пов'язано із питанням власності на житло, управління та обслуговування житла. Недосконалі законодавча база та інформаційне поле не забезпечують поширення цих об'єднань. Сприяння на місцевому рівні становленню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків дає найефективніший спосіб захисту прав власників житла, забезпечує вплив на вартість і якість житлово-комунальних послуг, а також дозволяє створювати умови для залучення додаткових джерел фінансування робіт з обслуговування і ремонту житла. З метою популяризації створення ОСББ, депутатами Полтавської міської ради прийнято Програму сприяння ОСББ на 2021 рік, яка передбачає співфінансування ремонтів будинків ОСББ, за формулою 70% - міський бюджет, 30% - співвласники будинку. Через недостатню проінформованість та певні особливості ментальності мешканці, житлово-будівельних кооперативів, попри всі переваги, не бажають змінювати організаційно-правову форму правління та не переоформлюють документацію для створення ОСББ. З метою поліпшення ситуації районні у м. Полтава ради (Шевченківська, Київська та Подільська), у відповідності до наданих повноважень, проводять збори з головами правління ЖБК та роз'яснюють переваги створення ОСББ, після чого, спільно з працівниками Управління здійснюють юридичний супровід процесу зміни форми управління будинків.

Таким чином слід зазначити, що система управління комунальною інфраструктурою включає два базові рівні: державний та місцевий. На державному рівні відбувається загальне формування політики у галузі управління житлово-комунальним господарством, розробка тарифної політики на комунальні послуги, визначення підстав та розмірів субсидювання. В свою чергу на місцевому рівні відбувається конкретизація заходів державного впливу

із врахуванням місцевих особливостей: зокрема, встановлення тарифів на комунальні послуги, визначення обсягів фінансування, здійснення капітальних інвестицій в об'єкти комунальної інфраструктури тощо.

2.2. Аналіз звернень громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства, щодо комунальної інфраструктури міста Полтава

Кожний мешканець міста відчуває на собі безпосередній вплив стану комунальної інфраструктури, бо саме комунальна інфраструктура господарство надає послуги і є однією з важливих частин територіальної інфраструктури. Разом з тим, комунальна інфраструктура є найбільш відсталим сегментом в економічній діяльності. Воно знаходиться у вкрай важкому становищі, про що свідчить високий рівень технічного зносу основних засобів, інфраструктурних елементів і об'єктів житлово-комунального господарства.

Стан комунальної інфраструктури м. Полтава доцільно оцінювати по статистичним даним відділу оперативного реагування Управління житлово-комунального господарства.

Функції відділу оперативного реагування:

- Отримувати та вести облік, за встановленим зразком, усних звернень громадян, що надходять до Відділу за допомогою телефонного зв'язку чи безпосередньо про незадовільне надання послуг.
- Надавати роз'яснення споживачам послуг в межах законодавчих норм та вимог, що звертаються до Відділу щодо розв'язання питань, які виникають між ними та надавачами послуг.
- Вживати відповідних заходів до підприємств, установ та організацій, незалежно від їх відомчого підпорядкування і форм власності щодо

забезпечення споживачів своєчасними та якісними послугами в межах законодавчих норм та вимог.

- За погодженням з керівництвом міськвиконкому та міської ради здійснювати оперативно-диспетчерську роботу щодо вирішення всіх питань стосовно життєдіяльності міста.
- Здійснювати контроль виконання доручень міського голови, секретаря міської ради, заступників міського голови та рішень, прийнятих на апаратних нарадах, в межах своєї компетенції.
- Контролювати роботу підприємств, установ та організацій, незалежно від їх відомчого підпорядкування і форм власності, що надають всебічні послуги мешканцям міста.
- Розробляти і надавати щодня міському голові, першому заступнику міського голови оперативні зведення, за встановленим зразком, щодо наданих послуг мешканцям міста.
- Розробляти проекти нормативно - правових актів з питань, що належать до компетенції відділу.
- Взаємодіяти з відповідними структурними підрозділами органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями та установами при проведенні загальноміських заходів.
- Взаємодіяти за погодженням з міською радою та виконавчим комітетом з центрами науково-технічної інформації, пресою, радіо та телебаченням.
- Розглядати скарги, листи, пропозиції громадян, організацій, підприємств та установ, що відносяться до компетенції Відділу.

Диспетчери відділу оперативного реагування Управління житлово-комунального господарства цілодобово приймають звернення громадян та контролюють хід виконання аварійних робіт для забезпечення мешканців міста Полтава якісними послугами. Аналіз даних за останні 5 років красномовно

свідчить про стан комунального господарства міста Полтава, основні проблеми та ризики функціонування комунальної інфраструктури та дозволить визначити напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою міста.

Розглянемо характеристика розвитку комунальної інфраструктури міста Полтава за 2016-2020 рр. через призму звернень громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства, які надходили протягом звітного періоду та відображені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Звернення громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства за 2017-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Телефонні дзвінки	52619	40325	52961	70504	82174
Зареєстровані заяви	7517	5674	7172	6963	8112

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Аналітичний огляд табл. 2.1 дозволяє зробити висновки, що в 2017 році до відділу надійшло найменше звернень від громадян, що пов'язано з поступовою відмовою мешканців міста від послуг стаціонарного зв'язку ПАО «Укртелеком», а можливості звернення до відділу за допомогою мобільного зв'язку ще не було. З появою можливості звернення до відділу за допомогою мобільного зв'язку починаючи з 2019 року спостерігається різке зростання кількості звернень. Також велику роль відіграє інформування населення про результати роботи відділу в засобах масової інформації, посиленням контролю за виконанням відповідними комунальними службами та зміною підходу до обробки кожного звернення та повідомлення заявників про результати його виконання. Починаючи з 2019 року диспетчерами відділу розпочато прийом звернень громадян в самих популярних месенджерах таких як: Viber, WhatsApp, Telegram.

Співвідношення отриманих телефонних дзвінків та зареєстрованих заяв відображене на рис. 2.5. пояснюється тим, що переважна більшість звернень мала консультаційний характер та отримання інформації про хід виконання аварійних робіт. Також було змінено параметри ефективності роботи диспетчерів, якщо за попередні роки робота оцінювалася від кількості зареєстрованих звернень то протягом звітного періоду на перший план вийшов показник вирішених питань.

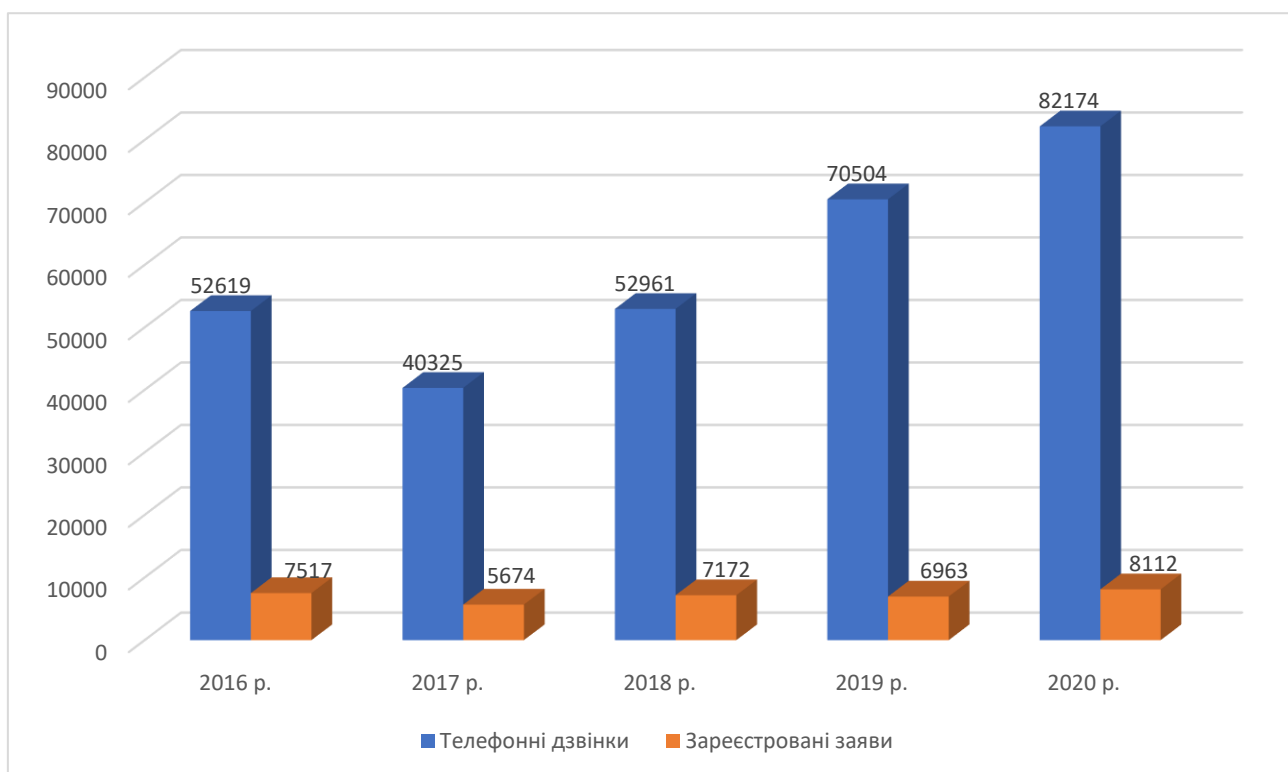

Рис. 2.5. Співвідношення телефонних дзвінків до зареєстрованих звернень (побудовано автором на основі підготовлених річних звітів [57]).

Протягом 2016-2020 років пропорційність проблематики звернень залишалася сталою. Громадяни найбільше піднімали питання неналежного водопостачання та водовідведення (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2

Звернення громадян до відділу оперативного реагування щодо водопостачання та водовідведення за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення щодо водовідведення	1399	964	1417	1333	1287
Звернення щодо водопостачання	1126	666	764	647	947

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57]

Комунальне підприємство «Полтававодоканал», яке являється балансоутримувачем та організацією, що обслуговує мережі водопостачання та водовідведення підпорядковане Полтавській обласній раді. Нажаль дана ситуація негативно впливає на фінансування даного підприємства, внаслідок чого мережі в переважній своїй більшості знаходяться у вкрай незадовільному стані. Також в Полтаві існує велика проблема наявності безгосподарських мереж, які виникли внаслідок закриття багатьох заводів, які мали відомчий житловий фонд та будували комунікації для його обслуговування. У відповідності до чинного законодавства процедура визнання мереж безгоспними передбачає річний термін пошуку попередніх власників мереж, яких по суті вже давно немає. Ця процедура значно вповільнює передачу мереж на баланс КП ПОР «Полтававодоканал», в даному випадку при виникненні аварійних ситуацій, мешканці будинків укладають разові договори на виконання ремонтних робіт.

Однією з головних проблем всіх без винятку водоканалів є велика кількість поривів, яка зумовлює вторинне псування води. Основна причина поривів — надмірна зношеність мереж водопостачання. Це загальноукраїнська тенденція і, за оцінками фахівців, аварійність на трубопроводах України щороку зростає. Національна комісія, що здійснює держрегулювання у сфері комунальних послуг повідомила, що в Україні всього 9% водопровідних мереж не є аварійними. Понад 35% мереж водопостачання є ветхими, тобто зношеними більше, ніж на 90%.

Ступінь зношеності водопровідних мереж у м. Полтава становить 64%. КП ПОР «Полтававодоканал», вирішує цю проблему, замінюючи застарілі водопровідні мережі на нові. Від початку 2020 року підприємством було здійснено заміну майже 2 км мереж водопостачання.

Не дивлячись на те, що мережі водопостачання та водовідведення будувалися в один й той самий період – приблизно в 60-х. роках минулого століття, співвідношення звернень, відображене на рис. 2.6, свідчить про аварійний стан мереж водовідведення. Ситуація, що виникла пов'язана з сульфато-газовою корозією в мережах водовідведення та перевантаженням підключень до новозбудованих житлових будинків, в той час коли мережі водопостачання прокладаються нові.

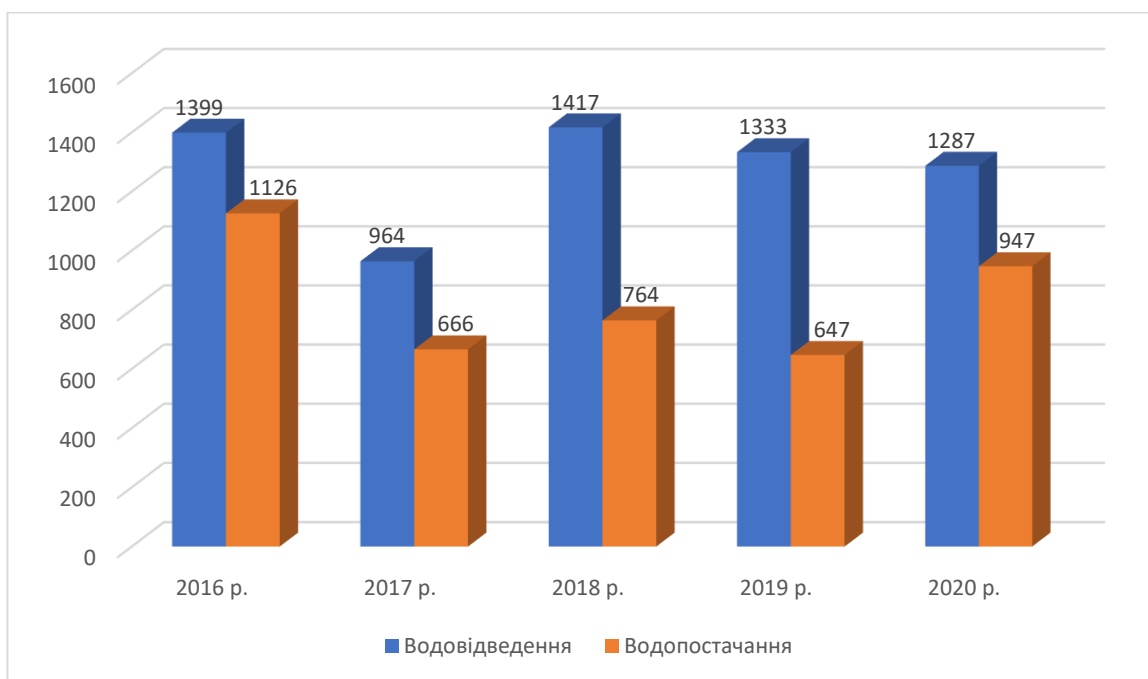

Рис. 2.6. Співвідношення телефонних дзвінків щодо налагодження водовідведення та водопостачання (побудовано автором на основі підготовлених річних звітів [57]).

Також слід зазначити, що певна кількість вищевказаних звернень була направлена на виконання до комунального підприємства «Житлово-експлуатаційна організація №2» (далі КП «ЖЕО №2»), головам ОСББ, ЖБК та відповідальним особам

за утримання відомчого житлового фонду. Показники діяльності КП ПОР «Полтававодоканал» розглянемо в наступному підрозділі.

Наступною за кількістю звернень до відділу оперативного реагування стала категорія заяв щодо отримання послуг неналежного теплопостачання та гарячого водопостачання (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Звернення громадян до відділу оперативного реагування щодо теплопостачання та гарячого водопостачання за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення щодо теплопостачання	757	526	626	468	705
Звернення щодо гарячого водопостачання	387	244	204	273	363

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Ситуація по питанням за які несе відповідальність Полтавське обласне комунальне виробниче підприємство теплового господарства «Полтаватеплоенерго» (далі ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго») кардинально відрізняється від показників КП ПОР «Полтававодоканал». Не дивлячись на те, що початок опалювального сезону найважчий для відділу оперативного реагування, через велику кількість телефонних дзвінків, переважна більшість скарг пов'язана з необхідністю звільнення внутрішньобудинкової мережі теплопостачання від зайвого повітря. З метою максимально швидкого реагування та оперативного налагодження теплопостачання, всі звернення з даного приводу фіксуються у спеціальних журналах, після фотофіксації яких всі звернення передаються відповідальній особі однієї з п'яти діляниць КП «ЖЕО №2». Повноваження щодо визначення дня початку опалювального сезону відносяться до компетенції органів місцевого самоврядування. В 2016 році виконавчим комітетом, враховуючи зниження температури атмосферного повітря протягом трьох днів, було прийнято рішення про завчасний початок

опалювального сезону. Після двох тижнів налаштування опалення, враховуючи численні скарги та прохання мешканців, було прийнято рішення про призупинення опалювального сезону та ввімкнення опалення, після чого комунальникам необхідно було повторно запускати системи, що спричинило виникнення додаткових аварійних ситуацій.

Однією з причин помірної кількості скарг щодо неналежного гарячого водопостачання та теплопостачання пов'язана з тим, що в нових будинках та будинках збудованих до 1970 року в переважній більшості встановлено індивідуальне опалення.

Наступною категорією по кількості скарг є питання, що стосуються неналежного електропостачання. З метою здійснення порівняльного аналізу приведемо показники звернень щодо відсутності побутового електропостачання та питань, що стосуються зовнішнього освітлення в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Звернення громадян до відділу оперативного реагування щодо електропостачання та зовнішнього освітлення за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення щодо відсутності електропостачання	957	712	666	816	1165
Звернення щодо відсутності зовнішнього освітлення	144	151	190	202	237

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Електропостачання є важливою складовою нормальної життєдіяльності міста. Перебої з електроенергією можуть вплинути на будь-яке комунальне підприємство. КП ПОР «Полтававодоканал» використовує насосні станції, які у разі вимкнення припиняють свою роботу внаслідок чого, через відсутність тиску води, можуть зупинитися котельні ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго», також відсутність електроенергії спричиняє зупинки ліфтів та вимикає зовнішнє освітлення та світлофори на дорогах. За виробництво та транспортування електроенергії

відповідають Полтавська міська філія електричних мереж ПАТ «Полтаваобленерго» та «Полтаваенергозбут». На відміну від КП ПОР «Полтававодоканал» та ПOKBПТГ «Полтаваобленерго» не є комунальним підприємством, яке підпорядковане обласній чи міській раді. Це фактор є суттєвим недоліком, оскільки при проведенні процедури безгоспності електричних мереж, місто в подальшому не зможе передати майно територіальної громади на баланс підприємства, яке не має міста, області або держави у складі своїх акціонерів.

Підприємство електричного зовнішнього освітлення «Міськсвітло», відповідальне за належне освітлення полтавських вулиць, парків та скверів. Після ліквідації міської шляхоексплуатаційної дільниці, яка відповідала за утримання полтавських доріг та інших елементів вуличної мережі, ПЕЗО «Міськсвітло» почало обслуговувати світлофори. В 2019 році місто успішно впровадило програму «Безпечне місто», яка включає в себе 317 камер відеоспостереження, яка знаходиться на балансі ПЕЗО «Міськсвітло». Доступ до відеозаписів з вулиць міста мають правоохоронні органи, які використовують його для відстеження правопорядку та відділ оперативного реагування для контролю за роботами комунальних служб. Також спеціалісти відділу оперативного реагування завдяки інтерактивній мапі камер можуть першими дізнаватись та визначати обсяги відключень електропостачання на вулицях міста. Протягом 2020 року працівниками ПЕЗО «Міськсвітло» встановлено освітлення пішохідних переходів, які знаходяться поблизу навчальних закладів міста Полтава. Вищезазначене комунальне підприємство встановлює святкову ілюмінацію та з 2020 року може використовувати автопідйомники для зняття снігу та бурульок з дахів будинків для зменшення травматизму серед населення. Однією з інновацій, яку намагаються ввести на найбільших автошляхах міста є створення «зелених коридорів» - програмування циклограм світлофорів для створення проміжків часу, в яких автомобілі, які рухаються з однаковою швидкістю зможуть безперешкодно проїжджати на зелене світло. Багато звернень надходять щодо необхідності обладнання світлофорів відповідними сигналами, які сповіщатимуть людей з інвалідністю по зору, щодо можливості руху по пішохідним переходам.

Виконання робіт по наведенню належного санітарного стану розподілено між декількома організаціями: прибудинкові території в залежності від обслуговуючої організації прибирають КП «ЖЕО №2», ОСББ, ЖБК, управляючі компанії, відомчі організації; території в межах «Червоних ліній» утримують представники підрядних організацій; парки, сквери, алеї обслуговують КП «Декоративні культури».

Кількісні показники звернень, які надходили до відділу оперативного реагування виглядають наступним чином (табл. 2.5.)

Таблиця 2.5.

Звернення громадян до відділу оперативного реагування щодо необхідності наведення належного санітарного стану за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення стосовно благоустрою	1032	821	1059	1084	994

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Звернення щодо наведення належного санітарного стану перебувають на особистому контролі заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів, саме з цією метою начальником відділу оперативного реагування організовується щотижневий об'їзд міста представниками комунальних підприємств.

Важливу роль в наведенні належного санітарного стану відіграє комунальне автотранспортне підприємство 1628, в сферу відповідальності якого входить вивезення сміття з контейнерних майданчиків, миття євроконтейнерів та догляд за міським сміттєзвалищем. В 2019 році вищезазначене підприємство одне з перших в Україні придбало спеціальну машину для миття контейнерів, яка значно полегшує роботу комунальників. Вперше за багато років комунальним підприємством проведено впорядкування сміттєзвалища шляхом його пересипки. Також в м. Полтава нарешті запроваджується роздільний збір сміття.

Важливим елементом благоустрою є зелені насадження, догляд за якими відноситься до обов'язків комунального підприємства «Декоративні культури». В 2019 році вищезгадане комунальне підприємство, комплексно почало виконувати програму по боротьбі з карантинними рослинами за допомогою бішофіту. КП «Декоративні культури» у відповідності до статутної документації може здійснювати комерційну діяльність по розповсюдженню вирощених рослин.

Великою прогалиною в роботі з зеленими насадженнями є відсутність ефективної роботи по боротьбі з карантинною рослиною – омелою, яка вразила дерева на території міста.

Статистика щодо звернень громадян по видаленню аварійних дерев відображена в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Звернення громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства щодо необхідності видалення аварійних дерев за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення щодо видалення дерев	308	273	444	492	918

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Починаючи з кінця 2018 року управління житлово-комунального господарства почало заключати договори з підрядними організаціями, які спільно з КП «Декоративні культури» повинні були поліпшити ситуацію з видаленням дерев. Станом на початок 2021 року в черзі на видалення в місті стояло близько 950 зелених насаджень не враховуючи дерев, які потребували дендрологічної розчистки. Процедура визнання дерев аварійним передбачає створення спеціальної комісії з представниками екологічних служб, здебільшого звернення громадян дійсно стосуються аварійних дерев, але існують випадки

коли мешканці звертаються з проханням видалення тополь (стверджуючи про їх аварійність) через їх алергенність у період цвітіння. Відділом оперативного реагування з 2019 року розпочато прийом звернень громадян щодо призначення комісії по визнанню зелених насаджень аварійними, якщо в попередні роки потрібно було писати письмові звернення то зараз достатньо телефонного дзвінка.

Важливим елементом комунальної інфраструктури є забезпечення можливості громадян вільного пересування територією міста. В місті Полтава обов'язки по перевезенню мешканців покладені на комунальне підприємство «Полтаваелектроавтотранс» та приватних перевізників, які перемогли на конкурсі та здійснюють свою діяльність на певних маршрутах. Важливо зазначити, що КП «Полтаваелектроавтотранс» має двійне підпорядкування: управлінню житлово-комунального господарства та відділу транспортних перевезень та зв'язку виконавчого комітету Полтавської міської ради.

Не дивлячись на те, що транспортному відділу підпорядкована диспетчерська служба, яка займається виключно питаннями транспорту, більшість звернень надходять саме до відділу оперативного реагування.

Враховуючи те, що звернення щодо неналежного перевезення не зовсім відносяться до компетенції відділу, дана категорія віднесена в електронній програмі до «Інші» разом з надзвичайними подіями (Табл. 2.7.)

Таблиця 2.7.

Звернення громадян до відділу оперативного реагування щодо неналежного пасажиро-перевезення, надзвичайних подій та інші

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Звернення щодо неналежного пасажиро-перевезення	55	42	505	135	137
Звернення щодо надзвичайних подій	42	58	93	57	73

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Як ми бачимо з таблиці кількість звернень, які підпадають під дану категорію в 2018 році значно зросла. Це пов'язано з тривалими страйками приватних перевізників щодо збільшення тарифу, який по сьогоднішній день вважається одним з найменших в Україні. Питання щодо зміни тарифікації за послуги пасажирських перевезень в місті Полтава стоїть дуже гостро та здебільшого відноситься до політичної площини. Міська влада неодноразово намагалася вирахувати пасажиропотік для визначення оптимальних цін на вартість проїзду, але через перепони, які створюють найбільші приватні перевізники, отримати актуальну інформацію, що відповідає дійсності не вдалося. З метою вирішення даного питання, розглядається можливість встановлення валідаторів в пасажирському транспорті та запровадження диференційованого тарифу в залежності від відстані поїздки. Наведемо простий приклад відстань по двом маршрутам: відстань від центрального ринку до с. Супрунівка складає 9,5 кілометрів, цей маршрут обслуговується перевізником з яким заключено договір Полтавською районною держадміністрацією – вартість проїзду 15 гривень (та планується збільшувати), в той час як відстань від центрального ринку до кінцевої зупинки с. Лісок в межах міста Полтава – близько 12 кілометрів, з затвердженим тарифом у 8 гривень. З огляду на вищевикладене, можна дійти висновків, що міській владі потрібно терміново вжити відповідних заходів, щодо впорядкування тарифів.

Досить цікава для аналізу інформація в розрізі виконавців заявок наведена в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Статистичні дані по зверненням громадян, які надійшли до відділу оперативного реагування по виконавцям за 2016-2020 рр.

Виконавець	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
АДС КП «ЖЕО №2»	573	364	272	291	486
КП ПОР «Полтававодоканал»	1565	1192	1686	1534	1828
КП «Декоративні культури»	290	258	414	456	845

Продовження таблиці 2.8

Дільниця №1 КП «ЖЕО №2»	441	290	375	328	379
Дільниця №2 КП «ЖЕО №2»	659	404	453	490	376
Дільниця №3 КП «ЖЕО №2»	573	402	381	513	390
Дільниця №4 КП «ЖЕО №2»	299	204	190	178	193
Дільниця №5 КП «ЖЕО №2»	272	189	208	168	161
КБСС	129	92	101	147	98
КАТП-1628	138	106	236	177	140
ПЕЗО "Міськвітло"	191	237	304	319	419
АТ "Полтаваобленерго"	489	314	295	452	659
ПАТ «Полтавагаз»	39	39	56	48	56
Полтаваліфт	14	8	13	5	7
ПП «Будгарант-7»	20	12	131	527	262
Ремліфт	319	309	213	163	178
ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго»	317	227	213	216	372
Тролейбусне управління	32	12	33	43	66

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Аналіз табл.2.8 свідчить, що городяни найбільше не задоволені роботою КП ПОР «Полтававодоканал», КП «ЖЕО №2», КП «Декоративні культури» та АТ "Полтаваобленерго".

Статистична інформація по проблемам, що охоплюють переважно комунальну сферу життєдіяльності міста за звітний період наведена в табл.2.9

Таблиця 2.9

Статистичні дані по зверненням громадян, які надійшли до відділу оперативного реагування по недолікам за 2016-2020 рр.

Проблема	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Благоустрій	9	821	1059	1084	994
Бурульки	61	62	40	185	23
Гаряча вода	387	244	204	273	363
Дах	200	73	50	173	49
Дерева	308	273	444	492	918
Електроенергія	957	712	666	816	1165
Зовнішнє освітлення	144	151	190	202	237
Водовідведення	1399	964	1417	1333	1287
Ліфт	351	328	244	185	215
Надзвичайні ситуації	42	58	93	57	73
Опалення	757	526	626	468	705
Радіо	3	5	3	2	0
Сміття	195	357	319	288	325
Сніг	141	75	133	102	40
Транспорт	55	42	505	135	137
Холодна вода	1126	666	764	647	947

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Протягом 2016-2020 років пропорційність проблематики звернень залишалася сталою. Громадяни найбільше піднімали питання неналежного водопостачання та водовідведення, благоустрою та електропостачання (табл. 2.9.). В 2020 році в порівнянні з 2019 роком майже вдвічі зросла кількість заявок по деревам, де виконавцем робіт являється КП «Декоративні культури». Станом на початок 2021 року в черзі на видалення в місті стояло близько 950 зелених насаджень не враховуючи дерев, які потребували дендрологічної розчистки.

Статистичні дані по зверненням громадян, які надійшли до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства по недолікам за 2016-2020 рр. наглядно представлені на рис.2.7.

Рис. 2.7 – Середня кількість заявок по недолікам за останні 5 років.

Примітка. Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Територіально місто розподілене на 3 адміністративні райони, звернення громадян по яким розподілилися наступним чином.

Таблиця 2.10

Статистичні дані по зверненням громадян, які надійшли до відділу оперативного реагування по районах міста за 2016-2020 рр.

Район	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Київський	2530	2095	2350	2511	3036
Подільський	1051	803	1025	1041	1186
Шевченківський	3838	2715	3352	3255	3743

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

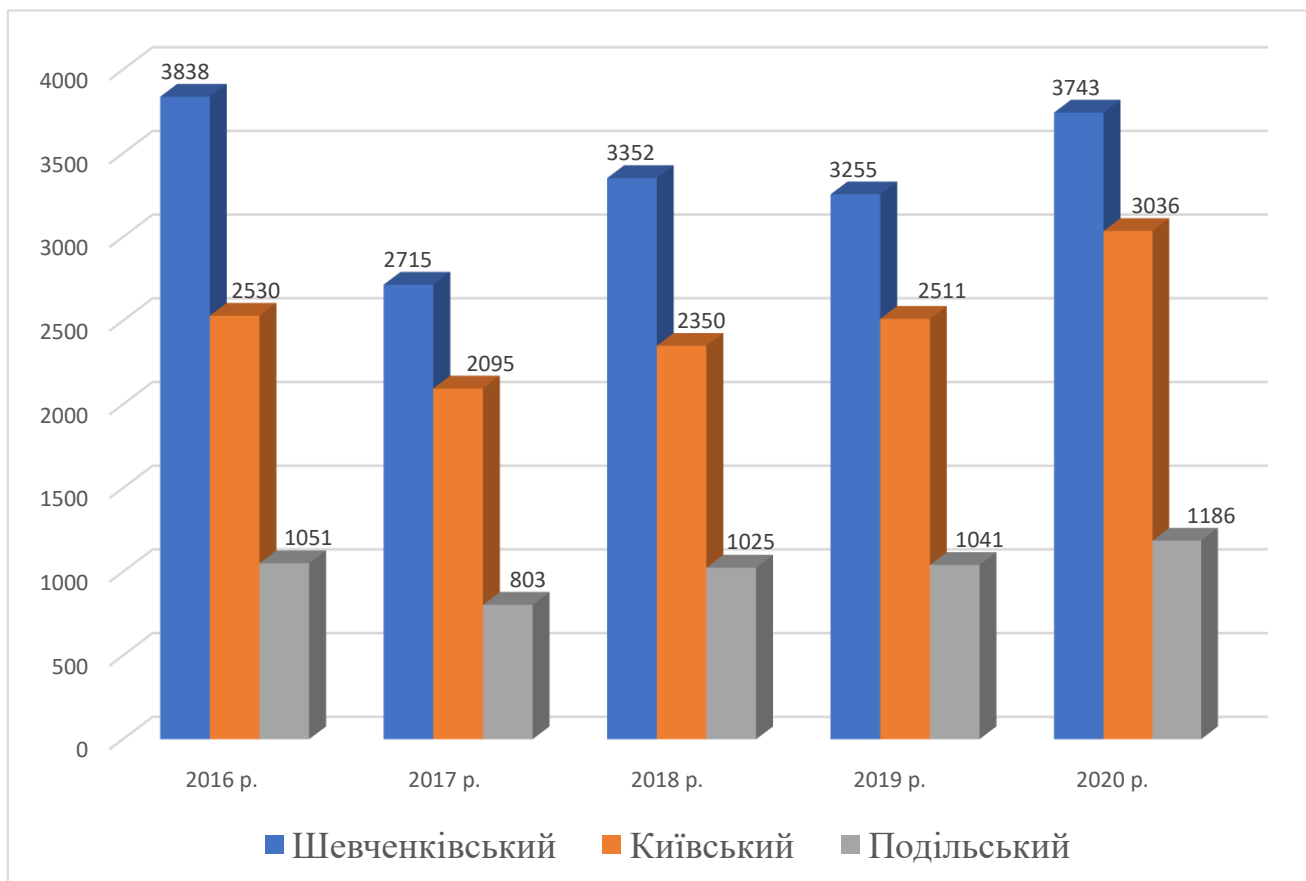

Рис. 2.8 – Співвідношення звернень по адміністративним районам (побудовано автором на основі підготовлених річних звітів [57]).

Проаналізувавши діаграму можна зробити висновок, що не дивлячись на те що Київський район міста Полтава територіально є найбільшим, але через щільність

забудови та наявність 4 спальних районів, кількість проживаючих в Шевченківському районі населення значно більша.

Після аналізу звернень громадян до відділу оперативного реагування управління житлово-комунального господарства можна зробити наступні висновки: більшість скарг від громадян пов'язані на діяльність обласних комунальних підприємств, але і в міському господарстві існує ряд проблем, які вимагають термінового вирішення. Для забезпечення обласних комунальних організацій на належному рівні вкрай необхідні інвестиційні ресурси, що дадуть можливість не тільки виправити ситуацію із проблемним станом всього господарства, а й створить необхідні умови для впровадження новітніх ресурсозберігаючих технологій, що в свою чергу призведе до ефективної діяльності комунальної інфраструктури, підвищення його соціальної значимості та економії видатків з місцевого та державного бюджету.

2.3. Кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста Полтава

Для більш детального розгляду кількісних і якісних показників розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава доцільно розглянути стан окремих видів його діяльності, їх проблеми та шляхи вирішення цих проблем. Даний розгляд слід розпочати із відображення показників діяльності основного надавача послуг з централізованого водопостачання та водовідведення КП ПОР «Полтававодоканал».

КП ПОР «Полтававодоканал» [51] є комунальним підприємством, визнане природним монополістом та виконавцем послуг по централізованому водопостачанню та водовідведенню. Основним видом діяльності підприємства є надання послуг централізованого водопостачання та водовідведення населенню, промисловим та діючим підприємствам і організаціям згідно укладених договорів та діючих тарифів.

Система водопостачання та водовідведення підприємства - це комплекс інженерних мереж і споруд, які забезпечують безперебійне водопостачання мешканців та підприємств населених пунктів, відведення господарсько-побутових, виробничих стоків та їх очистку.

Джерелом централізованого питного водопостачання підприємства є виключно підземні води. Вода видобувається з артезіанських свердловин сеноман-нижньокрейдяного горизонту, який залягає на глибині від 200м до 800м. На відміну від більшості міст України, де воду беруть переважно з поверхневих джерел, мешканцям Полтави пощастило пити артезіанську воду.

Комунальне підприємство Полтавської обласної ради "Полтававодоканал" надає послуги з централізованого водопостачання мешканцям та підприємствам міста Полтава та 5-ти населеним пунктам - м.Карлівка, смт.Шишаки, смт.Опішня, с.Стасі.

Водопостачання населених пунктів здійснюється за допомогою 9-ти водозабірних майданчиків. Для створення необхідного запасу води та регулювання її подачі в місто побудовано 14 резервуарів чистої води загальним об'ємом 50162 куб. м.

Подача води в багатоповерхові будинки мікрорайонів міста здійснюється за рахунок підвищувальних насосних станцій, на яких впроваджено автоматичне керування насосними агрегатами, а також установлені регулятори тиску, які забезпечують надійність роботи обладнання, його послідовне включення, стабільність цілодобової подачі води споживачам. Водопровідна мережа тільки в місті Полтаві становить 666,68 км. Вцілому підприємство обслуговує 850,9 кілометрів водопровідної мережі.

Запасів води в підземних джерелах настільки багато, що існуючих потужностей 60 високодебітних свердловин цілком достатньо, щоб збільшити подачу води у декілька разів. А надійність розташування окремо 9-ти водозаборів дозволяє в будь-якій аварійній ситуації здійснювати водозабезпечення міст та населених пунктів.

Якість питної полтавської води за органолептичними, хімічними, бактеріологічними аналізами повністю відповідає вимогам діючих в Україні нормативних документів щодо якості питної води, зокрема ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної до споживання людиною".

"Полтававодоканал" також надає послуги з централізованого водовідведення мешканцям та підприємствам міста Полтава та 8-ми населеним пунктам - м. Карлівка, смт.Машівка, смт.Шишаки, смт.Опішня, м.Кобеляки, см.Котельва, смт.Нові Санжари, с.Стасі.

Приміром, в Полтаві система каналізації міста бере свій початок ще з 1922 року та складається з двох басейнів каналізування. Перший басейн охоплює територію північно-західного та південно західного районів міста, включаючи Супрунівський промвузол. Другий басейн охоплює територію центральної та східної частини міста. Для очистки каналізаційних стічних вод в м.Полтава побудовані Супрунівські та Затуринські очисні каналізаційні споруди. Потужність Супрунівських очисних споруд складає 100 тис. куб. м. на добу, Затуринських очисних споруд – 30 тис. куб. м. на добу. Протяжність каналізаційних мереж міста Полтава становить 385,5 км. Загальна ж протяжність каналізаційних мереж по підприємству складає – 467,9 км.

Загалом на балансі підприємства для очистки стічних вод міст та селищ знаходиться 9-ть очисних каналізаційних споруд. На очисних спорудах здійснюється механічна і повна біологічна очистка стоків міста з використанням механічних решіток, пісколовок, первинних відстійників, аеротенків, вторинних відстійників.

Стічні води від житлових будинків та підприємств транспортуються з території населених пунктів на каналізаційні очисні споруди системою колекторів загальною довжиною 449 км, за допомогою 47 каналізаційних насосних станцій. На очисних спорудах підприємства здійснюється механічна і повна біологічна очистка стоків з використанням механічних решіток, пісколовок, первинних відстійників, аеротенків, вторинних відстійників.

Очищена вода скидається в водні об'єкти. За радіологічним складом вода теж абсолютно безпечна, що підтверджують отримані в обласній санепідемстанції радіологічні паспорти на всі свердловини в місті.

Крім основної діяльності, пов'язаної з наданням послуг з централізованого водопостачання та водовідведення, централізованого постачання холодної води, водовідведення (з використанням внутрішньо будинкових систем) підприємством надаються інші послуги:

- монтаж водопровідних мереж, інші будівельно-монтажні роботи;
- надання в оренду нерухомого майна, інших машин, устаткування, водних транспортних засобів;
- діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;
- установка, монтаж, демонтаж, ремонт, перевірка, обслуговування лічильників води;
- діяльність вантажного автомобільного транспорту;
- реалізація неочищеної води.

Таблиця 2.11.

Показники КП ПОР «Полтававодоканал» за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Централізоване водопостачання тис.м ³	16214,8	16134,5	16215,6	16750,13	16120,4
Централізоване водовідведення тис.м ³	13719,6	13995,9	13721,5	13859,6	13136,4
Загальна протяжність водогінних мереж всього, км	798,75	806,72	806,95	842,56	850,9
З них ветхих та аварійних, км	387,75	393,1	399,1	417,42	425,4
Загальна протяжність каналізаційних мереж всього, км	444,8	448,53	448,73	463,57	467,9
З них ветхих та аварійних, км	156,07	157,66	159,31	163,2	164,75

Продовження таблиці 2.11

Середньооблікова чисельність працівників, осіб	1020	1000	1012	1092	1041
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн	146777	181995	254661	303916	307222
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн	192713	175136	254395	298232	286232
Валовий прибуток тис. грн	-28359	-10718	266	5684	20991
Чистий фінансовий результат (прибуток) тис. грн	-40126	-82276	-66224	-33834	-12428

Складено автором на основі [51].

Наведені результати свідчать, що загальна протяжність водопровідних мереж зростає в динаміці та разом з тим зростає і загальна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж. Найбільший пік зростання будівництва мереж водопостачання ми можемо спостерігати в 2019 році, це пов'язано зі збільшенням попиту на нове житло і як наслідок будівництво багатоповерхівок в спальних районах міста.

Аналіз даних таблиці 2.11. свідчить, що фінансовий стан підприємства не задовільний. Основна причина цього є випереджуючий ріст цін на матеріально-технічні, енергетичні ресурси, вартості виробничих послуг, зборів та податків до бюджету над рівнем врахованим в діючих тарифах на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення. Також, через неузгодженість норм законодавства. КП ПОР «Полтававодоканал» в 2020 році не мав можливості застосовувати встановлені національною комісією економічно обґрунтовані тарифи до всіх категорій споживачів, а саме для споживачів, які мешкають в багатоквартирних будинках. Все це призвело до збиткової діяльності підприємства, зростання кредиторської заборгованості, не ліквідності

підприємства, до зменшення власного капіталу (через непокриті збитки) та скорочення обігових коштів.

Негативно впливає на фінансову діяльність підприємства відсутність державних дотацій на покриття заборгованості з різниці в тарифах від надання послуг населенню та бюджетним установам (через збиткові тарифи).

Наступним дослідженням кількісних і якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури є розгляд стану ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», яке відповідає за теплопостачання та гаряче водопостачання (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Показники роботи ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Загальна протяжність теплових мереж в двотрубному обчисленні всього, км	213,35	213,55	213,81	213,81	213,93
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	852	850	854	843	864
Зношеність основного обладнання	68,8	69,0	69,2	69,2	69,2
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн	704661	804641	886421	883719	845167
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн	699098	808641	923649	853447	804933
Валовий прибуток тис. грн	5513	-4000	-37228	29972	40234
Чистий фінансовий результат (прибуток) тис. грн	2958	-10445	-51883	795	-6102

Складено автором на основі [56].

ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» [56] - це єдиний потужний комплекс, який надає послуги з централізованого опалення та підігріву води населенню, комунально-побутовим та іншим об'єктам, забезпечує стабільне функціонування й експлуатацію котелень, теплових пунктів і теплових мереж,

проводить поточний та капітальний ремонт обладнання теплового господарства, розробляє проектно-кошторисну документацію на будівництво, реконструкцію об'єктів теплового господарства, виконує монтаж і ремонт теплотехнічного обладнання тощо.

Полтавське обласне комунальне виробниче підприємство теплового господарства «Полтаватеплоенерго» засноване на майні спільної (комунальної) власності територіальних громад сіл, селищ і міст Полтавської області й перебуває в оперативному підпорядкуванні департаменту будівництва, містобудування і архітектури та житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації.

Підприємство підзвітне та підконтрольне Полтавській обласній раді.

В статусі обласного підприємство функціонує з 1977 року, а у 1999 році отримало теперішню назву — ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

Сьогодні для транспортування теплової енергії підприємство експлуатує теплові мережі та мережі гарячого водопостачання загальною протяжністю 213,93 км (у 2-трубному вимірі).

Наприкінці 2020 року на балансі обласного виробничого підприємства «Полтаватеплоенерго» перебуває 90 котелень та теплогенераторних, встановленою потужністю 858,96 Гкал/год, котрі розташовані у містах Полтаві, Карлівці, Решетилівці, селищах міського типу Машівці та Котельві.

На котельнях підприємства встановлено 349 котлоагрегатів різних марок потужністю від 0,08 Гкал/год до 100,0 Гкал/год кожен.

48 котелень надають послуги з тепlopостачання лише в опалювальний період, а 42 працюють протягом року і, разом з опаленням, централізовано забезпечують споживачів гарячою водою.

Частина споживачів отримує гарячу воду централізовано від 28-ти ЦТП та 32-х теплообмінних установок, що розташовані безпосередньо в котельнях і теплогенераторних підприємствах, інші – від індивідуальних теплових пунктів (ІТП), розміщених на об'єктах теплоспоживання.

Максимальні розрахункові навантаження в зимовий та літній періоди складають відповідно 436,8 Гкал/год та 44,9 Гкал/год.

88 котелень та теплогенераторних працюють на природному газі, ще дві котельні – на твердому паливі (трісці та пелетах з деревини). Переважна більшість об'єктів підприємства розташовується в зоні щільної житлової забудови міст та селищ міського типу.

На сьогодні «Полтаватеплоенерго» здійснює ліцензовану господарську діяльність з виробництва, транспортування і постачання теплової енергії та надає послуги з централізованого опалення та постачання гарячої води майже 200 тисячам мешканців міста. Серед них понад 150 тисяча користуються послугою з централізованого постачання гарячої води. Загальна чисельність споживачів підприємства з числа бюджетних установ, релігійних організацій та інших категорій споживачів (крім населення) на початок 2020 року становила 1 463.

Обсяги виробництва і реалізації теплової енергії залежать від тривалості опалювального періоду та температури зовнішнього повітря. За рік підприємство виробляє від 0,8 до 1,0 млн Гкал теплової енергії. Для потреб житлового фонду реалізується 84% виробленої теплової енергії, решта 16% – для об'єктів соціального призначення та інших споживачів. При цьому середньорічне споживання природного газу за останні п'ять років складає майже 114,5 млн куб. м. У 2018 році спожито 112,3 млн куб. м блакитного палива.

Сезонні коливання попиту на теплову енергію відрізняються у середньому в 14 разів – від 387 тис. Гкал/квартал у сезон опалення до 27 тис. Гкал/квартал у міжопалювальний період відповідно.

На 2021 рік чисельність працівників підприємства становить 924 особи, серед яких майже 75% — робітники. 344 працівників підприємства мають повну вищу освіту, ще 184 — неповну та базову вищу освіту. Середній вік персоналу підприємства – 47 років.

Структура реалізації теплової енергії в розрізі категорій споживачів наведена на рис.2.9.

Рис. 2.9 – Структура реалізації теплової енергії в розрізі категорій споживачів (побудовано автором на основі [56]).

Основні види діяльності підприємства:

- забезпечення тепловою енергією на опалення і підігрів води житлового фонду, комунально-побутових та інших об'єктів;
- технічне забезпечення, функціонування й експлуатація котелень, теплових пунктів та теплових мереж, переданих у комунальну власність на баланс підприємства;
- проведення поточних та капітальних ремонтів обладнання теплового господарства, які знаходяться на балансі підприємства;
- видача технічних умов на тепlopостачання об'єктів, на етапі їх проектування, і тих, що підлягають реконструкції або капремонті.

З кінця 2012 року обласне комунальне підприємство «Полтаватеплоенерго» співпрацює з Європейським банком реконструкції та

розвитку (ЄБРР) у напрямку реалізації проекту модернізації системи теплопостачання у м. Полтава.

Проект складається з двох основних блоків:

I. Модернізація системи теплопостачання котельні по вул. Ціолковського, 36:

- модернізація та реконструкція обладнання котельні зі встановленням економайзера, влаштуванням незалежної схеми теплопостачання та переведенням в автоматизований режим роботи;
- реконструкція магістральних теплових мереж протяжністю близько 9 км у двохтрубному вимірі з використанням попередньоізольованих труб $\varnothing$ 219-820 мм;
- встановлення ІТП – 361 шт.;

Встановлена потужність котельні 250 Гкал/год, опалює близько 27% споживачів м. Полтава.

II. Інші заходи:

- реконструкція котельні по вул. М.Дмитрієва, 7 із запровадженням індивідуальних теплових пунктів в кількості 92 шт.;
- запровадження індивідуальних теплових пунктів у 14 будинках, теплопостачання яких здійснюється котельнею по вул. Небесної Сотні, 91;
- реконструкція котельні по вул. Медична, 1 із запровадженням котла, що працює на біомасі.

Реалізація проекту дозволить:

- покращити якість, надійність теплопостачання;
- підвищити ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів за рахунок виведення з експлуатації морально та технічно застарілого обладнання;
- встановити сучасне обладнання з прогресивними характеристиками;
- впровадити системи автоматичного управління виробництвом, транспортуванням і розподілом тепла.

Впровадження проекту дасть змогу:

- щорічно економити близько 15 000 тис. куб. м природного газу;
- скоротити споживання електроенергії, води;
- зменшити витрати на оплату праці;
- скоротити викиди CO₂ майже на 23 тис. тон.

Угода про підготовку кредитного фінансування між ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго», ЄБРР, Полтавською ОДА, Полтавською міською радою укладена 15.07.2013 р. У жовтні 2014 року цими ж сторонами було погоджено Перелік умов та термінів фінансування проекту «Модернізація системи тепlopостачання м. Полтава» якою визначено основні умови надання кредиту:

- кредит ЄБРР — 15 млн. євро;
- кредит ЄБРР — Фонду чистих технологій — 4 млн. євро;
- грант Е5Р — 5 млн. євро;
- місцевий внесок — 4,5 млн. євро;
- строк кредитування — до 13 років включно з трьохрічною відстрочкою та десятирічним терміном погашення основної суми боргу;
- розмір процентної ставки — шестимісячна ставка EURIBOR + Маржа;
- маржа — кредит ЄБРР — 6% на рік з можливістю зниження та кредит ЄБРР ФЧТ — 0,75% на рік;
- одноразова комісія на момент підписання Кредитного договору — 1,2% від суми кредиту;
- забезпечення — фінансова гарантія міста Полтави.

8 грудня 2014 року на засіданні групи донорів Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (Фонд Е5Р) прийнято рішення про надання ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» гранту в обсязі до 5,0 млн. євро.

10 грудня 2014 року Радою директорів ЄБРР погоджене рішення щодо укладання кредитного договору з ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» на загальну суму до 19,0 млн. євро.

На підприємстві також існує безліч проблем, наведемо основні з них:

- Обмежені фінансові ресурси для придбання матеріалів та обладнання, недостатня кількість кваліфікованих слюсарів в газовій службі підприємства.
- Зношеність основного обладнання, що перебуває в експлуатації, становить 69,2%; подекуди фактичний термін його експлуатації становить 30–40 років.
- Підприємство, реалізуючи вимоги державної політики в забезпеченні обліку споживання теплової енергії, було змушене залучити колосальні фінансові та людські ресурси на оснащення житлового фонду приладами обліку теплової енергії. Але водночас практично були позбавлені фінансування всі інші заходи з модернізації теплового господарства (джерел генерації та теплових мереж). Це призвело до накопичення обсягів робіт, необхідних для підтримання теплового господарства на мінімально необхідному технічному рівні. Наймасштабнішими роботами залишаються як планові реконструкції теплових мереж, так і заміна аварійних ділянок, виявлених за результатами обов'язкових щорічних гідравлічних випробувань.
- Внесені зміни до Закону України «Про виконавче провадження» [69], щодо посилення відповідальності за невиконання судових рішень передусім стосуються боржників, які мають заборгованість за несплату аліментів. Заходи примусового виконання судових рішень, як то тимчасове обмеження таких боржників у праві виїзду за межі України, у праві керування транспортним засобом, мисливською, пневматичною, вихолощеною зброєю, у праві полювання, на жаль, не стосуються боржників, які мають заборгованість перед комунальними підприємствами.
- Неофіційне працевлаштування боржників не сприяє проведенню належних виконавчих дій у рамках відкритих виконавчих проваджень щодо звернення стягнення на заробітну плату та доходи таких осіб.

Наступним дослідженням буде аналіз показників діяльності основного надавача послуг з утримання житлового фонду Полтави - КП «ЖЕО №2».

На сьогоднішній день проблеми, пов'язані з функціонуванням житлово-комунального комплексу, є однією з найбільш гострих соціально-економічних

проблем України. Ситуація в житлово-комунальному господарстві продовжує ускладнюватися, технічний стан житлово-комунального господарства з кожним роком погіршується, основні фонди та обладнання потребують оновлення, відсутні позитивні зміни у становленні ринкових засад господарювання, розвитку конкуренції.

Першочергові потреби населення та стабільну життєдіяльність інфраструктури міста забезпечує одне із найважливіших та пріоритетних галузей господарства комплексу міста – житлово-комунальна сфера.

Таблиця 2.13

Показники роботи КП «ЖЕО № 2» за 2016-2020 рр.

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	518	546	547	553	558
Кількість житлових будинків, що обслуговуються	1929	1920	1869	1853	1833
Чистий фінансовий результат (прибуток, або збиток) тис. грн	9108	1742	19337	-1513	10690

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Житловий фонд Полтавської міської територіальної громади налічує близько 21 388 житлових будинків, загальною площею понад 7 000,0 тис.м², з них:

- 2 000 багатоквартирних житлових будинків;
  - 141 житловий будинок колективної власності (ЖБК)
  - 247 житлових будинків об'єднань співвласників багатоповерхових будинків (ОСББ);
  - понад 19000 житлових будинків приватного сектору.
- За період з 2016 по 2020 роки КП «ЖЕО №2» надавало мінімальну кількість послуг, а саме:

1. Прибирання прибудинкової території (ручне прибирання);

2. Вивезення побутових відходів (збирання, перевезення та захоронення твердих та великогабаритних відходів);
3. Технічне обслуговування ліфтів;
4. Технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем:
  - Холодного водопостачання, водовідведення та зливової каналізації;
  - Централізованого опалення;
  - Гарячого водопостачання.
5. Дератизація;
6. Дезінсекція;
7. Обслуговування димовентиляційних каналів;
8. Поточний ремонт внутрішньобудинкових систем:
  - Холодного водопостачання, водовідведення та зливової каналізації;
  - Централізованого опалення;
  - Гарячого водопостачання.
9. Освітлення місць загального користування і підвалів та підкачування води;
10. Енергопостачання ліфтів;
11. Технічне обслуговування та поточний ремонт мереж електропостачання та електрообладнання, необхідних для електрозабезпечення технічних цілей будинку.

Вищезазначений перелік послуг не покриває жодної статті з капітальних видатків на утримання будинку: ремонт покрівель, фасадів, вимощення та внутрішньобудинкових комунікацій.

Наступним дослідженням кількісних і якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури є розгляд стану підприємства електромереж зовнішнього освітлення «Міськсвітло» [55].

На даний час в місті встановлено 22 000 світильників з натрієвими лампами потужністю 70 Вт, 150 Вт та 250 Вт, з них 20 000 ліхтарів освітлюють дорожнє

полотно та пішохідну частину міста, 2 000 ліхтарів - прибудинкові території, встановлено 435 транспортних світлофорів та 185 пішохідних світлофорів.

Загальна протяжність мереж зовнішнього освітлення складає понад 475 км., 64 перехрестя вулиць обладнані світлофорними об'єктами [55].

На сьогоднішній день в нашому місті незакінчене систематизоване внутрішньоквартальне освітлення та освітлення селищ, які підпадають в зону території Полтавської міської територіальної громади, а понад 2% зразків освітлювальних приладів, які встановлені – морально та фізично застарілі.

В зв'язку з перевантаженнями в шафах управління зовнішнім освітленням вийшли з ладу електролічильники та трансформатори струму. Застаріле технологічне забезпечення системи зовнішнього освітлення. Деякі світлофорні об'єкти, світильники, опори та електромережі використовуються понад 20 років, не забезпечують нормативного освітлення в силу своїх застарілих технологічних характеристик, та більш високих сучасних вимог до світлофорного та вуличного освітлення.

Для монтажу електроліній підприємство електромереж зовнішнього освітлення «Міськвітло» змушене використовувати звичайні голі дроти та кабелі, які зазнають впливу змін погодних умов, що призводить до аварійних ситуацій та збільшує експлуатаційні витрати.

В першу чергу потрібно зосередитись на покращення умов проживання для населення та недопущення аварійних ситуацій. До підприємства «Міськвітло» надходить багато скарг від мешканців з приводу недостатнього внутрішньоквартального освітлення, освітлення селищ та частих аварій на вулицях міста. Органи правопорядку вказують на недостатність освітлення в мікрорайонах, як на одну з причин ускладнення криміногенної ситуації. В зв'язку з цим, складається негативне враження про наше місто, як у гостей, так і у мешканців міста, що є перешкодою для розвитку туризму та укладанні ділових контрактів з вітчизняними та зарубіжними партнерами.

Внутрішньоквартальне освітлення – це один з критеріїв, за яким можна оцінити економічний розвиток міста та рівень життя його мешканців.

Близько 45% опор, повітряних та кабельних ліній давно вже відпрацювали свій ресурс. Значна частина електромереж внутрішньоквартального освітлення, а саме опор та ліній, на сьогодні знаходиться в аварійному стані [55].

Також більша частина шаф управління зовнішнім освітленням працює тільки в одному режимі – вечірньому, де освітлення працює тільки до 24,00 години. Частина шаф управління зовнішнім освітленням працює в двох режимах у вечірньому та нічному. Нічний режим освітлення міста працює з настанням сутінок і до світанку, але тільки в центральній частині міста.

На основі статистичних даних був зроблений аналіз обсягу споживання електроенергії для зовнішнього освітлення міста, виявлені причини додаткових витрат і розроблені напрями енергозбереження. Заміна застарілих енергоємних світильників на енергозберігаючі світлодіодні технології, встановлення димерних світильників дасть змогу значно зменшити встановлену потужність освітлювального обладнання зі збільшенням рівня освітленості в декілька разів, та встановлення додаткових світильників (де цього потребують умови).

Заміна аварійних кабелів, дроту та опор дасть можливість зменшити витрати на усунення аварійних ситуацій та витрат на електроенергію.

В попередньому частині роботи, аналізуючи скарги мешканців щодо діяльності комунальних підприємств міста Полтава, ми не відзначили жодного звернення щодо діяльності комунального підприємства «Спецкомбінат похоронно-ритуального обслуговування». Відсутність скарг від населення пов'язане з досить специфічною діяльністю підприємства.

Одним із завдань органів місцевого самоврядування є забезпечення належного поховання тіла померлої людини та утримання кладовищ в належному санітарному стані.

Рішенням виконавчого комітету Полтавської міської ради створена відповідна ритуальна служба м. Полтава – комунальне підприємство «Спецкомбінат похоронно-ритуального обслуговування».

Підприємство у своїй діяльності керується Конституцією України [30], Господарським кодексом України [15], Законом України «Про поховання та похоронну справу» [93] та іншими нормативно-правовими актами; діє на підставі Статуту підприємства.

Основними завданнями КП «СК ПРО» є:

- утримання та догляд за місцями поховань;
- збереження пам'ятників та меморіалів, що закріплені за підприємством;
- перевезення та поховання померлих невідомих, безрідних громадян, знайдених невідомих тіл померлих;
- надання ритуальних послуг населенню міста.

Для виконання цих функцій на підприємстві діють наступні виробничі дільниці: столярна, драпірувальна, шрифтувальна, гравіювальна, автотранспортна, а також магазин похоронно-ритуальних товарів та стіл замовлень ритуальних послуг.

Таблиця 2.14

Показники роботи «Спецкомбінат похоронно-ритуального обслуговування» за 2016-2020 рр.

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	53	46	44	46	47
Загальна площа місць поховань, га	170,1	170,1	170,1	170,1	170,1
Кошти, виділені на благоустрій місць поховань, тис. грн. /освоєно/	1221,0 /1159,4/	1968,8 /1690,9/	3031,4 /3011,3/	4364,0 /4292,4/	4865,9 /4129,8/
Похоронено померлих осіб	2489	2400	2955	2200	2411
Середня вартість одного поховання, грн.	2173	2650	3444	4827	5581

Продовження таблиці 2,14

Чистий фінансовий результат (прибуток, або збиток) тис. грн	72	113	180	243	737
---	----	-----	-----	-----	-----

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57].

Наступним розглянемо стан зеленого господарства м. Полтава, яким опікується КП «Декоративні культури».

Таблиця 2.15

Показники роботи КП «ДЕКОРАТИВНІ КУЛЬТУРИ» за 2016-2020 рр.

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	145	147	147	159	166
Загальна площа зелених насаджень, га	644,54	644,54	644,54	644,54	644,54
Видалено дерев	1333	1135	1050	1157	1583
Середня вартість видалення дерева	1620	2114	2390	2653	3456
Чистий фінансовий результат (прибуток, або збиток) тис. грн	-20	-47,5	18	50,9	93,2

Складено автором на основі підготовлених річних звітів [57]

Станом на 01 січня 2021 року підприємство обслуговує:

- 1) території загального користування:
  - а) 14 парків загальною площею до 201,10 га;
  - б) 41 сквер загальною площею до 23,2 га;
  - в) 13 бульварів загальною площею до 14,9 га;
  - г) 10 зелених зон загальною площею до 473,3га.
  - д) 81 штучних водних об'єктів (ставків) до 100 га.
- 2) елементи благоустрою:

а) зелені насадження уздовж вулиць і доріг, в парках, скверах, на алеях, бульварах, в садах, інших об'єктах благоустрою загального користування, санітарно-захисних зонах;

б) малі архітектурні форми;

в) 64 дитячих та спортивних майданчиків;

г) міські фонтани, розташовані в Сонячному парку, в Петровському парку, в Студентському сквері, на Театральній площі, на майдані Незалежності, на Соборному майдані, у сквері 1100-річчя Полтави;

д) два «Вічних вогні», розташовані у парку імені І.П. Котляревського та сквері по вул. Петра Юрченка;

Висновки до розділу 2

У другому розділі «Дослідження процесу управління комунальною інфраструктурою міста Полтава» дано оцінку умовам та факторам розвитку комунальної інфраструктури міста Полтава; проаналізовано звернення громадян до відділу оперативного реагування за останні 5 років, що стосуються комунальної інфраструктури; досліджено кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста Полтава.

Підняття тарифів щодо комунального обслуговування населення завжди було частково політичним питанням. Але аналізуючи табл. 2.14 можемо дійти висновків, що протягом звітнього періоду тарифи на поховання збільшувались з кожним роком. Підняття тарифів дає змогу здійснювати належне утримання місць поховання, встановлювати камери спостереження (для запобігання вандалізму), будувати колумбарії.

Спостерігається стійка тенденція погіршення фінансового стану комунальних підприємств міста Полтава. Введення карантинних заходів, передбачених ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби

(COVID-19)»[71] та постановою КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [77] (зі змінами) суттєво погіршило і без того нестабільний фінансово-економічний стан підприємств. Проведений аналіз засвідчив суттєве падіння рівня розрахунків споживачів за наданні їм послуги з водопостачання та водовідведення, теплопостачання, утримання будинків, споруд та прибудинкових територій. За таких умов, несвоєчасний розрахунок споживачів ставить під загрозу безперебійність роботи комунальних підприємств. Підприємства вимушені скорочувати витрати на придбання матеріалів, інструменту, засобів прибирання тощо. Окрім цього у підприємств відсутні ресурси для здійснення розрахунків, а саме: оплату енергоносіїв, закупку витратних матеріалів, комунальних послуг по утриманню гуртожитків, сплату податків, виплату заробітної плати працівників, які працюють у посиленому режимі, зважаючи на ситуацію з карантинними заходами.

Отже, результати дослідження кількісних та якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури дають підставу стверджувати, що сьогодні майже всі види діяльності комунальної інфраструктури потребують реформаційних змін для забезпечення умов створення абсолютно нової економічної моделі її експлуатації та розвитку, забезпечення надійного обслуговування з урахуванням збалансованості інтересів споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг, що, у свою чергу, знизить надмірне навантаження на економічну систему міста з подальшою стабілізацією та якісною зміною середовища і стане запорукою динамічного розвитку господарства в цілому.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА

3.1. Основні напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава

Комунальна інфраструктура міста є досить вагомою складовою місцевої економічної системи. До його особливостей відносяться: поєднання виробничих і невиробничих функцій, що тісно пов'язані із виготовленням продукції та наданням послуг; висока соціальна значимість, наслідком якої є гарантоване надання мінімальних послуг незалежно від платоспроможності населення; поєднання комерційних і некомерційних організацій, природних монополій та конкурентних виробництв; підприємства з різними формами власності та організаційно-правовим статусом; поєднання різних форм бізнесу (великого, середнього, малого); надання послуг відповідно до системи розселення та різноманітності їх споживачів.

Неефективне функціонування комунальної інфраструктури призвело до збільшення її збитковості. Тому на сьогодні особливо гостро відчувається потреба в переведенні всієї сукупності його видів діяльності в режим беззбиткового функціонування без зниження якості житлово-комунальних послуг та безпечного проживання їх споживачів, що є однією з найважливіших задач національного масштабу.

Однак ще існують фактори, які гальмують роботу комунальної інфраструктури в частині надання послуг, існуючих цін і тарифів та соціального захисту населення.

На основі проведеного аналізу нами визначено шляхи вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури, які згруповано за основними напрямками (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури міста (побудовано автором)

Аналіз виконання програм розвитку комунальної інфраструктури попередніх років показав відсутність чітко визначених дій щодо досягнення завдань. Тому слід запропонувати здійснювати постійний моніторинг виконання цих завдань на місцевому рівні, а разом з тим всебічну підтримку муніципальними гарантіями кредитів на модернізацію інженерних мереж і за отриманням в повному обсязі оплати за спожиті житлово-комунальні послуги. Даний моніторинг повинен мати комплексний, системний, логічний характер. Контролюватись повинні кількісні і якісні характеристики та техніко-

економічні, фінансові, інституціональні та функціональні параметри стану комунальної інфраструктури. За допомогою моніторингу слід з'ясувати закономірності, процеси, ризики, проблеми, які є у комунальній інфраструктурі, а також надавати допомогу з усунення і коригування цих проблем.

Всі блоки запропонованої схеми тісно взаємопов'язані один з одним і не можуть існувати виокремлено. У свою чергу кожен блок із представленої схеми, який перебуває в постійному моніторингу, має свої напрями вдосконалення. Так блок удосконалення нормативно-законодавчої бази потребує системного її узгодження не тільки на загальнодержавному рівні, а й на регіональному. Особливої уваги заслуговує удосконалення цієї бази в частині регулювання діяльності природних монополій та відповідності директивам Європейського Союзу та Європейській Хартії місцевого самоврядування.

Блок удосконалення механізмів управління функціонуванням об'єктів комунальної інфраструктури реалізуються за допомогою таких факторів:

- удосконалення моніторингу і контролю в частині взаємних зобов'язань між державою та потенційним концесіонером і посилення контролю за їх виконанням;
- підвищення рівня оплати житлово-комунальних послуг, яке призведе до скорочення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості у комунальній інфраструктурі;
- перегляду та удосконалення надання пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, що стосуються економії ресурсів, через встановлення засобів їх обліку, зниження навантаження на державний бюджет з втрат енергоресурсів, які не контролюються засобами обліку, повнообсяжність та скорочення термінів надання компенсації державою за пільговими тарифами для збільшення оборотних коштів підприємств комунальної інфраструктури;
- сприяння всебічній інформатизації з метою підвищення привабливості комунальної інфраструктури для потенційних концесіонерів.

Блок удосконалення цінової та тарифної політики і підвищення якості житлово-комунальних послуг повинен реалізовуватись через:

- оновлення та технічне переоснащення основних засобів та майнових комплексів житлово-комунального господарства з урахуванням передових інноваційних технологій;

- забезпечення стимулювання зниження витрат і підвищення економії ресурсів;

- удосконалення існуючих тарифів: шляхом запровадження системи формування витрат від тарифів, а не тарифів від витрат; за принципом стимулюючого тарифоутворення;

- впровадження стандартів якості на житлово-комунальні послуги;

- організацію енергозбереження та енергоефективності об'єктів комунальної інфраструктури;

- удосконалення регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у комунальній інфраструктурі.

Блок удосконалення фінансово-стабілізаційної політики реалізовується за допомогою:

- реформування фінансової системи комунальної інфраструктури;

- реалізації напрямів подолання та запобігання створенню заборгованості перед об'єктами комунальної інфраструктури через інвентаризацію, реструктуризацію та заходи щодо її ліквідації;

- створення належних умов для усунення дотаційних заходів у комунальній інфраструктурі;

- створення умов для досягнення самоокупності та самофінансування в комунальній інфраструктурі;

- створення сприятливих умов для надходження інвестицій на модернізацію житлово-комунального господарства.

Блок удосконалення політики соціального захисту реалізовується за допомогою таких напрямів:

- передбачення місцевим бюджетом фінансового забезпечення адресного соціального захисту населення, пільг та субсидій на послуги комунальної інфраструктури через визначення необхідного обсягу фінансування;

- удосконалення та спрощення процедури отримання адресного соціального захисту населення;

- удосконалення та спрощення процедури надання пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг.

Блок удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою може бути реалізований за умови заохочення створення і формування конкурентного середовища у комунальній інфраструктурі та покращення і підвищення ефективності системи управління в ній з урахуванням сучасного управлінського досвіду.

На сьогодні модель комунальної інфраструктури орієнтується на адміністративні механізми управління, що відзначаються незадовільними результатами економічної діяльності щодо забезпечення споживачів послугами та їх фінансової ефективності.

Орієнтація на диференціацію доходів, а не їх зростання є вітчизняною ідеєю реформування фінансового механізму комунальної інфраструктури. Збереження бюджетних джерел фінансування та чисельні пільги і субсидії, що є досить ризикованими та обмеженими, призводять до значного підвищення цін на житлово-комунальні послуги. Звідси населення, що відноситься до забезпеченого та середнього класу, автоматично забирає на себе весь тягар реформи, успішність якої залежить від особливості розподілу населення за рівнем доходів. А відтак, обмежуються можливості інвестувати кошти на модернізацію комунальної інфраструктури через значні видатки на пільги та субсидії. Все це призводить до зносу обладнання, зростання витрат і собівартості виробництва і, як наслідок такої діяльності, – до підвищення вартості послуг та

збільшення кількості споживачів, яким надаються субсидії, що, у свою чергу, призводить до посилення навантаження на бюджет та зменшення інвестицій для оновлення основних засобів у комунальній інфраструктурі. Завдяки такому регулюванню відсутній механізм стимулювання споживачів до економії та заощадження ресурсів.

У стабільному й ефективному функціонуванні комунальної інфраструктури зацікавлені як населення, що прагне отримувати якісні послуги за «справедливою» оплатою, та держава для позбавлення тягара фінансування і субсидування, так і підприємства комунальної інфраструктури, які отримували б своєчасну оплату за реалізовані послуги та прибуток.

Тому сьогодні вимагає більш детального вивчення таких аспектів як конфігурація груп інтересів суб'єктів фінансування й управління в комунальній інфраструктурі та їх можливий вплив на перспективи її реформування та взаємодії з іншими сферами національної економіки, а тому існує необхідність впровадження стратегічної програми проведення реформ, впровадження нових форм і принципів управління.

На рівні держави слід використовувати інструментарій, який впроваджує організаційні структури управління комунальною інфраструктурою. Для впровадження таких організаційних структур, а також інформування населення про реформування та розвиток комунальної інфраструктури необхідна структуризація інформаційної бази з використанням нових інформаційних технологій через засоби масової інформації.

Нова система управління комунальною інфраструктурою ґрунтується на економічних важелях і договірних відносинах та підвищенні відповідальності суб'єктів господарської діяльності з різними формами власності. У свою чергу це спрямовує на впровадження заходів фінансової санації підприємств комунальної інфраструктури через покращення фінансового стану комунальної інфраструктури, а саме введення економічно обґрунтованих тарифів та встановлення їх в межах кожного окремо взятого будинку, забезпечення повних

розрахунків за спожиті послуги та поліпшення соціального захисту малозабезпечених верств населення. Разом з тим реформування комунальної інфраструктури неможливе без демонополізації та створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, де рівень обслуговування житла такими формуваннями значно вищий. Однак реально населення не має змоги обирати надавачів таких послуг через відсутність конкурентоспроможних пропозицій [35, с. 374].

Виходом із такої складної ситуації може стати концесія підприємств комунальної інфраструктури як впровадження схеми делегованого управління та один із можливих механізмів залучення інвестицій, які спрямовані на покращення техніко-економічних показників підприємств, якості комунальних послуг, модернізацію інженерних систем та виконання поставлених стратегічних завдань відповідно до Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020»» [96] та реалізації плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році [79].

Метою реформування та розвитку комунальної інфраструктури має бути удосконалення існуючої системи управління через перетворення організаційної структури, де в Управлінні ЖКГ формується стратегічний організаційний потенціал, який здатний забезпечити здійснення в повному обсязі процесів реформування та розвитку комунальної інфраструктури та контролювати його виконання [35, с. 376].

Можна запропонувати такі організаційні структури управління житлово-комунальним господарством в цілому та комунальною інфраструктурою, зокрема (рис. 3.2, 3.3).

Основними заходами щодо удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою є оптимізація структури управління, розподіл функцій власника в управлінні та утриманні об'єктів нерухомості, створення нових організаційно-правових форм, формування договірних відносин між

надавачами та споживачами житлово-комунальних послуг, підготовка та перепідготовка як керівників, так і підпорядкованих їм кваліфікованих кадрів комунальної інфраструктури.

Впроваджуючи ці заходи, досягається максимальний результат, покладений на орган управління, який виражається в ефективності управління, що відображається в професійному рівні апарату управління, побудові оптимальної системи органів управління, оперативності, компетентності прийняття управлінських рішень та високому рівні виконавської дисципліни.

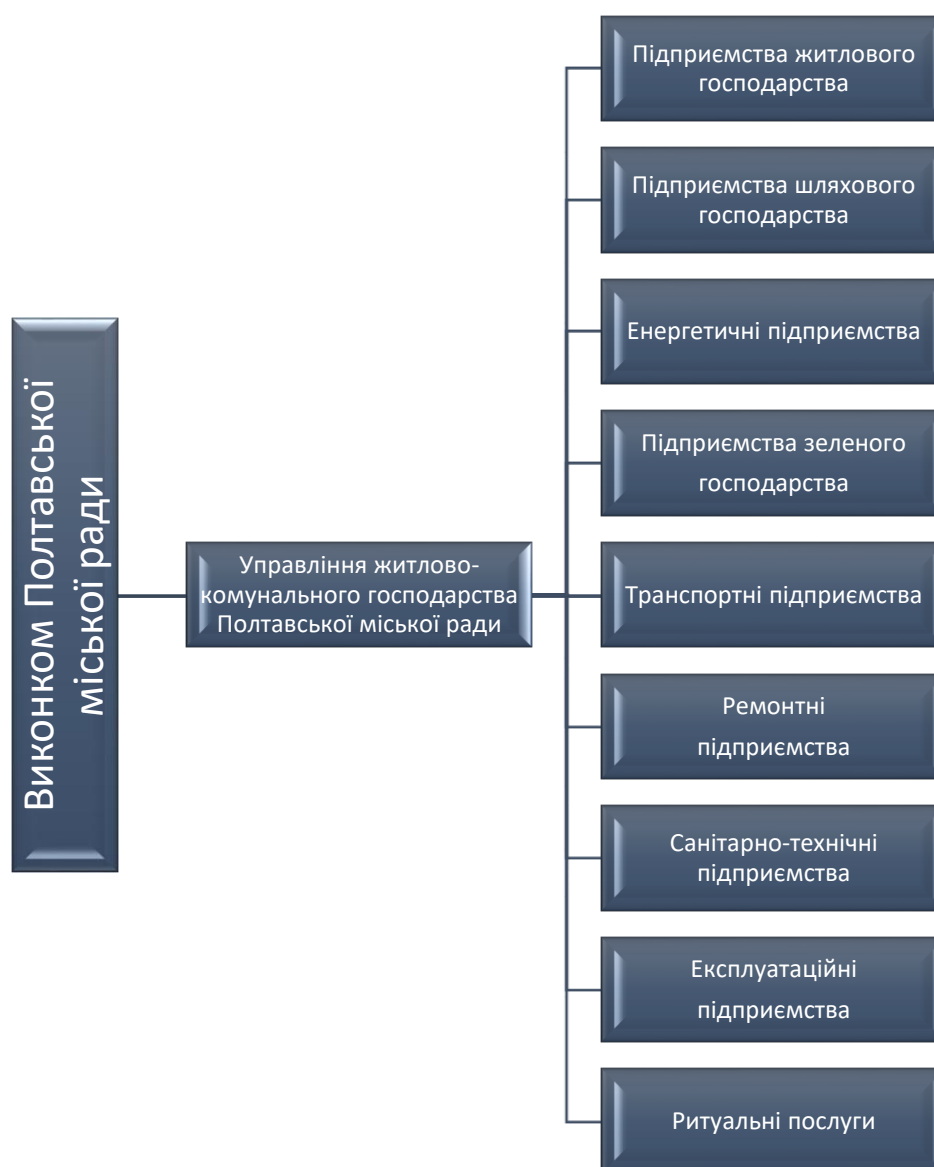

Рис. 3.2. Організаційна структура управління комунальною інфраструктурою міста (побудовано автором)

Рис. 3.2. Запропоновані зміни до структури управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради (побудовано автором)

Разом з тим потрібно: активізувати та підсилити функції місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування через удосконалення

розроблених положень програм регіонального реформування та розвитку комунальної інфраструктури господарства на рівні районів, міст та селищ з негайним їх затвердженням; створити всі необхідні умови для інвестиційної привабливості проектів розвитку комунальної інфраструктури; сприяти впровадженню інших, відмінних від вже існуючих на певній території, організаційних структур управління комунальною інфраструктурою для забезпечення конкуренції серед вже існуючих з метою надання більш якісних послуг; формування нормативно-правової бази для забезпечення безперервної діяльності цих організаційних структур; запровадження контролю та підвищення енергоефективності їх діяльності.

Все це можливо за побудови оптимальної організаційної системи через дотримання принципу керованості органів управління, усунення дублювання функцій органів місцевого самоврядування, зменшення кількості управлінських ланок та створення максимально ефективного кадрового складу управлінських органів самоврядування.

3.2. Впровадження екосистеми «Полтава – смарт сіті»

Полтава, поряд з іншими містами України, стикається з рядом викликів розвитку. Все більш актуальними стають комплексні проблеми міста, серед яких старіння і зношення комунальної інфраструктури, застарілі підходи управління муніципальними галузями, нестабільність економічного розвитку тощо.

Одночасно з цим зростають вимоги до влади з боку громадян, які хочуть, щоби влада будувала систему управління містом з урахуванням їх потреб, підвищувала якість послуг, була відкритою, підзвітною та прозорою. Все більш відчутним є суспільний запит на участь жителів у розв'язанні міських проблем та управлінні містом.

Ми живемо в час, коли смарт технології можуть вирішувати комплексні проблеми міст та змінювати якість і комфорт життя містян. Полтава має бути в

тренді інновацій та готовою до цифрових трансформацій, що сьогодні визначені на рівні державної політики.

Сьогодні міська влада, жителі міста та представники бізнесу Полтави мають спільне розуміння необхідності зміни підходів до організації муніципального управління. Шлях для цього - інтеграція сучасних смарт технологій та систем, що створюють можливість для побудови екосистеми цифрового управління містом.

Розумні міські рішення створюють додаткові можливості для підвищення цінності міста. Інтеграція сучасних технологій, підходів та рішень дає можливість відкрити доступ до великого масиву міських даних, підвищити ефективність та раціональність споживання ресурсів, покращити комунікацію та рівень безпеки, розвивати розумну міську інфраструктуру, запроваджувати он-лайн сервіси, сприяти розвитку економічного потенціалу. Створення смарт міста передбачає комплексні технологічні трансформації всіх служб міста - освіта, медицина, економічна та соціальна сфери, адміністративні послуги та в першу чергу житлово-комунальне господарство.

Саме з цією метою, у відповідності до Розпорядження міського голови від 29.08.2019 року № 61-р «Про створення робочої групи з питань розробки і впровадження концепції інформаційної екосистеми «Полтава – смарт сіті»» [57] було створено робочу групи до якої ввійшли представники громадських організацій, бізнесу, спеціалісти з багатьох сфер життєдіяльності міста та міської влади. Протягом 4 місяців до секретаріату робочої групи надавались пропозиції, щодо складових концепції та окремих її положень.

Сформована концепція інформаційної екосистеми «Полтава – смарт сіті» є комплексним документом, що з одного боку визначає загальне бачення та основні підходи, а з іншого – конкретні кроки та етапи щодо побудови, впровадження та подальшого розвитку інформаційної екосистеми Полтава – смарт сіті, яка направлена на підвищення якості і комфорту життя містян, перетворення Полтави на цифрове та прогресивне місто.

Основними завдання концепції визначили:

- Окреслення основних понять, засад та підходів щодо впровадження і функціонування інформаційної екосистеми «Полтава – смарт сіті»;
- Формування структури та змісту інформаційної екосистеми «Полтава - смарт сіті»;
- Формування етапів впровадження інформаційної екосистеми «Полтава – смарт сіті» із визначенням конкретних версій функціонування та умов їх впровадження;
- Побудова наступних кроків міської влади, бізнесу та неурядової спільноти, направлених на створення сприятливих умов впровадження, функціонування та подальшого розвитку інформаційної екосистеми «Полтава- смарт сіті».

Розробка та функціонування екосистеми «Полтава - смарт сіті» здійснюється за принципом «золотого трикутника партнерства» - активної взаємодії влади, бізнесу та громадськості (рис.3.3.). Цей інструмент засвідчив свою ефективність у втіленні багатьох успішних ініціатив та реформ в Україні.

В основі побудови екосистеми «Полтава – смарт сіті» є збір та обробка великого масиву даних.

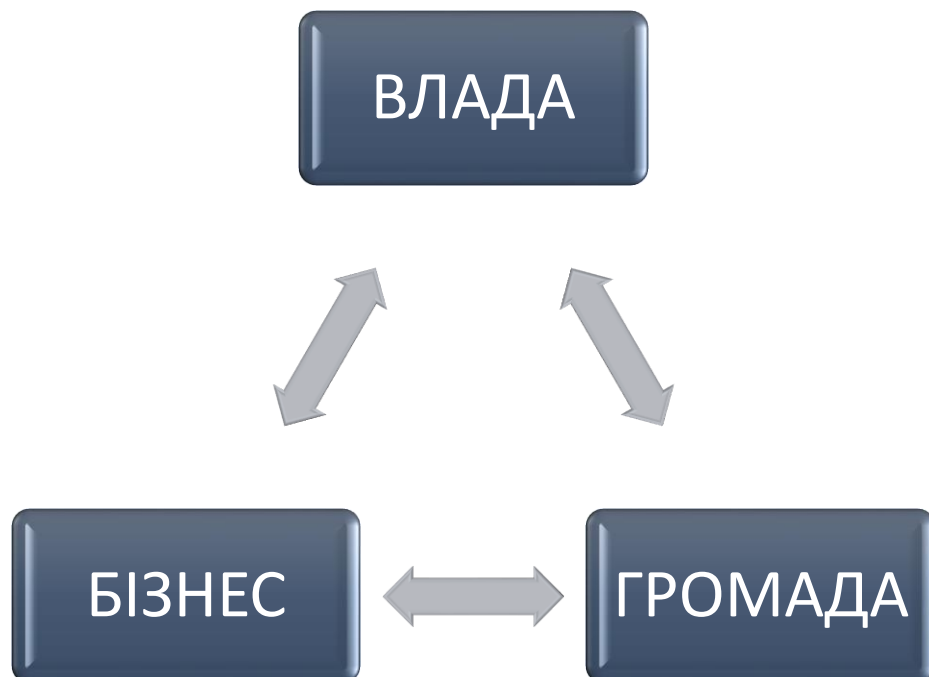

Рис. – 3.3 Трикутник партнерства (побудовано автором)

Сучасні міста світу консолідують велику кількість різних смарт технологій та рішень. Для ефективного перетворення Полтави у смарт місто пропонується поетапна побудова і впровадження екосистеми «Полтава – смарт сіті» з поетапним розширення функціональних можливостей. Це сприятиме мінімізації ризиків, швидкій та ефективній роботі над усуненням недоліків, комфортній інтеграції жителів у роботу екосистеми.

«Полтава – смарт сіті» є відкритою платформою, що будується з використанням сучасних технологій та яка може бути поширена в інших містах, зробивши їх територіями майбутнього.

Концепція є системою поглядів щодо побудови, впровадження та подальшого розвитку екосистеми «Полтава – смарт сіті». Це є вихідним застереженням.

Аналізуючи діяльність комунальних підприємств міста, ми відмітили, що всі вони мають велику залежність від підприємства, що відповідає за енергопостачання ПАТ «Полтаваобленерго». Використання нових джерел енергії також дасть змогу, не зупиняти важливі об'єкти комунальної інфраструктури у разі виникнення аварій на мережах електропостачання та продовжувати роботу в автономному режимі.

Підприємством ПЕЗО «Міськсвітло» розглядається можливість встановлення сонячних електростанцій на віддалених районах, що знизить видатки на придбання опор та кабелів для прокладання мереж зовнішнього освітлення. Один з таких проектів слід реалізувати на вул. Зіньківській, електроенергія, яка буде використовуватися для освітлення проїжджої частини також зможе бути залучена для енергопостачання вагового комплексу великогабаритного транспорту.

Водоочисні споруди - комплекс заходів з видалення забруднень, що містяться в побутових і промислових стічних водах перед випуском їх у водоймища. Очищення стічних вод здійснюється на спеціальних очисних спорудах. Реалізація даного напрямку передбачає:

А) Механічне очищення;

Б) Повна біологічна очистка стічних вод. Стоки очищаються в двоступеневих аеротанках з продовженої аерації і у вторинних відстійниках;

В) Доочищення, яка здійснюється на самоочисних піщаних фільтрах;

Г) Ультрафіолетове знезараження.

Вжиття цих заходів вкрай необхідно, оскільки мережі водовідведення КП ПОР «Полтававодоканал» перебувають в аварійному стані. Викиди каналізації до водойм неодноразово фіксувалися в мікрорайонах «Половки» та «Сади-3». Модернізація існуючих очисних споруд також є одним з пріоритетних напрямків роботи КП ПОР «Полтававодоканал», оскільки на підприємстві вже траплялися, навіть летальні, випадки під час обслуговування застарілого обладнання.

- Розумне сортування відходів - механізована конвеєрна лінія, призначена для сортування твердих побутових відходів. Сортування призначене для відділення відходів, які підлягають вторинній переробці та ті що підлягають утилізації.

Впровадження даного напрямку включає в себе наступні складові:

А) Діагностика та аналіз складу сміття;

Б) Сортування сміття;

В) Брикетування для подальшої переробки.

Комунальні підприємства підпорядковані управлінню житлово-комунального господарства, вже активно працюють щодо вторинного використання сміття. Так підприємство КП «Декоративні культури» використовує для опалення теплиць частину гілля, яке утворюється після обрізки дерев, КАТП-1628 подрібнює залишки викинутих мешканцями ялинок, виготовляючи брикети для опалення складських приміщень, КП «СК ПРО» використовує опале листя для підсіпки виритих ям під поховання. Після запуску повноцінної сортувальної лінії можна зменшити обсяги навантаження на міське сміттєзвалище, а вилучення з нього скла дасть змогу запобігти сезонних пожеж, які виникають внаслідок потрапляння на скло сонячних променів.

В рамках реалізації екологічних напрямків концепції очікується досягти наступних результатів:

- Покращення екологічної безпеки міста;
- Раціональне використання наявних ресурсів;
- Вироблення зеленої енергії;
- Чиста вода та повітря;
- Зменшення захоронення відходів.

Запланована реалізація проектних напрямків в сфері житлово-комунальних послуг виглядає наступним чином:

- Карта проблем міста - майбутня система призначена для прийому і обробки повідомлень (звернення, скарга, заявка і т.д.), щодо проблем, які виникають у сфері ЖКГ. Функціонал системи включає в себе:

- А) Реєстрація та розподіл інцидентів і заявок;
- Б) Планування і розподіл завдань;
- В) Візуалізація вирішених проблем в місті в зручному для прийняття вигляді;
- Г) Пріоритизація;
- Д) Аналіз і виявлення негативних тенденцій, критичних ситуацій;
- Е) Реєстрація та розподіл інцидентів і заявок;
- Є) Моніторинг за виконанням отриманих завдань;
- Ж) Складання звітності;
- З) Моніторинг стану об'єктів комунальної інфраструктури.

Основним користувачем розробленої системи, який буде відповідати за передачу та виконання звернень визначено відділ оперативного реагування житлово-комунального господарства. Саме з цією метою було розроблено архітектуру електронного застосунку (рис.3.4.), в якому диспетчери відділу будуть здійснювати передачу звернень.

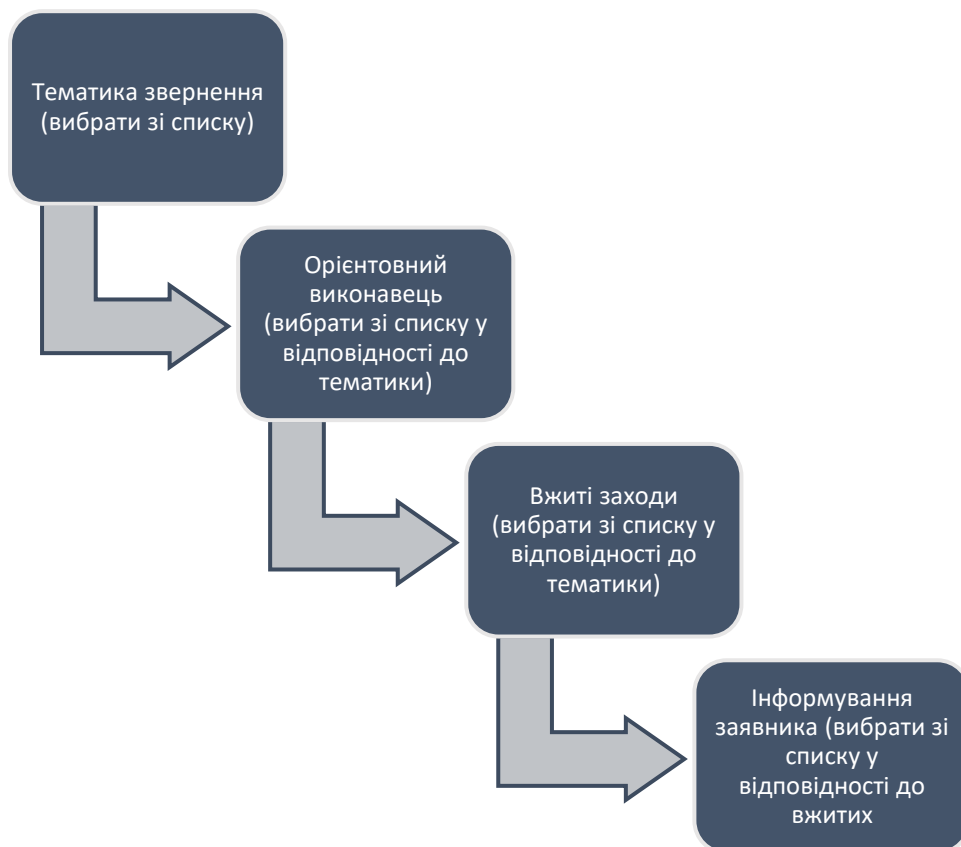

Рис. 3.4. Архітектура застосунку (побудовано автором)

Як ми бачимо, етапи оформлення та контролю виконання звернення громадян оформлюється в 4 кліки на комп'ютері. Також під час проходження будь-якого з чотирьох етапів, громадянам та відповідальним за виконанням службам буде надходити повідомлення у їх власний кабінет у за стосунку.

Найбільшою перевагою даної системи є – відсутність «живого» спілкування з заявником (у разі потреби диспетчер відділу може зв'язатися з заявником в чаті), це значно зменшує час на оформлення звернення та унеможливує виникнення конфліктної ситуації.

- Електронний кабінет ЖКГ - єдиний інформаційний ресурс в сфері житлово-комунального господарства. Система повинна складатися з відкритої частини, де розміщена загальнодоступна інформація, і закритої частини, де використовуються особисті кабінети громадян, органів влади та учасників ринку ЖКГ. Даний напрямок включає:

- А) Надання можливості оплати житлово-комунальних послуг;
- Б) Ведення інформації про здійснені операції зі списання та зарахування грошових коштів;
- В) Аналіз отриманих даних, формування звітів з подальшою публікацією
- Г) Формування зручного соціально-орієнтованого контенту всфері ЖКГ для громадян для отримання в одному місці всієї достовірної інформації;
- Д) Моніторинг реального стану розрахунків між учасниками сфери ЖКГ;
- Е) Моніторинг стану об'єктів житлового фонду;
- Є) Ведення інформації про об'єкти теплопостачання, водопостачання, водовідведення, газопостачання, електропостачання, використовуваних для виробництва та постачання комунальних ресурсів, надання комунальних послуг;
- Ж) Формування єдиного реєстру керуючих організацій та інших організацій житлово-комунального комплексу;
- З) Планування і аналіз інспекторської діяльності;
- И) Ведення інформації по програмах з проведення капітального ремонту багатоквартирних будинків, доріг і т.д., отримання звітів про хід реалізації зазначених програм і планів;
- І) Проведення голосування власників квартир у багатоквартирному будинку.

- Автоматична передача показань приладів обліку - призначена для зняття показань за комунальні послуги з метою здійснення комерційних розрахунків з постачальником/споживачами. Даний напрямок дасть можливість здійснювати:

- А) Вимірювання кількості виданої / спожитої електроенергії через заданий інтервал
- Б) Збір і передача в базу інформації поточних параметрів лічильників, контролерів;
- В) Зберігання первинної інформації про електроспоживання;
- Г) Формування за запитом користувача оперативних повідомлень про спожиту енергію і потужності в реальному масштабі часу, звітних документів у

вигляді графіків, таблиць і ведення журналу подій;

Д) Контроль споживаної потужності (оперативний), працездатності каналів зв'язку, несанкціонованого доступу до системи, відключення і відновлення живлення пристроїв системи;

Е) Автоматична реєстрація збоїв компонентів системи, часу відключення і відновлення зв'язку з кожним абонентом каналу зв'язку і живлення пристроїв системи.

- Розумне вуличне освітлення - передбачає використовувати при освітленні міських вулиць спеціалізовані ліхтарі, що знаходяться під управлінням інтелектуальних платформ. Платформи управління освітленням здатна динамічно підлаштовувати інтенсивність світла під зовнішні умови. Реалізація даного напрямку включає в себе:

А) Віддалений моніторинг за станом світильників;

Б) Регулювання яскравості ліхтарів, в залежності від погодних умов (дощ, заметіль, туман, яскраве світіння місяця і т.д.);

В) Дистанційне керування освітленням;

Г) Планування і відстеження завдань на етапі експлуатації;

Д) Виявлення поламаних електричних обладнань;

Е) Оповіщення про заміну зношених ліній електропередач.

ПЕЗО «Міськсвітло» вже почало реалізовувати напрямок розумного освітлення. Протягом 2020 року підприємство почало встановлювати ліхтарі, обладнані сутінковими сенсорами, над сходишковими клітинами.

Очікуваними результатами від вищевказаних напрямків є:

- Підвищення якості обслуговування комунальних служб;
- Контроль стану водного та енергогосподарства;
- Зниження аварійності інженерних мереж;
- Контроль дій персоналу;
- Скорочення втрати ресурсів;
- Зниження рівня споживання природних ресурсів;

- Заощадження на комунальних витратах;
- Зменшення ризиків затоплення дорожньої мережі.

Впровадження екосистеми «Полтава – смарт сіті» - є одним з пріоритетних напрямків роботи виконавчого комітету Полтавської міської ради. Більшість зазначених напрямків вже починають реалізовуватися в рамках роботи комунальних підприємств міста Полтава.

3.3. Стратегічні напрями управління розвитком комунальної інфраструктури міста Полтава

Дослідження проблем ефективного функціонування комунальної інфраструктури міста на сучасному етапі соціально-економічного розвитку набувають особливого значення. Сучасний стан комунальної інфраструктури міста характеризується рядом конфліктів і протиріч, що потребують розробки комплексного підходу до зниження їхнього впливу на розвиток й ефективність і функціонування галузі. Теперішній стан комунальної інфраструктури міста характеризується рядом взаємопов'язаних проблем, результатом поєднання яких є низька якість житлово-комунальних послуг, невідповідність їхньої якості і вартості, надання послуг не в повному обсязі, що в свою чергу, викликає зростання незадоволення серед населення. Нестабільна економічна ситуація в країні спричиняє низьку інвестиційну привабливість комунальної інфраструктури, в свою чергу, непрозорість законодавчої бази та низький рівень управління спричиняють збитковість та критичний фінансовий стан підприємств комунальної інфраструктури. Внаслідок чого на підприємствах комунальної інфраструктури не має можливості відновлювати основні фонди, що є причиною збільшення технологічних втрат у мережах.

З другого боку, існують проблеми невідповідності кадрового забезпечення потребам комунальної інфраструктури в умовах переходу до нових умов господарювання, які спричиняють недосконалість інформаційної бази для

аналізу ефективності функціонування галузі та діяльності підприємств комунальної інфраструктури, наслідком чого є недосконалість системи управління підприємствами комунальної інфраструктури і системи регулювання природних монополій.

Такі фактори зовнішнього середовища підприємств комунальної інфраструктури, як неспроможність діяти в ринкових умовах, висока соціальна значущість і розгалуженість споживачів за доходам, неефективна система управління, стандарти якої успадковані від радянського періоду відбиваються на відсутності конкуренції між підприємствами.

Сучасне управління комунальною інфраструктурою міста передбачає виділення стратегічних і тактичних задач. Стратегія визначає перспективу розвитку комунальної інфраструктури міста як системи відповідно до зміни зовнішнього середовища, що виявляється в її конкурентній позиції, структурі, системі цінностей, в особливостях мотивації і контролю персоналу управління комунальної інфраструктури міста.

Унікальною проблемою для міст обласного значення є те, що в місті Полтава, підприємства надавачі послуг з водопостачання та теплової енергії підпорядковані обласній державній адміністрації. Полтавська міська рада неодноразово зверталася до депутатського корпусу області з проханням вжити відповідних заходів та передати комунальні підприємства в управління міста

До однієї із специфічних особливостей комунальної інфраструктури міста можна віднести територіальну роз'єднаність об'єктів комунального господарства, які потребують цілодобової надійної експлуатації [17, с. 9]. Вирішення цих питань потребує з'ясування проблем галузі та перспективних напрямів їх вирішення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Проблеми комунальної інфраструктури
м. Полтава та напрями їх вирішення

Проблеми	Напрямки вирішення
1	2
<i>Теплопостачання</i>	
Висока ціна теплоносіїв	Перехід на альтернативні види палива. Оптимізація рівня завантаженості теплогенеруючих потужностей.
Втрати тепла	Встановлення лічильників тепла. Заміна вікон на енергозберігаючі. Утеплення фасадів споруд та будівель.
<i>Водопровідно-каналізаційне господарство</i>	
Низька якість води	Встановлення систем очистки. Заміна труб на сучасні, найбільш екологічні.
Втрати води	Заміна комунікацій. Перехід від аварійно-точкового ремонту до заміни труб.
Забруднення водою каналізаційними викидами	Біологічне очищення стічних вод. Посилення державного контролю за викидами.
<i>Благоустрій та санітарне очищення</i>	
Несвоєчасний вивіз побутових відходів	Посилення державного контролю за санітарним очищенням. Персональна відповідальність посадовців за виконання обов'язків.
Несанкціоновані звалища	Притягнення порушників до відповідальності. Виділення земельних ділянок під звалища. Виділення земельних ділянок під полігони утилізації відходів. Відкриття підприємств з переробки твердих побутових відходів.

Продовження таблиці 3.1

<i>Шляхове господарство</i>	
Неналежний стан доріг	Перехід від ямкового до капітального ремонту з використанням інноваційних технологій.
Недостатня забезпеченість міст мостами та автомобільними розв'язками	Будівництво нових мостів та реконструкція існуючих. Будівництво нових автомобільних розв'язок.
Недостатня кількість громадських туалетів	Розширення мереж стаціонарних та біотуалетів.
Недостатня кількість техніки для прибирання вулиць	Закупівля нової спеціальної техніки.
<i>Служба протизсувних заходів</i>	
Загроза руйнації об'єктів у результаті зсуву ґрунту	Обмеження будівельних робіт на небезпечних територіях. Ремонт протизсувних гідротехнічних споруд. Будівництво гідротехнічних споруд.
<i>Зелене господарство</i>	
Недостатня кількість «зелених зон»	Упорядкування існуючих та побудова нових парків, скверів, лісопарків. Механізація висадки дерев. Залучення спеціалістів високого рівня до оформлення вулиць, скверів та парків.
Пошкодження споруд та автомобілів зламаними деревами	Вирубка сухостою та спилування гілок, які заважають чи несуть загрозу.
<i>Ритуальне обслуговування</i>	
Вандалізм на цвинтарях	Посилення охорони. Посилення персональної відповідальності.
<i>Міський транспорт</i>	
Недосконалість графіку пасажирського транспорту	Оптимізація маршрутів.

Продовження таблиці 3.1

Зношеність рухомого складу та транспортної інфраструктури	Механізація та автоматизація для обслуговування та ремонту рухомого складу. Придбання автобусів.
Велика частка пасажирів-пільговиків	Перегляд контингенту пільговиків.
Велика кількість ДТП з участю міського пасажирського транспорту	Підвищення відповідальності перевізників.

Складено автором.

У зв'язку із вищенаведеним визначимо цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава, який можна представити в такому вигляді (рис. 3.5.):

1. Обґрунтування цілей розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава.
2. Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава.
3. Визначення сильних і слабких сторін комунальної інфраструктури м. Полтава.
4. Використання наявних і створення нових місцевих переваг.
5. Розробка концепції розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава [3, с. 245].

Після цих етапів формування стратегії здійснюється розробка плану конкретних дій, проводиться аналіз ефективності і результативності, коректуються цілі та методи їх досягнення. Цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава, що включає послідовно всі його стадії, зображений на рис. 3.5.

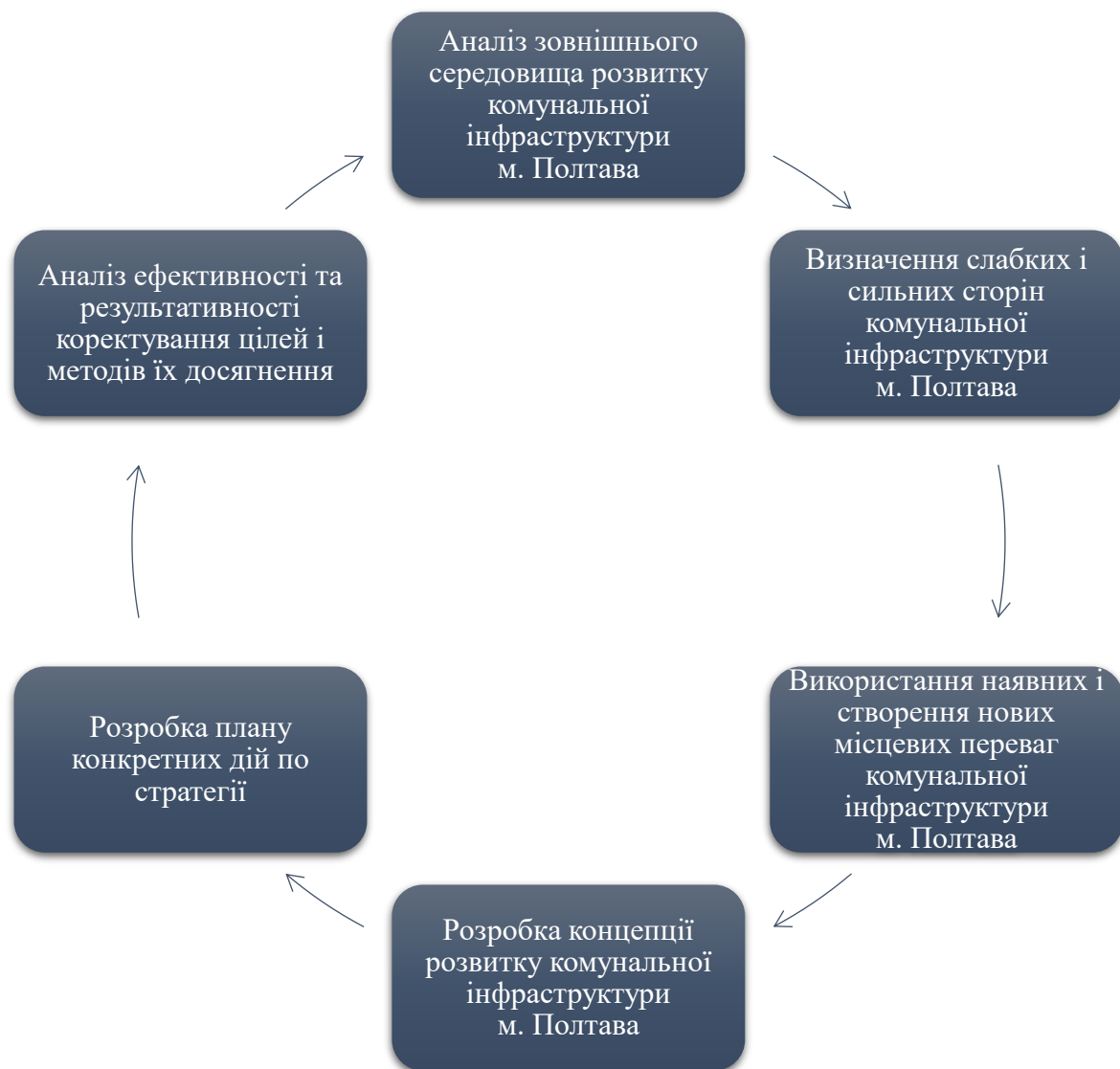

Рис. 3.5. Цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава(побудовано автором)

До принципів стратегії розвитку комунальної інфраструктури можна віднести:

- децентралізації і деконцентрації;
- партнерства;
- субсидіарності;
- мобільності й адаптивності;
- виділеної компетенції [125].

Пріоритетними інструментами розвитку комунальної інфраструктури є:

- соціальна орієнтація стратегії розвитку;
- індикативні плани місцевого розвитку;
- регіональний маркетинг і бенчмаркінг.

До основних ресурсів розвитку належать:

- матеріальні ресурси і наявні потужності;
- фінансові ресурси;
- кадрові ресурси .

Найважливіші механізми:

- нормативно-правовий;
- фінансово-економічний;
- організаційний.

Основними напрямками стратегії розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава є:

1. Створення фінансово-інвестиційного механізму державної підтримки комунальної інфраструктури.

2. Розробка нормативно-правових актів з питань нормування витрат і втрат ресурсів на підприємствах комунального господарства, спрямованих на забезпечення єдиного підходу до розрахунку норм використання матеріальних та енергетичних ресурсів.

3. Реалізація комплексу заходів щодо переведення відносин у сфері управління (обслуговування та утримання) багатоквартирних будинків, інших видів житлової і громадської забудови на ринкові засади, в тому числі вдосконалення конкурентних умов на ринку житлово-комунальних послуг шляхом реформування існуючих комунальних підприємств та залучення до надання послуг приватних підприємств, що підтвердять достатність інвестиційного потенціалу.

4. Модернізація організаційно-економічного механізму й матеріально-технічної бази розбудови і функціонування інженерних мереж та інших об'єктів комунального обслуговування, в тому числі на засадах:

- залучення коштів під державні гарантії для реалізації проектів щодо модернізації житлового фонду;
- надання державної підтримки на здійснення заходів з підвищення енергоефективності житлової та громадської забудови;
- розвитку державно-приватного партнерства в сфері передачі в оренду і концесію мереж та об'єктів комунального обслуговування.

Обмеженість ресурсів державного бюджету не дає можливість фінансування комунальної інфраструктури за рахунок його коштів в повній мірі. Аналіз показав, що темпи зростання видатків на комунальну інфраструктуру міста не має чіткої визначеної тенденції у розрізі усіх видів бюджетів. Це свідчить про відсутність системного підходу до прийняття рішень щодо розвитку цієї галузі.

Слід зазначити, що за аналізований період спостерігається тенденція до перекладання фінансування комунальної інфраструктури з державного бюджету на місцеві рівні. В такій ситуації виникає трикутник протиріч інтересів учасників взаємовідносин у комунальній інфраструктурі, в якому можна виділити наступні види:

1. *Між виробниками і споживачами житлово-комунальних послуг.* Важливою особливістю комунальної інфраструктури виступає система взаємозв'язків підприємств-виробників і споживачів послуг, обумовлена схемою технологічної взаємодії у виробничому процесі, і суперечливими інтересами бізнесу та суспільства, які випливають з публічної природи послуг. Існування ринкової економіки пов'язано саме з інтересами споживачів та виробників. Споживачі прагнуть задовольнити потреби у товарі, в свою чергу виробники прагнуть до отримання прибутку. Якщо ця мета досягається, то можна говорити про існування узгодженості інтересів. Проте в умовах нечистої ринкової економіки, наприклад в умовах монопольного ринку (сфера житлово-комунальних послуг), виникає конфронтація інтересів з приводу низької якості житлово-комунальних послуг та невідповідності її вартості, а також в низькій

платіжній дисципліні. Диспропорція, що пов'язана з невідповідністю якості послуг тарифами проявляється у незадоволеності споживачів, в більшій мірі – незаможного населення.

2. *Між споживачами комунальних послуг і органами влади.* Конфлікт інтересів органів влади з інтересами споживачів виникає з причин низького рівня забезпеченості регіону, відсутністю конкурентного середовища в сфері комунальної інфраструктури, неефективною тарифною політикою, яка не враховує рівень доходів споживачів. Дії органів влади повинні бути направлені на формування такої системи життєзабезпечення, що сприяє максимальному задоволенню потреб споживачів. Сьогодні державна політика по захисту прав споживачів не враховує інтересів виробників, встановлюючи тарифи на рівні, що не забезпечує підприємств-виробників коштами для інвестиційної діяльності й оновлення фондів.

Конфлікт даних інтересів можна подолати системою заходів, що забезпечують підвищення ефективності виробництва й надання послуг, з одночасним обґрунтуванням рівня тарифів, виходячи із динаміки доходів населення.

3. *Між виробниками й органами влади.* Такі протиріччя проявляються через прагнення до максимізації прибутку шляхом підвищення тарифів на послуги з боку виробників при одночасному ціновому тиску з метою забезпечення інтересів населення з боку держави, податковий тиск та недофінансування галузі (перехресне субсидювання). Державна і регіональна влада зацікавлена в такому використанні ресурсів регіону, яке дозволяє оптимізувати деяку систему показників (кількісних і якісних). А бізнес використовує ці ресурси у своїх інтересах, за своїми критеріями. Ключову роль у забезпеченні взаємодії держави та підприємств-виробників комунальної інфраструктури міста відіграє інститут соціального та приватного партнерства.

4. *Між державними й регіональними органами влади.* Такі протиріччя проявляються через недофінансування галузі, зокрема нераціональна система

перерозподілу міжбюджетних дотацій, та дублювання функцій управління житлово-комунальним господарством. В узгодженні інтересів та зниження впливу протиріч, що виникають в процесі взаємодії учасників житлово-комунальної інфраструктури міста, особливе місце посідають управлінські методи, тобто способи забезпечення належної взаємодії учасників у процесі досягнення поставлених цілей.

Потрібно сказати, що стан, у якому виявилась комунальна інфраструктура, не задовольняє інтересів жодної із сторін. Споживачів – тому, що якість послуг вкрай низька, а тарифи на них стрімко зростають; підприємства комунальної інфраструктури – тому, що кризовий фінансовий стан загрожує зупинити виробничий процес; органів влади – тому, що не досягнуті основні цілі щодо задоволення потреб населення в необхідному обсязі доступних житлово-комунальних послуг належної якості. З огляду на ситуацію, що склалася на сучасному етапі розвитку комунальної інфраструктури, запропоновано ряд заходів з управління галуззю з урахуванням зниження протиріч, що виникають у процесі функціонування (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Заходи з мінімізації впливу протиріч між учасниками комунальної інфраструктури міста

<i>Взаємозв'язок учасників</i>		<i>Зміст протиріччя</i>	<i>Заходи з мінімізації впливу протиріч</i>
1		2	3
Споживач	Виробник	Низька якість житлово-комунальних послуг Невідповідність вартості послуг їхньої якості Низька платіжна дисципліна	Якісне і надійне надання послуг Контроль за повнотою і своєчасністю оплати за спожиті послуги Контроль за обсягами наданих послуг Модернізація основних фондів

Продовження таблиці 3.2

Споживач	Державна влада	Невирішені соціальні задачі Низький рівень фінансової забезпеченості регіону Неефективна тарифна політика	Цінове регулювання з урахуванням платоспроможності споживачів
	Місцева рада		Надання пільг і компенсацій Встановлення штрафів за несвоєчасну сплату житлово-комунальних послуг Підвищення ефективності виробництва житлово-комунальних послуг Моніторинг і контроль за якістю і повнотою надання послуг Підвищення рівня громадського контролю
Виробник	Державна влада	Ціновий тиск з метою забезпечення інтересів населення Податковий тиск Недофінансування галузі (перехресне субсидіювання)	Розвиток державно-приватного партнерства Стимулювання введення інноваційних технологій Надання адресної соціальної допомоги Підвищення інвестиційної привабливості Зниження податкового тиску
Виробник	Місцева рада	Максимізація прибутку шляхом підвищення тарифів на послуги	Зниження собівартості послуг, що виробляються Створення конкурентного середовища на ринку комунальних послуг Звільнення підприємств комунальної інфраструктури міста від невластивих функцій
Державна влада	Місцева рада	Недофінансування галузі Дублювання функцій управління комунальною інфраструктурою	Зниження адміністративної залежності підприємств комунальної інфраструктури міста Децентралізація повноважень регулювання і фінансового забезпечення комунальної інфраструктури. Прозорість грошових потоків

Складено автором

Висновки до розділу 3

У третьому розділі «Удосконалення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава»:

1. Визначено напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава. На основі проведеного аналізу нами визначено шляхи вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури, які згруповано за основними напрямками: удосконалення механізмів управління функціонуванням об'єктів комунальної інфраструктури; удосконалення цінової та тарифної політики і підвищення якості житлово-комунальних послуг; удосконалення фінансово-стабілізаційної політики; удосконалення політики соціального захисту; удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою; удосконалення нормативно-законодавчої бази.

Всі шляхи вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури тісно взаємопов'язані один з одним і не можуть існувати виокремлено. У свою чергу кожен блок із представленої схеми рис. 3.1, який перебуває в постійному моніторингу, має свої напрями вдосконалення.

Безсумнівно основними заходами щодо удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою є оптимізація структури управління, розподіл функцій власника в управлінні та утриманні об'єктів нерухомості, створення нових організаційно-правових форм, формування договірних відносин між надавачами та споживачами житлово-комунальних послуг, підготовка та перепідготовка як керівників, так і підпорядкованих їм кваліфікованих кадрів комунальної інфраструктури.

2. Доведено, що впровадження екосистеми «Полтава – смарт-сіті» допоможе вирішувати комплексні проблеми міста та значно підвищить якість і комфорт життя містян, що безумовно є одним з пріоритетних напрямків роботи виконавчого комітету Полтавської міської ради.

3. Проаналізовано протиріччя інтересів учасників взаємовідносин у комунальній інфраструктурі та з огляду на ситуацію, що склалася на сучасному етапі розвитку комунальної інфраструктури, запропоновано комплекс заходів з управління галуззю з урахуванням зниження протиріч, що виникають у процесі функціонування.

Таким чином, успішне проведення реформи забезпечення стабільного функціонування комунальної інфраструктури міста потребує вивчення особливостей та основних проблем, визначення стратегічних напрямів її розвитку, пов'язаних з підвищенням якості комунальних послуг та рівня задоволення потреб населення міста.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі узагальнено заходи, спрямовані на удосконалення управління комунальною інфраструктурою. Основні теоретичні і науково-практичні результати дослідження дозволили зробити наступні висновки:

1. Дослідження сутності, структури та особливостей комунальної інфраструктури міста дозволяє визначити її як соціально важливу сукупність підприємств, установ та організацій в межах міста, які в повному обсязі забезпечують першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів. Встановлено, що комунальну інфраструктуру можна поділити на два блоки: комунальні підприємства та підприємства благоустрою територій населених пунктів. В свою чергу комунальні підприємства включають: санітарно-технічні підприємства, транспортні підприємства, енергетичні підприємства; підприємства благоустрою територій населених пунктів поділяється на: шляхові підприємства; підприємства зеленого господарства; підприємства зовнішнього освітлення; підприємства ритуального обслуговування.

2. Обґрунтовано, що управління комунальною інфраструктурою уявляє собою цілеспрямовану діяльність суб'єкта управління (уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування) на об'єкт управління (підприємства комунальної інфраструктури) з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних об'єктів та надання якісних послуг населенню відповідного регіону. Функціями управління комунальною інфраструктурою є: визначення мети та стратегії розвитку; стимулювання; регламентуюча функція; коригування; управління неринковим сектором економіки; контролююча функція; регулювання діяльності монополій.

3. Дослідження існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури дало можливість зробити висновки, що на сьогодні не існує єдиного підходу щодо вибору оціночних показників. У зв'язку з цим нами запропонована система показників для аналізу розвитку комунальної інфраструктури, яка включає в себе вісім агрегованих груп. Запропонована сукупність показників дозволить більш детально розглядати функціонування цього сегменту національної економіки для виявлення резервів діяльності. Це дасть можливість: виявити проблемні напрями діяльності; сприяти розробленню відповідних заходів для запобігання негативних тенденцій у роботі підприємств комунальної інфраструктури в перспективі; розширити поле для діяльності інвесторів; дати змогу створенню та формуванню ефективного власника житла; цінovій доступності житлово-комунальних послуг; підвищити якість наданих послуг через безпосереднє застосування стандартів якості.

4. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста включає два базові рівні: державний та місцевий. На державному рівні відбувається загальне формування політики у галузі управління житлово-комунальним господарством, розробка тарифної політики на комунальні послуги, визначення підстав та розмірів субсидювання. В свою чергу на місцевому рівні відбувається конкретизація заходів державного впливу із врахуванням місцевих особливостей: зокрема, встановлення тарифів на комунальні послуги, визначення обсягів фінансування, здійснення капітальних інвестицій в об'єкти комунальної інфраструктури тощо.

5. Проведений аналіз умов та факторів, що впливають на розвиток комунальної інфраструктури дозволяє констатувати, що протягом усього аналізованого періоду спостерігається незначне зменшення дебіторської при одночасному зростанні кредиторської заборгованості підприємств комунальної інфраструктури. При цьому основними боржниками по оплаті комунальних послуг залишається населення, а підприємства ЖКГ в основному є боржниками по сплаті за поставлені товари та послуги. Однак, слід відзначити, що

спостерігається збільшення оплати населення за спожиті житлово-комунальні послуги та зниження заборгованості за них. Все це впливає на потенціал підприємств комунальної інфраструктури та їх можливості подальшого успішного функціонування.

6. Дослідивши кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури, слід зазначити, що кожна із її складових знаходиться у складній ситуації. При сталій кількості ліфтів у ліфтовому господарстві збільшується кількість ліфтів критично високий рівень об'єктів, що потребують модернізації. Знижується рівень прибутковості підприємства з надання послуг на утримання будинків і прибудинкових територій при збільшенні реалізованих послуг населенню. Все це знижує та унеможлиблює залучення інвестицій у житлове господарство. Такі ж негативні тенденції спостерігаються і у водопостачанні та водовідведенні, комунальній теплоенергетиці. Зростання збитковості підприємств з надання цих послуг гальмують їх розвиток та погіршують фінансовий стан, що, у свою чергу, унеможлиблює модернізацію інженерних мереж та забезпечення споживачів якісними послугами.

7.3 метою підвищення ефективності функціонування комунальної інфраструктури визначено пріоритетні напрями та шляхи вдосконалення її розвитку, систематизовано передумови та чинники, необхідні для їх реалізації. Запропоновані варіанти організаційних структур управління комунальною інфраструктурою з метою підвищення відповідальності виробників житлово-комунальних послуг та забезпечення процесу реформування та розвитку комунальної інфраструктури. Це дасть можливість за підтримки економічних важелів і договірних відносин підвищити відповідальність надавачів комунальних послуг різних форм власності і забезпечити ефективне функціонування підприємств комунальної інфраструктури міста.

8. Зважаючи на сучасний стан комунальної інфраструктури та з метою її подальшого розвитку, проведено дослідження існуючих загроз розвитку комунальної інфраструктури та визначено загрози, які безпосередньо впливають

на її функціонування. Виходячи із сформованих п'яти ітерацій побудовано модель ієрархії загроз розвитку та ефективному функціонуванню комунальної інфраструктури міста. Це дало можливість зазначити, що із побудованих шести рівнів загроз можливо ліквідувати продуктивними та ефективними методами управління п'ятий та четвертий рівні. Разом з тим це дозволить через залучення інвестиційних ресурсів для фінансового та технічного оздоровлення комунальної інфраструктури, розробляти і реалізовувати всі процеси реформування досліджуваної галузі.

9. Впровадження екосистеми «Полтава – смарт сіті» дасть змогу вирішити багато інфраструктурних проблем. Діджиталізація процесів завдання поставлене керівництвом країни та наближує громадян до влади на всіх рівнях. Участь громади у прийнятті управлінських рішень є одним з елементів децентралізації. Виокремлені екологічні та житлово-комунальні напрямки призведуть до досягнення позитивних ефектів, що кардинально можуть змінити підходи до управління комунальною інфраструктурою.

10. Відзначено, що сучасне управління комунальною інфраструктурою міста передбачає виділення стратегічних і тактичних задач. Стратегія визначає перспективу розвитку комунальної інфраструктури міста як системи відповідно до зміни зовнішнього середовища, що виявляється в її конкурентній позиції, структурі, системі цінностей, в особливостях мотивації і контролю персоналу управління комунальної інфраструктури міста. Визначено цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури міста та виділено основні напрями стратегії розвитку, серед яких, на нашу думку, найбільш важливим є створення фінансово-інвестиційного механізму підтримки комунальної інфраструктури. Запропоновані заходи з управління комунальною інфраструктурою на основі узгодженості інтересів її учасників може допомогти при розробці пріоритетних напрямів управління галуззю як на державному так і на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний звіт за підсумками реалізації проекту «Національний моніторинг реформи в Україні (тарифна реформа)». Львів, 2012. 132 с.
2. Бенчмаркінг ефективності функціонування житлово-комунальних послуг в Україні / Український інститут публічної політики. URL: http://uipp.org.ua/uploads/news_message/at_file_uk/0072/09.pdf (дата звернення: 02.10.2021).
3. Біленчук, П. Д. Місцеве самоврядування в Україні: навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний. Київ: Атіка, 2000. 304 с.
4. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. 2–ге вид., без змін. Київ: КНЕУ, 2007. 592 с.
5. Бугайчук Н. В. Прогнозування розвитку житлово-комунальної інфраструктури за допомогою експоненціального згладжування. Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 27 листопада 2019 р. Львів: Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 149-153
6. Бугайчук Н. В. Специфіка розвитку житлово-комунальної інфраструктури. Публічне управління: проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 27 жовтня 2017 р. Харків, 2017. С. 88-94.
7. Бутиріна В. М. Підвищення ефективності функціонування житлово-комунального господарства в промисловому місті : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.05 / В. М. Бутиріна ; Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2009. 19 с.

8. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10> (дата звернення: 09.10.2021)
9. Валовий внутрішній продукт України : експрес-випуск / Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2021)
10. Галузева програма енергоефективності та енергозбереження в житлово-комунальному господарстві на 2010-2014 роки / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://document.ua/galuzeva-programa-energoefektivnosti-ta-energozberezhennja-u-nor17772.html> (дата звернення: 14.10.2021).
11. Гарник К. Ю. Генезис адміністративно-правового регулювання діяльності органів житлово-комунального господарства України / К. Ю. Гарник / Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-1. С. 200–204.
12. Герасимчук З. В. Організаційно-економічний механізм функціонування житлово-комунального господарства / В. Герасимчук, К. О. Витрищук / Економічний форум. 2015, № 4. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2015_4/35.pdf (дата звернення: 02.10.2021).
13. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : навчальний посібник / П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідківська, Н. В. Яшкіна. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Алерта, 2008. 478 с.
14. Господарський кодекс : Закон України від 16 січ. 2003 р. № № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 09.10.2021)
15. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15#Text> (дата звернення: 11.12.2021)

16. Григорович А. В. Методичні положення щодо аналізу розвитку житлово-комунального господарства / А. В. Григорович // Університетські наукові записки. 2005, № 4 (16). С. 363 – 370.
17. Григорович, А. В. Програмне управління розвитком житлово-комунального господарства міста : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / А. В. Григорович. Київ, 2006. 20 с.
18. Давидов Г. М. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / Г. М. Давидов, В. М. Малахов, О. А. Магопець та ін.. Київ: Знання, 2011. 389 с.
19. Димченко О. В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі : аналіз, проектування, управління : монографія / О. В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2009. 356 с.
20. Директива європейського парламенту та ради 2010/31/ЄС від 19 травня 2010 року щодо енергетичної ефективності будівель. URL: http://www.sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2010_31.doc (дата звернення: 16.10.2021).
21. Доповідь Прем'єр-міністра на засіданні Кабінету Міністрів України від 1 червня 2019 року / Урядовий портал. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244302272&cat_id=244823857 (дата звернення: 09.10.2021).
22. Економіко-правові аспекти сталого розвитку : держава, регіон, місто : матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції (7 червня 2019 р., м. Київ). – Київ : Наук. ред. В.А. Устименко. НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень, 2019. 208 с.
23. Європейська інтеграція України: посібник для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування / Уклад. М. І. Лахижа. Полтава, 2018. 74с.

24. ЖКГ не відчуло «Майдану» / Україна комунальна. URL: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/zhkg-pslja-majdanu-pvroku-bez-reform-38806> (дата звернення: 14.10.2021).
25. Забаштанська Т. В. Державне регулювання комунального господарства України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / Т. В. Забаштанська ; Міністерство освіти і науки України, Чернігівський національний технологічний університет. Чернігів, 2014. 20 с.
26. Заключний звіт про науково-дослідну роботу на тему «Дослідження засобів і механізмів державного регулювання діяльності в сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні та підготовка комплексу пропозицій щодо його вдосконалення». Інститут соціально-економічних стратегій. Київ, 2011. 200 с.
27. Інформація щодо впровадження сучасних методів та технологій у сфері поводження з побутовими відходами: Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/informatsiya-shhodo-vprovadzhennya-suchasnih-metodiv-ta-tehnologiy-u-sferi-povodzhennya-z-pobutovimi-vidhodami-4/> (дата звернення: 03.10.2021).
28. Качала Т. М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу / Т. М. Качала; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Київ: Наукова думка, 2018. 416 с.
29. Кінаш І. П. Суть та зміст поняття «соціальна інфраструктура». Вісник Хмельницького національного університету. 2012. №2. Т.1. С. 202-204.
30. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 16.10.2021).
31. Концепція «Енергоефективність у комунальній сфері України в рамках діяльності проекту «Створення енергетичних агенств в Україні», що відбулася в м. Одеса / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та

- житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/konferenciya-energoefektivnist-u-komunalniy-sferi-ukrayini-v-ramkah-diyalnosti-proektu-stvorennya-energetichnih-agentstv-v-ukray-472350> (дата звернення: 16.10.2021).
- 32.Лахижа М.І. Диджиталізація в Україні: поняття, проблеми, перспективи та завдання публічного управління. Науковий вісник: Державне управління №2(4) 2020 С.202-213
- 33.Лахижа М.І. Диджиталізація: досвід та підходи Європейського Союзу. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали 17-ї рег. Наук.-практ. Конф. 14 трав. 2020 р., м. Дніпро/ за заг. ред. Л.Л. Прокопенка.- Д.: ДРІДУ НАДУ, 2020. – 392 с. (с. 37- 38).
- 34.Лега Ю. Г. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки : монографія / Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова. Черкаси : ЧДТУ, 2013. 220 с.
- 35.Логвиненко В. І. Державне управління функціонуванням і розвитком ЖКГ в Україні: монографія / Під загальною редакцією д. е. н., проф. В. В. Дорофійенка / В. І. Логвиненко. Донецьк: СПД Купріянов В. С., 2009. 488 с.
- 36.Мамонова Г. В. Ефективність видаткової частини бюджету України / Г. В. Мамонова, К. Д. Салямон–Міхєєва // Актуальні проблеми економіки. 2011, № 2 (116). С. 147 – 153.
- 37.Мисюк Ю. П. Зовнішнє освітлення міст та безпека дорожнього руху. Міжнародний науково-технічний журнал "Світлотехніка та Електроенергетика", 2010. С. 33-39.
- 38.Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. Київ : Знання, 2015. 630 с.
- 39.Моніторинг стану енергоефективності житлово-комунального господарства у першому півріччі 2019 року / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL:

- <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/monitoring-stanu-energoefektivnosti-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-u-pershomu-pivrichchi-2019-roku-520582> (дата звернення: 16.10.2021).
40. Навіщо і як змінюються комунальні тарифи / Електронний журнал енергосервісної компанії Екологічні системи № 12. 2016. URL: http://www.journal.esco.co.ua/2016_12/art91.htm (дата звернення: 14.10.2021).
41. Олійник Н. І. Управління житлово-комунальним господарством у процесі ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. канд. наук з державного управління: 25.00.02 / Н. І. Олійник. Київ : НАДУ при Президентіві України, 2016 . 20 с.
42. Організація та управління на підприємствах ЖКГ : навчальний посібник – укл. Двойкін С. В., Телятник С. В. Харків : ХНАМГ, 2009. 158 с.
43. Основні показники поводження з відходами / Державна служба статистики URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/ns_rik/ns_u/opap_u2005.html (дата звернення: 14.10.2021).
44. Остафійчук Я. В. Соціоекологічні проблеми розвитку сільських територій: сучасний вимір та перспективи вирішення / Я. В. Остафійчук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасний стан та шляхи активізації : Зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2014. Вип. 3 (107). С. 379–387.
45. Остафійчук Я. В. Умови формування людського потенціалу селян. Житлові умови / Концептуальні засади соціально-екологічного розвитку сільських територій / Бородіна О. М., Заяць Т. А., Куценко В. І. Остафійчук Я. В. та ін.; за наук. ред. Я. В. Остафійчука ; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. С. 17-19.

- 46.Офіційний сайт Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву. URL: <https://www.molod-kredit.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2019).
- 47.Офіційний сайт Державної служби статистики України.
URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.10.2021).
- 48.Офіційний сайт Державної служби статистики. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2021).
- 49.Офіційний сайт Київського міжнародного інституту соціології. URL:
<http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=soc-econ> (дата звернення: 18.10.2021).
- 50.Офіційний сайт комунального підприємства «Житлово-експлуатаційна організація № 2 » Полтавської міської ради. URL: <https://z2.poltava.ua/>
- 51.Офіційний сайт КП ПОР «Полтававодоканал». URL:
<http://www.vodokanal.poltava.ua> (дата звернення: 05.12.2021).
- 52.Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій : Стан ліфтового господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/za-otsinkoyu-minregionu-ponad-3700-osbb-gotovi-vzyati-uchast-u-programi-energodim/>
(дата звернення: 03.10.2021).
- 53.Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL:
<http://www.minregion.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2021).
- 54.Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 03.10.2021).
- 55.Офіційний сайт підприємства електромереж зовнішнього освітлення «Міськвітло». URL: <http://www.misksvitlo.pl.ua/>
- 56.Офіційний сайт ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго». URL: <http://te.pl.ua> (дата звернення: 03.12.2021).
- 57.Офіційний сайт Полтавської міської ради. URL: <http://www.rada-poltava.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2021).

- 58.Офіційний сайт Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради. URL: <https://www.uzkh.poltava.ua> (дата звернення: 09.12.2021).
- 59.Паспорт житлово-комунального господарства України на 01.01.2016 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/pasport-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ukrayini-stanom-na-01-01-2014-672745> (дата звернення: 18.10.2021).
- 60.Паспорти житлово-комунального господарства за регіонами / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/pasport-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ukrayini-ta-oblastey> (дата звернення: 18.10.2021).
- 61.Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України. Київ, ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
- 62.Податковий кодекс : Закон України від 2 грудн. 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.10.2021).
- 63.Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 488 с.
- 64.Полуянов В. П. Аналіз стану житлово-комунального господарства України / Донбас-2020: перспективи розвитку очима молодих вчених: Матеріали V науково-практичної конференції. 25-27 травня 2010 р. / В. П. Полуянов, Н. С. Попович. Донецьк : ДонНТУ Міністерства освіти і науки, 2010. С. 758–764. URL: http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3878/1/s8_13_polu.pdf (дата звернення: 02.10.2021).

- 65.Полякова Н. Житлово-комунальне господарство України: сучасні перспективи розвитку. Економічний аналіз, 2012. Т. 11(3). С. 349-353. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_11\(3\)__77](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_11(3)__77). (дата звернення: 02.10.2021)
- 66.Про автомобільні дороги : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2862-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-15> (дата звернення: 18.10.2021).
- 67.Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 р. № 3460-VI / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3460-17#Text> (дата звернення: 09.12.2021)
- 68.Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 6 верес. 2005 р. № 2807-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2807-15> (дата звернення: 11.10.2021).
- 69.Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 11.10.2021)
- 70.Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за енергоносії : Закон України від 10 квіт. 2014 р. № 1198-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1198-18> (дата звернення: 18.10.2021).
- 71.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17 березня 2020 р. № 530-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
- 72.Про державне регулювання у сфері комунальних послуг : Закон України від 9 лип. 2010 р. № 2479-VI / Верховна Рада України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>

73. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтн. 1997 р. № 557/97-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97> (дата звернення: 18.10.2021).
74. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09 грудня 1217 р. № 2189-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 18.10.2021).
75. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки: Закон України: від 11.06.09 р. № 1511-VI . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15> (дата звернення: 18.10.2021).
76. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18#Text> (дата звернення: 09.10.2021)
77. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова КМ України від 11 березня 2020 р. № 211 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.12.2021)
78. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лют. 2013 р. № 187 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187-2013> (дата звернення: 21.10.2021).
79. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 берез. 2015 р. № 213-р / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-2015> (дата звернення: 18.10.2021).
80. Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства : Постанова Кабінету

- Міністрів України від 30.04.2014 р. № 197 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/197-2014> (дата звернення: 18.10.2021).
81. Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : указ Президента України від 10 верес. 2014 р. № 715/2014 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/715/2014> (дата звернення: 15.10.2021)
82. Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії : постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України від 26 квіт. 2006 р. № 540 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0574-06> (дата звернення: 19.10.2021)
83. Про Концепцію розвитку житлово-комунального господарства в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лют. 1995 р. № 150 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/150-95> (дата звернення: 21.10.2021)
84. Про ліквідацію Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики : указ Президента України від 27 серп. 2014 р. № 693/2014 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/693/2014> (дата звернення: 18.10.2021)
85. Про ліквідацію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг : указ Президента України від 22 серп. 2014 р. № 692/2014 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/692/2014> (дата звернення: 18.10.2021)
86. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР / Верховна Рада України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97>

87. Про надання населенню субсидій у грудні 2015 року : експрес-випуск / Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2021)
88. Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Указ Президента України від 12 берез. 2013 р. № 128/2013 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/128/2013#n22> (дата звернення: 14.10.2021)
89. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг: указ Президента України від 27 серп. 2014 р. № 694/2014 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/694/2014> (дата звернення: 18.10.2021)
90. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг : указ Президента України від 23 листоп. 2011 р. 1073/2011 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073/2011> (дата звернення: 18.10.2021)
91. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14 травня 2015 р. № 417-VIII / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/417-19#Text> (дата звернення: 08.12.2021)
92. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10 січн. 2002 р. № 2918-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2918-14> (дата звернення: 01.10.2021)
93. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1102-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1102-15> (дата звернення: 11.10.2021)
94. Про природні монополії : Закон України від 20 квіт. 2000 р. № 1682-III / Верховна Рада України URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1682-14> (дата звернення: 09.10.2021)

95. Про реалізацію заходів, спрямованих на стимулювання населення до енергоощадних заходів / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zkhk/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/-pro-realizaciyu-zahodiv-spryamovanih-na-stimulyuvannya-naselennya-do-energooschadnih-zahodiv> (дата звернення: 18.10.2021)
96. Про Стратегію сталого розвитку Україна-2020 : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 18.10.2021)
97. Про теплопостачання : Закон України від 2 червн. 2005 р. № 2633-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2633-15> (дата звернення: 11.10.2021)
98. Про ціни та ціноутворення : Закон України від 21 черв. 2012 р. № 5004-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5007-17> (дата звернення: 16.10.2021)
99. Проблеми державного регулювання у сфері поводження з відходами та шляхи їх вирішення": Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень // Аналітична записк. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1386/> (дата звернення: 07.10.2021).
100. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу : навч. пос. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 430 с.
101. Редченко К. І. Стратегічний аналіз у бізнесі : навчальний посібник. Видання 2-ге, доповнене. / К. І. Редченко. Львів : «Новий Світ-2000», 2003. 272 с.
102. Результати контролю у сфері житлово-комунального господарства. Аналітичний звіт / Державна фінансова інспекція України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/85111> (дата звернення: 11.10.2021)

103. Реформа ринку ЖКП та енергоефективності: поточні досягнення та подальші кроки, 2018: Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL : <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Reforma-rinku-ZHKP-ta-energoefektivnosti-potochni-dosyagnennya-ta-podalshi-kroki.pdf>. (дата звернення: 08.10.2021)
104. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : монографія / О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва, С. Ю. Юр'єва, І. В. Покуца. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. 398 с.
105. Ружинська Н. О. Аналіз економічних проблем управління у сфері житлово-комунального господарства / Україна в євроінтеграційних процесах : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції Україна в євроінтеграційних процесах / за ред. Н. П. Резнік. Київ : КиМУ, 2014. С. 219-221.
106. Ружинська Н. О. Аналіз економічних проблем управління у сфері житлово-комунального господарства / Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наук. праць. Вип. 681. Економіка. Чернівці : ЧНУ, 2016. – С. 60-63
107. Салуквадзе І. М. Аналіз тенденцій розвитку житлово-комунального господарства України та її регіонів / І. М. Салуквадзе // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. 2010, № 1(143). С. 286-291.
108. Салуквадзе І. М. Житлово-комунальне господарство : Держава та регіони / І. М. Салуквадзе // Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 2012, №12 (183) Ч. 1. С. 232-235.
109. Сергієнко В. І. Коментар до законодавчих аспектів регулювання відносин в житлово-комунальному господарстві / В. І. Сергієнко, В. І. Торкалюк, Л. М. Шутенко, О. М. Олещенко. Харків : ХНАМГ, 2007. 262 с.

110. Система енергоефективності в Україні : проект до обговорення. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/09/GIZ-brochure.pdf> (дата звернення: 02.11.2019).
111. Скорик А. П. Розвиток сфери житлово-комунального господарства України: монографія / А. П. Скорик. Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2016. 72 с.
112. Славута О. І. Економіка і організація діяльності підприємств міського господарства: навч. посібник. / О. І. Славута. Харків : ХНАМГ, 2016. 284 с.
113. Слобожан О.В., Кравченко В.В., Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: збір. тез доповідей IV Всеукраїнська конференція. Київ: АПСВТ, 2020. 300 с.
114. Соціальні гарантії в Україні у житлово-комунальній сфері. – Черчатий О.І., Лахижа М.І., Клименко І.В., Кикоть Ю.Ю. – Полтава, 2019. – 27 с.
115. Стан галузі поховання в Україні: Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL:<http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-galuzi-pohovannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 09.10.2021)
116. Стан ліфтового господарства: Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення: 03.10.2021).
117. Стан оснащення будівель приладами обліку теплової енергії станом на січень 2020 року: Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL : <http://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2021).
118. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2018 рік : Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL : <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan->

- sferi- povodzhennya-z-pobutovimi-vidhodami-v-ukrayini-za-2018-rik/ (дата звернення: 09.10.2021).
119. Стан та перспективи реформування житлово-комунального господарства України. Аналітичне дослідження. Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2004. 100 с.
120. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : навч. посібник / Н. В. Тарасенко. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 344 с. URL: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/1491> (дата звернення: 18.10.2021).
121. Тищенко О. П. Європейський підхід до розвитку житлового господарства: орієнтири для України. Актуальні проблеми економіки, 2015. № 3 (165). С. 301-309.
122. Удосконалення системи управління в житловому господарстві / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/osbb/dinamika-utvorennja-osbb-v-ukraini/dinamika-stvorennja-osbb-v-ukrayini-160259> (дата звернення: 18.10.2021).
123. Уманець Т. В. Статистика: навч. посіб. / Т. В. Уманець, Ю. Б. Пігарев. 2-ге вид., випр. Київ : Вікар, 2003. 623 с.
124. Філатов В. М. Особливості формування тарифної політики у сфері житлово-комунального господарства на сучасному етапі на прикладі Харківської області / В. М. Філатов, І. В. Пивовар // Бізнес Інформ. 2016, № 3. С. 331-336.
125. Шевчук, В. В. Механізми забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства України / В. В. Шевчук // Комунальне господарство міст : Науково-технічний збірник. 2010, № 96. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/18809/1/66-69/92.pdf> (дата звернення: 02.10.2021).
126. Шкурко О. В. Системне регулювання тарифів на утримання будинків і прибудинкових територій / О. В. Шкурко // Комунальне господарство міст:

- Економічні науки: науково-технічний збірник. Київ, Техніка, 2012, № 106. С. 69-75.
127. Що заважає політиці енергозбереження в комунальному господарстві? / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/scho-zavazhae-politici-energozberezhennya--v-komunalnomu-gospodarstvi-211299/?print=1> (дата звернення: 18.10.2021).
128. Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1550> (дата звернення: 25.10.2021).
129. Яремко І. Економічна і суспільна ефективність діяльності муніципальних природних монополій / І. Яремко / Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет ; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету Економічна думка, 2011. Вип. 9. Частина 1. С. 402-405.
130. Nauges C. How natural are natural monopolies in the water supply and sewerage sector? Case studies from developing and transition economies / C. Nauges., C. Berg. Policy Research Working Paper 4137, The World Bank, February 2007. URL: – <http://www-wds.worldbank.org> (Last accessed: 07.10.2021).
131. Ostafiichuk Ia. V. Organizational and economic mechanism of managing social and environmental development of rural areas / Ostafiichuk Ia. V., Shpyliova Y. B., Nosulich T. M. // Socio-Economic Aspects of Economics and Management: Collection of scientific articles. Aspect Publishing, Taunton, MA, United States of America, 2015. Vol. 1. P. 319-324.

132. Social Development: The World Bank: веб-сайт. URL:
<https://www.worldbank.org/en/topic/socialdevelopment/overview#1>
(дата звернення: 05.10.2021).
133. Social infrastructure: glossary: Future Communities. URL:
<http://www.futurecommunities.net/glossary/term/26> (дата звернення:
03.10.2021).
134. Tullock G. The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies and Theft / G. Tullock //
Western Economic Journal, 1967. Vol. 5. P. 224-232.
135. What is Social Infrastructure?: New Zealand Social Infrastructure Fund. URL:
<http://www.nzsif.co.nz/Social-Infrastructure/What-is-Social-Infrastructure/> (дата
звернення: 07.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Наукові праці автора за темою кваліфікаційної магістерської роботи

1. Стеценко Ю.М. Удосконалення управління комунальною інфраструктурою міста. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні : зб. матеріалів VIII Всеукраїнської наук.-практ. Інт.-конф. за міжнародною участю, 29 квітня 2021 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. С. 189-191.